

תורתך חנני

באגדה ובהלכה

מפי הרב **אורן נזרית** שליט"א

פרשת ויצא

יגדיל תורה

גליון

תורתך חנני

ניתן להקדיש
פרשיות להצלחה ולברכה
ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים,
ניתן ליצור קשר בפל':
0509013000
0506491414

ניתן להשיג בטלפונים:
0509013000
0506491414
למעוניינים
ניתן לקבל השיחה במייל:
toraoren@gmail.com

עיצוב ועימוד:
שלמה. נ.
0504158840
shlomo131375@gmail.com

תוכן עניינים

לֹא עֵת הָאָסֵף הַמִּקְנֶה אֲרִיכַת הַגָּלוּת

הַתּוֹרָה שׁוֹמֶרֶת עַל יִשְׂרָאֵל ..... ג
הַזְּהִירוּת מִפִּגְעֵי הָרְחוֹב ..... ג
דִּקְדּוּק הַהֲלָכָה ..... ד
עִקַּר יִרְאַת שָׁמַיִם - דִּקְדּוּק הַהֲלָכָה ..... ה
רַחֲמָנָא לִבָּא בָּעֵי ..... ז
אַחַי מֵאַיִן אַתֶּם ..... ז
לֹא עֵת הָאָסֵף הַמִּקְנֶה - סִבַּת אֲרִיכוּת הַגָּלוּת ..... ח
נַחְפְּשָׂה דְרָכֵינוּ וְנַחְקֹרָה ..... ט
נֵר יְהֶיֶה דָּלוּק בְּמְקוֹמוֹ - חִזּוּק בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת ..... י
שֻׁלְחָן יְהֵא עָרוּךְ בְּמְקוֹמוֹ - כַּשְׁרוּת הָאֲבִילָה ..... יא
מִטָּה תְּהֵא מֻצַּעַת בִּמְקוֹמָהּ - חִזּוּק הַצְּנִיעוּת ..... יב
אִם יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי וּשְׁמָרַנִי - הַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא ית"ש וישועתו כְּפִי כַּמָּה שֶׁהָאָדָם נִשְׁעָן עָלָיו ית' ..... יג
הִלּוּלַת הַבַּת עַיִן רַבִּי אַבְרָהָם דּב מֵאַבְרוֹוִיטְשׁ זיע"א יב בְּסִלָּו ..... טז

סִימָן רפא - דִּינֵי תְּפִלַּת שַׁחֲרִית שֶׁל שַׁבָּת ג

מִנְהָגֵינוּ לוֹמַר "שְׂרָפִים וְחַיּוֹת וְאוֹפַנֵּי הַקֹּדֶשׁ" ..... יח
הַיּוֹדֵעַ שֶׁהַשְׁלִיחַ צִבּוּר יְסַיֵּם בִּרְכַּת גָּאַל יִשְׂרָאֵל לְאַחַר ד' שָׁעוֹת ..... יט
לְהִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית בִּיחִידוּת כְּשֶׁהַצִּבּוּר מְאֻחָרִים זְמַן תְּפִלָּה ..... כ
אִם לְהַעְדִּיף לְהִתְפַּלֵּל מוּסָף בִּיחִידוּת וְלִסּוֹמְכָהּ לְשַׁחֲרִית, אוֹ לְהַמְתִּין לַצִּבּוּר הַמִּתְעַכֵּב ..... כ
עָדִיף לְדַלֵּג נִשְׁמַת כָּל חַי מֵאֲשֶׁר לְדַלֵּג פְּסוּקֵי דְזִמְרָה ..... כ
תָּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר אִם הַתָּדִיר דּוֹחֶה לְנָמְרֵי לְבַטֵּל אֶת מַה שֶּׁאֵינוֹ תָּדִיר ..... כא
יְסוֹד אֲמִירַת נִשְׁמַת כָּל חַי ..... כב
תְּשׁוּבָה לְדִבְרֵי הַחוֹלְקִים בְּדִין לְדַלֵּג נִשְׁמַת כָּל חַי ..... כה
אֲמִירַת פִּיּוּטִים קֹדֶם נִשְׁמַת כָּל חַי - לְבַטֵּל מִנְהַג הַמַּפְסִיקִים לְאָמְרָם קֹדֶם נִשְׁמַת ..... כז
אִם שָׁכַח לוֹמַר "נִשְׁמַת כָּל חַי", וּבֵרַךְ בִּרְכַּת יִשְׁתַּבַּח כְּמַעֲשֵׂהוּ בַּחֹל, לֹא יֹאמַר שָׁם "נִשְׁמַת" ..... ל
מִי שֶׁשָּׁכַח לוֹמַר בְּבִרְכַּת יוֹצֵר "הַכֹּל יוֹדוּךָ וְכוּ", וְהִמְשִׁיךְ בְּבִרְכַּת יוֹצֵר כְּמַעֲשֵׂהוּ בַּחֹל ..... ל

לֹא עֵת הָאָסֵף הַמִּקְנֶה אֲרִיכַת הַגָּלוּת

הַתּוֹרָה שׁוֹמֶרֶת עַל יִשְׂרָאֵל

רָאִיתִי בְּמַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב (וַיֵּצֵא) שֶׁכָּתַב עַל הַנֶּאֱמַר בְּפָרָשָׁתֵינוּ "וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה" יַעֲקֹב מְקַיֵּם אֶת צִוּוּי אָבִיו וְאִמּוֹ לָלֶכֶת אֶל בֵּית לָבָן, וְיוֹצֵא מִבֵּית הוֹרָיו בַּדֶּרֶךְ אֶל חָרָן. לָבָן הָרָשָׁע פְּקִיעַ שְׁמֵיהּ, וְהָיָה מְפֻרְסָם אָז בְּמְאֹד מְאֹד. כְּיָון שֶׁכָּךְ, יָדַע יַעֲקֹב שֶׁהוּא הוֹלֵךְ אֶל לַע הָאֲרִי, אֶל מְאוּרַת הַנָּחָשׁ, וְלָכֵן הוּא מַקְדִּים רְפוּאָה לְמַכָּה. וּמַהִי הָרְפוּאָה? מַהוּ הַנֶּשֶׁק בּוֹ מְצַטַיֵּד יַעֲקֹב טֶרֶם הֲלִיכָתוֹ לְבֵית לָבָן? - תּוֹרָה. אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנִים שֶׁל שְׁקִידָה וִיגִיעָה בַּתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה סח, יא) עַל הַפָּסוּק "וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא" 'כָּאן שָׁכַב, אֲבָל כָּל י"ד שָׁנָה שֶׁהָיָה טָמוּן בְּבֵית עֵבֶר לֹא שָׁכָב'. כְּשֶׁיָּצָא מִבְּאֵר שָׁבַע הָלַךְ לְבֵית מִדְרָשָׁם שֶׁל שֵׁם וְעֵבֶר לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, וְהָיָה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בְּלֹא לִישֹׁן כְּלָל וּכְלָל, וְרַק לְאַחַר אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בִּיצִיאָתוֹ מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ כְּשֶׁהָלַךְ בַּדֶּרֶךְ לְלָבָן, "וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא".

וְכָל כָּךְ לָמָּה? כִּי יַעֲקֹב יוֹדֵעַ שֶׁאֵין שׂוּם דֶּרֶךְ אַחֶרֶת לְנַצֵּחַ אֶת לָבָן, מִבַּלְעֲדֵי הַתּוֹרָה. אֵין נָשֶׁק אַחֵר לְנַצֵּחַ בּוֹ אֶת לָבָן. וְלֹא רַק אֶת לָבָן, אֶלָּא גַּם שָׁחוֹר... כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאוֹיְבֵי יִשְׂרָאֵל, אֵין אֶפְשָׁרוּת לְיִשְׂרָאֵל לְנַצֵּחַ אוֹתוֹ, מִלְּבַד בְּכֹחַ הַתּוֹרָה.

גַּם שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּמוּ בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַדּוֹרוֹת יָדְעוּ שֶׁכַּאֲשֶׁר יֵשׁ תּוֹרָה בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל, אֲזַי יָדָם עַל הַתַּחְתּוֹנָה. וְלָכֵן כָּל הַתַּלְמוּד וּמִדְרְשֵׁי רַבּוֹתֵינוּ מְלֵאִים בְּמַאֲמָרִים רַבִּים, שֶׁתָּמִיד בִּזְמַן שֶׁהָיוּ הַשּׂוֹנְאִים גּוֹזְרִים גְּזֵרוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, תָּמִיד הַגְּזֵרָה הָרִאשׁוֹנָה הָיְתָה שֶׁלֹּא יַעַסְקוּ בַּתּוֹרָה. כִּי יָדְעוּ שֶׁאִם יִשְׂרָאֵל מַחֲזִיקִים בַּתּוֹרָה, לֹא יוּכְלוּ לָהֶם.

הַזְּהִירוּת מִפִּגְעֵי הָרְחוֹב

וּלְאַחַר אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא. וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ. וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמַר אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ. וּמְפָרֵשׁ רַשִׁ"י: "הִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו - לְשָׁמְרוֹ". אַשְׁרֵי יְלוּד אִשָּׁה שֶׁזָּכָה לִשְׁמִירָה שֶׁכָּזוֹ, שֶׁהקב"ה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ נִצָּב עָלָיו לִשְׁמֹרוֹ. "אֱלֹהֵי יִצְחָק - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מָצִינוּ בַּמִּקְרָא שֶׁיִּחֵד הקב"ה שְׁמוֹ עַל הַצַּדִּיקִים בְּחַיֵּיהֶם לִכְתּוֹב אֱלֹהֵי פְּלוֹנִי מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר הֵן בְּקְדוֹשָׁיו לֹא יַאֲמִין (אִיּוֹב טו, טו), כָּאן יִחֵד שְׁמוֹ עַל יִצְחָק, לְפִי שֶׁכָּהוּ עֵינָיו, וְכָלוּא בַּבַּיִת, וַהֲרֵי הוּא כְּמֵת, וְיֵצֶר הָרָע פָּסַק מִמֶּנּוּ". וְהֵם דִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ בְּמִדְרָשׁ תַּנְחוּמָא (פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת, ז).

וְיֵשׁ כָּאן הֶעָרָה גְּדוֹלָה. רַבּוֹתֵינוּ הֲרֵי הִרְגִּישׁוּ בַּשְּׁאֵלָה, לָמָּה יִחֵד הקב"ה אֶת שְׁמוֹ עַל יִצְחָק שֶׁאָמַר 'אֱלֹהֵי יִצְחָק', וַהֲלֹא יִצְחָק הָיָה עוֹד חַי בְּאוֹתָהּ הַתְּקוּפָה, וְתָמִיד אֵין הקב"ה מְיַחֵד שְׁמוֹ עַל צַדִּיק בִּזְמַן שֶׁעוֹדֶנּוּ חַי. וְעַל זֶה אָמְרוּ תֵּרוּץ, שֶׁיִּצְחָק שָׁאנִי. יִצְחָק אֲבִינוּ בֶּאֱמֶת הָיָה הַיָּחִיד שֶׁהקב"ה יִחֵד עָלָיו שְׁמוֹ, וְזֶהוּ מִפְּנֵי שֶׁכָּהוּ עֵינָיו. הָיוּ הַרְבֵּה סִבּוֹת שֶׁכָּהוּ עֵינָיו. רַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ שֶׁכָּהוּ עֵינָיו הֵן מִצַּד הַדִּמָּעוֹת שֶׁל הַמַּלְאָכִים שֶׁבָּכוּ בִּזְמַן שֶׁנֶּעֱקַד עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וְנִכְנְסוּ לְתוֹךְ עֵינָיו (בְּרֵאשִׁית רַבָּה סה, י), וְהֵן מִפְּנֵי שֶׁרָאָה בְּעֵינָיו פְּנֵי רָשָׁע - אֶת עֵשָׂו בְּנוֹ (מְגִלָּה כח. ע"ש), אֲבָל מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁכָּהוּ עֵינָיו וְהוּא כָּלוּא בַּבַּיִת, לֹא יוֹצֵא הַחוּצָה, - הֲרֵי הוּא כְּמֵת וְיֵצֶר הָרָע פָּסַק מִמֶּנּוּ.

אָמַר רַבִּי לֵיב חַסְמַן זַצַ"ל (אוֹר יְהֶל ח"ג עמ' קפ"ה), מִכָּאן הֶעָרָה נוֹרָאָה מַהוּ כֹּחַ סַכָּנַת רְאִיַּת הָעַיִן, וְהַהִתְעָרְבוּת עִם בְּנֵי אָדָם - עִם הָרְחוֹב. שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ יִצְחָק אָבִינוּ שֶׁהקב"ה מֵעִיד עָלָיו שֶׁהָיָה עוֹלָה תְּמִימָה, וְלָכֵן הָיָה אָסוּר לוֹ לָרֶדֶת לְמִצְרַיִם כֵּיוָן שֶׁהוּא קָרְבַּן תָּמִים וְאָסוּר שֶׁיִּפָּגֵם וְלוּ בְּכָל דְּהוּ, מִכָּל מָקוֹם כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הָיָה כָּלוּא בַּבַּיִת, אֵין הקב"ה מַאֲמִין בּוֹ. 'הֵן בְּקְדוֹשָׁיו לֹא יַאֲמִין'. עֲדַיִן יֵשׁ חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא הַיֵּצֶר הָרָע יִתְפֹּס אוֹתוֹ, וְאוּלַי

יִפֹּל. עַל מִי מְדֻבָּר כָּאן? עַל אֲנָשִׁים פְּשׁוּטֵי עֲרֶךְ כְּעֶרְכֵּנוּ? עַל יִצְחָק אָבִינוּ! וְעִם כָּל זֶה עָלָיו אָמְרוּ חַז"ל, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא הָיָה כָּלוּא בַּבַּיִת אֵין הקב"ה מַאֲמִין בּוֹ וַעֲדַיִן יֵשׁ חֲשָׁשׁ שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע יַכְשִׁילוֹ בְּחֵטְא, וְרַק עַכְשָׁו שֶׁהוּא כָּלוּא בַּבַּיִת וּמִתְבּוֹדֵד בְּחַדְרוֹ, רַק אָז שַׁיָּךְ שֶׁהקב"ה יִחֵד שְׁמוֹ עָלָיו, לְפִי שֶׁיֵּצֶר הָרָע פָּסַק מִמֶּנּוּ. וַאֲנַחְנוּ? – אַמִּיצִים! יוֹצְאִים לִרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר. אוֹמְרִים, וְכִי אֲנַחְנוּ נִפְחָד מֵהַיֵּצֶר הָרָע? הֲרֵי אֲפִלּוּ הוּא מְפֻחָד מֵאִתָּנוּ. אֵין לָנוּ עַל מָה לִדְאֹג. אָדָם יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ שָׁמֵחַ כְּשֶׁחִיּוּךְ עַל שְׂפָתָיו, עַד עַכְשָׁו כְּשֶׁהָיִיתִי בַּבַּיִת, הָיִיתִי בְּבֵית הָאֲסוּרִים, וְעַכְשָׁו שֶׁאֲנִי יוֹצֵא הַחוּצָה אֲנִי יוֹצֵא לְחָפְשִׁי. כָּךְ הוּא מַרְגִּישׁ. וַאֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְהַרְגִּישׁ בְּדִיּוּק הָפוּךְ, כְּשֶׁאַתָּה יוֹצֵא לָרְחוֹב אַתָּה הוֹלֵךְ לְבֵית הָאֲסוּרִים. מִי יוֹדֵעַ מָה יֵּשׁ שָׁם.

אוֹמֵר רַבִּי לֵיב, וְלִזְאת יֻחַרַד כָּל בַּעַל לֵב בְּעֵת שֶׁהוּא פּוֹסֵעַ מִחוּץ לִמְזוּזַת פִּתְחוֹ, בְּרֶגַע שֶׁאַתָּה עוֹמֵד עַל יַד הַדֶּלֶת וּבָא לָצֵאת לָרְחוֹב, תֶּחֱרַד! תִּתְיָרֵא! לְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ. וְהַלְוַאי שֶׁתְּהֵא בִּיאָתוֹ חֲזָרָה לְבֵיתוֹ – כִּיצִיאָתוֹ. שֶׁלֹּא יִתְלַכְלֵךְ בִּיצִיאָה זוֹ וְלֹא יִפָּגֵם וְיִתְקַלְקֵל. הָרְחוֹב הוּא שְׂדֵה מוֹקְשִׁים, מִי יוֹדֵעַ מָה יִרְאֶה, מָה יִשְׁמַע, וּמָה תִּגְרֹם לוֹ הַהִתְעָרְבוּת עִם בְּנֵי הָאָדָם.

וּמְסַפֵּר רַבִּי לֵיב סִפּוּר עַל הַגָּאוֹן מִוִּילְנָא, וּכְבָר אָמְרוּ עַל הַגְּר"א זַ"ל שֶׁהֶצְרֵךְ פַּעַם לָצֵאת מִחוּץ לְבֵיתוֹ, כַּיָּדוּעַ הַגְּר"א כְּמַעַט וְלֹא הָיָה יוֹצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ, וְתָמִיד הָיָה יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ בְּתַרִיסִין מָגֻפִּים, וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בִּשְׁקִידָה נוֹרָאָה וַעֲצוּמָה שֶׁלֹּא מֵעָלְמָא הָדֵין לְאוֹר הַנֵּרוֹת, כַּיָּדוּעַ. אֲבָל פַּעַם אַחַת הֶצְרֵךְ לָצֵאת. מָה יַּעֲשֶׂה? – חָזַר עַל פֶּרֶק שֵׁנִי שֶׁל מְסֶכֶת יְשָׁרִים, דְּהַיְנוּ בְּאוּר מִדַּת הַזְּהִירוּת, שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה פְּעָמִים, וְאַחַר כָּךְ יָצָא לַשּׁוּק. וְכָל כָּךְ לָמָּה? כִּי צָרִיךְ לְהָכִין צֵידָה לַדָּרֶךְ. מִי יוֹדֵעַ מָה יֵּשׁ שָׁם בָּרְחוֹב, מָה נִרְאֶה וּמָה נִשְׁמַע.

וּמַהִי הַצֵּידָה לַדָּרֶךְ? – חִזּוּק בְּעִנְיְנֵי הַזְּהִירוּת. יֵשׁ כָּאֵלּוּ שֶׁלּוֹקְחִים צֵידָה לַדָּרֶךְ קָמֵעַ. אֶחָד לוֹקֵחַ תִּיק מָלֵא קְמֵיעוֹת מִכָּל מִינֵי סְגֻלּוֹת, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ לַדָּרֶךְ. וּמַסְבִּיר לְךָ, אֲנִי הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ, אַתָּה יוֹדֵעַ מָה יָכוֹל לִהְיוֹת מִפֹּה וְעַד מוֹצָא? – צָרִיךְ שְׁמִירָה. לָכֵן אֲנִי לוֹקֵחַ אִתִּי אֶת כָּל הַקְּמֵיעוֹת. אֲבָל לַחֲזֹר עַל פֶּרֶק שֵׁנִי שֶׁל מְסֶכֶת יְשָׁרִים, עַל בְּאוּר מִדַּת הַזְּהִירוּת, לָמָּה אֲנִי צָרִיךְ אֶת זֶה? אֵיךְ זֶה יִשְׁמֹר עָלַי? מַקְסִימוּם אִם אַתָּה רוֹצֶה אֶקַּח אִתִּי גַּם אֶת הַסֵּפֶר מְסֶכֶת יְשָׁרִים, שֶׁיִּהְיֶה בַּתִּיק עִם הַקְּמֵיעוֹת... אֲבָל לֹא זוֹ הַדֶּרֶךְ וְלֹא זוֹ הָעִיר. הִנֵּה לָנוּ מָה שֶׁעָשָׂה הַגָּאוֹן מִוִּילְנָא שֶׁאֵין לָנוּ בּוֹ וּבְקְדֻשָּׁתוֹ הַשָּׂגָה כָּל דְּהוּ, כָּל כֻּלּוֹ הָיָה מְקֻשָּׁה אַחַת שֶׁל תּוֹרָה, הָיָה סֵפֶר תּוֹרָה חַי בְּמִלּוֹא מוּבָן הַמִּלָּה, וְהָיוּ רוֹעֲדִים יְרֵאִים וַחֲרֵדִים מִפָּנָיו בְּכָל הָעוֹלָמוֹת כֻּלָּם כֵּיוָן שֶׁהָיָה מַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת מַמָּשׁ, וְעִם כָּל זֶה כְּשֶׁיָּצָא לִרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר הִצְטָרֵךְ לְהִצְטַיֵּד בְּמָזוֹן רוּחָנִי וּבְצֵידָה לַדָּרֶךְ, בְּלִמּוּד וּבְשִׁנּוּן שֶׁל בֵּאוּר מִדַּת הַזְּהִירוּת מִסֵּפֶר מְסֶכֶת יְשָׁרִים.

מִכָּאן אֲנַחְנוּ לוֹמְדִים כַּמָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת הַזְּהִירוּת שֶׁלָּנוּ מֵהַסַּכָּנוֹת הָרוּחָנִיּוֹת הָאוֹרְבוֹת בַּדְּרָכִים, אִם הַגְּר"א לֹא רָאָה שֶׁהוּא יָכוֹל לִסְמֹךְ עַל עַצְמוֹ בְּהִיוֹתוֹ בַּדֶּרֶךְ, בָּרְחוֹב, מִבְּלִי לִמּוּד וְשִׁנּוּן מוּסָר קֹדֶם לָכֵן, מַה נַּעֲנֶה אֲנַן אַבְתְּרֵיהּ.

אָדָם חוֹשֵׁב מַה כְּבָר יָכוֹל לִהְיוֹת? הֲרֵי כָּל יוֹם אֲנִי יוֹצֵא מֵהַבַּיִת, וְכָל יוֹם אֲנִי הוֹלֵךְ בָּרְחוֹב, וּבְכָל יוֹם אֲנִי חוֹזֵר לַבַּיִת, וְהַכֹּל בְּסֵדֶר. אֲבָל הָבָה וְנִתְבּוֹנֵן כֵּיצַד רַבּוֹתֵינוּ הֵאִירוּ בְּדָבָר זֶה אֶת עֵינֵינוּ, שֶׁאֲפִלּוּ יִצְחָק אָבִינוּ, רַק בְּעֵת שֶׁכָּהוּ עֵינָיו וְהָיָה כָּלוּא בַּבַּיִת, רַק אָז יָכוֹל הָיָה הקב"ה לְיַחֵד אֶת שְׁמוֹ עָלָיו בְּחַיָּיו. אֲבָל קֹדֶם לָכֵן, עוֹד יֵשׁ אֶת הַחֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יִפָּגַע בּוֹ הַיֵּצֶר הָרַע בְּהִיוֹתוֹ מִחוּץ לְבֵיתוֹ. וְצְרִיכִים לְהִתְעוֹרֵר בְּהֶעָרֵה נִפְלָאָה זוֹ וּלְהִתְחַזֵּק בָּזֶה.

דִּקְדּוּק הַהֲלָכָה

וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ רוֹאִים כָּאן, כֵּיצַד הקב"ה מַגִּיעַ אֶל יַעֲקֹב בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה, וּמַבְטִיחַ לוֹ הַבְטָחוֹת נִפְלָאוֹת מְאֹד מְאֹד. וּבֶאֱמֶת יַעֲקֹב הָיָה צָרִיךְ לַבְּרָכוֹת הַלָּלוּ, כְּמוֹ שֶׁאֲנַחְנוּ רוֹאִים בַּמִּדְרָשׁ, שֶׁהִגִּיעַ אֶלִיפַז בְּנוֹ שֶׁל עֵשָׂו וְרָצָה לְהָרְגוֹ, וּלְבַסּוֹף הִתְפַּיֵּס בְּמָמוֹן. יַעֲקֹב נָתַן לוֹ אֶת כָּל מָמוֹנוֹ כְּדֵי שֶׁתִּשָּׁאֵר לוֹ נַפְשׁוֹ לְשָׁלָל.

זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה, שֶׁהַרְבֵּה פְּעָמִים הַגּוּף בָּא בְּשִׁבְיל נֶפֶשׁ אֲבָל יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָה בְּדִיעֲבַד בְּמָמוֹן. וְזֶה גַּם כֵּן בִּכְלַל מַה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ מַעֲשֶׂה אָבוֹת סִימָן לַבָּנִים, וְכָךְ הָיָה הַרְבֵּה פְּעָמִים בְּמֶשֶׁךְ הַדּוֹרוֹת, שֶׁנָּתְנוּ אֶת כָּל הַמָּמוֹן, כְּדֵי שֶׁהַנֶּפֶשׁ תִּהְיֶה לִפְלֵיטָה.

וְכָךְ לֹא דַּי לוֹ לְיַעֲקֹב שֶׁהֶצְרַךְ לִגְלוֹת מִבֵּית אָבִיו וְאִמּוֹ, וְזֶה עַתָּה עָזַב אֶת בֵּית הַמִּדְרָשׁ שֶׁל שֵׁם וְעֵבֶר כְּדֵי לָלֶכֶת לְמָאוּרָתוֹ שֶׁל לָבָן, עוֹד בָּא זֶה וְנָטַל אֶת כָּל מָמוֹנוֹ. וַאֲנַחְנוּ רוֹאִים כֵּיצַד בָּהּ אַחַר כָּךְ כְּשֶׁהִגִּיעַ לְחָרָן, כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר הַפָּסוּק (כט, יא) 'וַיִּשָּׂא אֶת קוֹלוֹ וַיֵּבְךְּ', וּפֵרַשׁ רַשִׁ"י: "לְפִי שֶׁבָּא בְּיָדַיִם רֵיקָנִיּוֹת, אָמַר, אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אֲבִי אַבָּא, הָיוּ בְיָדָיו נְזָמִים וּצְמִידִים וּמַגְדָּנוֹת, וַאֲנִי אֵין בְּיָדַי כְּלוּם", רַק הַמַּקֵּל שֶׁלִּי נִשְׁאָר בְּיָדִי.

וְלָזֶה הִגִּיעַ אֵלָיו הקב"ה וּמַבְטִיחַ לוֹ הַבְטָחוֹת רַבּוֹת: וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וְצָפוֹנָה וָנֶגְבָּה וְנִבְרְכוּ בְךָ כָּל מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ. כָּל הָאֻמּוֹת יִרְצוּ לְהִצְטָרֵף לִכְלַל יִשְׂרָאֵל, וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ, אָבֵן הוֹלֵךְ אַתָּה לְגוֹב הָאֲרָיוֹת, אֶל לָבָן הָאֲרַמִּי, אֲבָל אַל תִּדְאַג וְאַל תִּתְיָרֵא מִשּׁוּם דָּבָר, כִּי אֲנִי אִתְּךָ - אָנֹכִי עִמָּךְ. וַהֲשִׁבֹתִיךָ אֶל הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ, אַתָּה תַּחֲזֹר לְכָאן, וַאֲנִי מַבְטִיחַ לְךָ שֶׁלֹּא אֶעֱזֹב אוֹתְךָ עַד שֶׁאֶעֱשֶׂה כָּל מַה שֶּׁדִּבַּרְתִּי.

וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי. וַיִּירָא וַיֹּאמַר מַה נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם.

הַמְפָרְשִׁים (עֵין לֵב אֱלִיָּהוּ) הֵעִירוּ כָּאן הֶעָרָה גְּדוֹלָה שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לִלְמֹד מֵאֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים. אָדָם יִתָּאֵר לְעַצְמוֹ שֶׁהוּא חוֹלֵם חֲלוֹם כָּל כָּךְ נִפְלָא, חֲלוֹם שֶׁהוּא רוֹאֶה בּוֹ מַלְאָךְ. בְּאֵיזוֹ שִׂמְחָה הָיָה קָם בַּבֹּקֶר. קַל וָחֹמֶר אִם רוֹאֶה בּוֹ מַלְאָכִים, וְרוֹאֶה אֵיךְ שֶׁהקב"ה עוֹמֵד עָלָיו לְשָׁמְרוֹ, וְאֵיךְ הוּא מְקַבֵּל הַבְטָחוֹת כָּל כָּךְ הַרְבֵּה נִפְלָאוֹת, אֵיךְ הָיָה קָם הַיְהוּדִי הַזֶּה? - הָיָה קוֹפֵץ כְּשֶׁהוּא כֻּלּוֹ צוֹהֵל וְשָׂמֵחַ, וּמְחַכֶּה שֶׁיִּהְיֶה פֶּרֶק שֵׁנִי לַחֲלוֹם.

אֲבָל אֵצֶל יַעֲקֹב אָבִינוּ הַכֹּל הָפוּךְ בְּדִיּוּק. וּכְמוֹ שֶׁמֵּבִיא רַשִׁ"י, 'וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי, - שֶׁאִם יָדַעְתִּי לֹא יָשַׁנְתִּי בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כָּזֶה'. לְמַרּוֹת כָּל הַהַבְטָחוֹת הַנִּפְלָאוֹת וְכָל הַבְּרָכוֹת, הַדָּבָר הָרִאשׁוֹן שֶׁיַּעֲקֹב חוֹשֵׁב, 'לֹא עָשִׂיתִי טוֹב'. עוֹשֶׂה וּדוּי, חָטָאתִי עָוִיתִי וּפָשַׁעְתִּי. מַה יֵּשׁ? יָשַׁנְתִּי בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ שֶׁהָיָה אָסוּר לִישֹׁן בּוֹ. בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ כָּתוּב שֶׁאָסוּר לִישֹׁן, וַאֲנִי לֹא יָדַעְתִּי. אִם הָיִיתִי יוֹדֵעַ, לֹא הָיִיתִי הוֹלֵךְ לִישֹׁן. זֶה הַדָּבָר הָרִאשׁוֹן שֶׁעוֹשֶׂה יַעֲקֹב, תְּשׁוּבָה. כִּי זֶה הַגָּדֵר שֶׁל צַדִּיק. שֶׁעוֹשֶׂה הַכֹּל כְּפִי גְּדֶרֵי הַהֲלָכָה.

עִקַּר יִרְאַת שָׁמַיִם - דִּקְדּוּק הַהֲלָכָה

הַיּוֹם אוֹמְרִים עַל כָּל אֶחָד שֶׁהוּא 'יְרֵא שָׁמַיִם', הַתְּאָרִים נִשְׁפָּכִים עַל אֲנָשִׁים בְּקַלֵּי קַלּוּת, וְאוֹמְרִים שֶׁזֶּה עוֹד בִּבְחִינַת 'מִקְצָת שִׁבְחוֹ'. אֲבָל בֶּאֱמֶת לִהְיוֹת 'יְרֵא שָׁמַיִם' זֶה לֹא דָּבָר שֶׁל מַה בְּכָךְ, וּבְרֹאשׁ וּבָרִאשׁוֹנָה יְרֵא שָׁמַיִם זֶה מִי שֶׁכָּל מַעֲשָׂיו בְּדִקְדּוּק שֶׁל כָּל כְּלָלֵי וּפְרָטֵי הַהֲלָכוֹת, וְכָל דָּבָר נַעֲשֶׂה רַק אִם הוּא מַתְאִים לַצִּוּוּי שֶׁל ה' יִתְבָּרַךְ.

כָּךְ הִגְדִּיר הֶחָזוֹן אִישׁ (אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן פ"ד אוֹת יח, פְּאֵר הַדּוֹר ח"ג עַמּוּד קמט, אוֹר לְצִיּוֹן חֻכְמָה וּמוּסָר עַמּוּד רא), שֶׁעִקַּר יִרְאַת שָׁמַיִם הִיא דִּקְדּוּק הַהֲלָכָה. אָדָם יִקַּח אֶת עַצְמוֹ וְיִבְדֹּק כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה וְכָל הֲלָכָה וַהֲלָכָה, וְיִרְאֶה אִם הוּא מְדַקְדֵּק בָּהּ כִּדְבָעֵי. וְאִם הוּא מְגַלֶּה שֶׁשָּׁם חָסֵר לוֹ פְּרָט כָּזֶה וְשָׁם חָסֵר לוֹ פְּרָט אַחֵר, וְכָאן מִצְטָרֵף סְבָרוֹת לְהָקֵל וְשָׁם מַמְצִיא בְּעַצְמוֹ סְבָרוֹת לְהָקֵל. אוֹמֵר, נָכוֹן שֶׁאֲנִי לֹא מְקַיֵּם אֶת כָּל הַהֲלָכָה, אֲבָל הֲרֵי יֵשׁ לָנוּ כְּלָל בַּתּוֹרָה רִבּוֹ כְּכֻלּוֹ. רֹב הַהֲלָכָה גַּם מַסְפִּיק. אֲבָל הַשְּׁאֵלָה שֶׁצְּרִיכָה לְהִשָּׁאֵל וְלִנָּקֵב אֶת הַלֵּב עַד בֵּית חַלָּלוֹ, וְכִי כָּךְ הָיִיתָ מַגִּישׁ מַתָּנָה לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם? בְּמָקוֹם מֵאָה אָחוּז שִׁבְעִים אָחוּז? וְלִפְעָמִים יֵשׁ מִי שֶׁמִּסְתַּפֵּק גַּם בְּשִׁלְשִׁים אָחוּז. וְאִם אָדָם יִבְחַן אֶת עַצְמוֹ, הוּא יִמְצָא וְיִרְאֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ עוֹד הַרְבֵּה הַרְבֵּה מַה לְהִתְחַזֵּק בְּיִרְאַת שָׁמַיִם.

יֵשׁ לָנוּ מִצְוֹת שֶׁנּוֹהֲגוֹת בְּכָל יוֹם, וְיֵשׁ בָּהֶם פְּרָטֵי דִינִים שֶׁבְּקִשְׁי נֵדַע אֵיךְ אֶפְשָׁר לְקַיֵּם אוֹתָם. לְמָשָׁל, מִצְוַת קְרִיאַת שְׁמַע, מִצְוָה יְסוֹדִית בְּיוֹתֵר, שֶׁל קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם. אָדָם מְקַבֵּל אֶת עֹל מַלְכוּת ה' בְּרַמַ"ח אֵיבָרָיו וְשַׁסָּ"ה גִּידָיו, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת מוּכָן לִמְסֹר נַפְשׁ עַל כְּבוֹד ה' יִתְבָּרַךְ. אֲבָל אָדָם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ פִּיו וְלִבּוֹ שָׁוִים, אֲבָל אִם אוֹמֵר "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ" וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה שֶּׁהוּא מְדַבֵּר, קַיֵּם אֶת הַמַּהוּת שֶׁל הַמִּצְוָה, שֶׁל קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם?!

וְכָתוּב בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן סא ס"א) "יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּכַוָּנָה בְּאֵימָה בִּירְאָה בְּרֶתֶת וְזִיעַ", זִיעַ אוּלַי זֶה עוֹד מוּבָן, יְהִיוּ הַרְבֵּה אֲנָשִׁים, וְיִהְיֶה חַם. אֲבָל

אֵיפֹה רֶתֶת? מַה עִם אֵימָה וְיִרְאָה? מַקְפִּידִים עַל זֶה? וְזוֹ הֲרֵי הֲלָכָה הִיא!

יֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁמְּדַקְדְּקִים מְאֹד לִקְרֹא קְרִיאַת שְׁמַע בִּזְמַנָּהּ אַלִּיבָּא דְּכָל הַשִּׁיטוֹת, וּבֶאֱמֶת כָּךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת, וְזֶה טוֹב מְאֹד. לִקְרֹא קְרִיאַת שְׁמַע בִּזְמַנָּהּ זוֹ מִצְוָה עֲצוּמָה מְאֹד, וּבְמִדְרַשׁ קֹהֶלֶת רַבָּה אָמְרוּ שֶׁמִּי שֶׁמְּאַחֵר אֶת זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע הֲרֵי הוּא כְּמוֹ אוֹתוֹ כְּסִיל שֶׁמֵּבִיא אֶלֶף קָרְבָּנוֹת אֲבָל לְאַחַר הַזְּמַן. מַה זֶּה שָׁוֶה? הֲלֹא עָבַר זְמַנּוֹ בָּטֵל קָרְבָּנוֹ. אָכֵן, אֵין סָפֵק שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְפִּיד עַל זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע. אֲבָל לָמָּה לְדַקְדֵּק רַק בִּזְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, וּבְקְרִיאַת שְׁמַע עַצְמָהּ אֵינוֹ מְדַקְדֵּק? כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, צָרִיךְ לִקְרֹא בְּכַוָּנָה בְּאֵימָה וְיִרְאָה וְרֶתֶת וְזִיעַ, וְהַדָּבָר הָרִאשׁוֹן שֻׁכְּתַב הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, שֶׁיִּקְרָא בְּכַוָּנָה, שֶׁאָדָם יֵדַע מַה שֶּׁהוּא אוֹמֵר.

הַגְּמָרָא אוֹמֶרֶת (בְּרָכוֹת יד:) כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא תְּפִלִּין כְּאִלּוּ מֵעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר בְּעַצְמוֹ. מָה הַכַּוָּנָה 'בְּעַצְמוֹ'? - מְפָרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לִישָׁנָא מְעַלְיָתָא'. לָשׁוֹן נְקִיָּה. כֵּיוָן שֶׁלֹּא רָצוּ לוֹמַר בְּמִפֹּרָשׁ שֶׁהוּא כְּאִלּוּ מֵעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר בְּהקב"ה, הֶחְלִיפוּ וְאָמְרוּ 'כְּאִלּוּ מֵעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר בְּעַצְמוֹ'. אֲבָל הַכַּוָּנָה הִיא בֶּאֱמֶת שֶׁהוּא כִּבְיָכוֹל מֵעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר בְּהקב"ה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, שֶׁכֵּן הקב"ה אָמַר לוֹ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין וְהוּא קוֹרֵא אֶת קְרִיאַת שְׁמַע בָּהּ כָּתוּב שֶׁצָּרִיךְ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין, וְאֵינוֹ מֵנִיחַ.

וְעֵדוּת שֶׁקֶר זוֹ שַׁיֶּכֶת לֹא רַק בַּפָּרָט הַזֶּה, אֶלָּא בְּכָל הַפָּרָטִים שֶׁאוֹמְרִים בִּקְרִיאַת שְׁמַע. אִם אָדָם קוֹרֵא 'וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ', וְהוּא לֹא מְשַׁנֵּן לְבָנָיו, הַאִין זֶה עֵדוּת שֶׁקֶר גַּם כֵּן? הֲרֵי זֶה אוֹתוֹ דָּבָר בְּדִיּוּק! אָדָם צָרִיךְ לְהִתְעוֹרֵר כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר 'וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ', בַּדַּקְתָּ לְאֵיזֶה מוֹסָד שָׁלַחְתָּ אֶת הַבָּנִים שֶׁלְּךָ? אֵיזֶה חִנּוּךְ הֵם מְקַבְּלִים שָׁם? אֵלּוּ פֵּרוֹת יִגְדְּלוּ? אָסוּר לְהַסִּיחַ דַּעַת מֵהָעִנְיָן הַזֶּה. צָרִיךְ לִרְאוֹת לְבַדֵּק וְלִבְחֹן אִיךְ הֵם הַחֲבֵרִים שֶׁל הַיְלָדִים, כָּל זֶה כָּלוּל בְּ"שִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ", וְאָדָם צָרִיךְ לִרְאוֹת וְלִדְאֹג שֶׁהוּא אָכֵן מְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה עָלָיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה 'מֵעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר בְּעַצְמוֹ'.

וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה כָּתַב הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה בְּשֵׁם סֵפֶר חֲרֵדִים (סִימָן כה סקי"ד), עַל מִי שֶׁאוֹמֵר אֶת הַפָּסוּק 'וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ', וַהֲלֹא גַּם כָּאן יֵשׁ מִצְוָה מְפֹרֶשֶׁת לֶאֱהֹב אֶת ה', וְאִם אָדָם קוֹרֵא אֶת זֶה בְּלֹא שֶׂיֵּשׁ בּוֹ אַהֲבַת ה', וְכִי אֵין זֶה עֵדוּת שֶׁקֶר? וַדַּאי שֶׁגַּם זוֹ עֵדוּת שֶׁקֶר הִיא, כְּמוֹ לִקְרֹא אֶת שְׁמַע בְּלֹא לְהָנִיחַ תְּפִלִּין. וְלָכֵן מַזְהִיר הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה שֶׁבְּעֵת שֶׁאָדָם אוֹמֵר אֶת הַפָּסוּק "וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ", יַכְנִיס אֶת אַהֲבַת ה' יִתְבָּרַךְ בְּלִבּוֹ. וְכֵן בְּכָל הַמִּצְוֹות, אָדָם יֵשֵׁב יִבְחַן וְיִמְצָא שֶׁרַק מִצְוָה שֶׁקָּל לוֹ וְנָעִים לוֹ הוּא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ, אֲבָל מִצְוֹות שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם טֹרַח, אוֹ טֹרַח גּוּפָנִי אוֹ טֹרַח מָמוֹנִי, הוּא מְכַבֵּד אֲחֵרִים בָּזֶה. לְדֻגְמָה, הַכְנָסַת אוֹרְחִים הִיא מִצְוָה גְּדוֹלָה וִיקָרָה, וְכֻלָּם שׁוֹמְעִים עַל אַבְרָהָם אָבִינוּ, אֵיךְ שֶׁהָיָה גּוֹמֵל חֲסָדִים מֻפְלָג, וְהָיָה בֵּיתוֹ פָּתוּחַ לַכֹּל. וְיֵשׁ הַרְבֵּה שֶׁאוֹמְרִים, כַּמָּה נִפְלָא שֶׁהָיָה לָנוּ כָּזֶה סַבָּא טוֹב שֶׁהָיָה גּוֹמֵל חֲסָדִים, אֲבָל הֵם בְּבֵיתָם? חַס וְשָׁלוֹם. אֶחָד מַעֲמִיד שְׁנֵי כְּלָבִים בְּפֶתַח בֵּיתוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה הֶוֶה אֲמִינָא שֶׁיָּבוֹא מִישֶׁהוּ לְהִתְאָרֵחַ אֶצְלוֹ. אוֹרְחִים אֶצְלוֹ הֵם בִּבְחִינַת בַּל יֵרָאֶה וּבַל יִמָּצֵא, כְּמוֹ חָמֵץ בְּפֶסַח. תִּשְׁאַל אוֹתוֹ, מָה יֵשׁ? וְהוּא כְּבָר מָלֵא תֵּרוּצִים כָּרִמּוֹן.

אֶחָד אוֹמֵר, אֲנִי לֹא יָכוֹל לְאָרֵחַ, שֶׁהֲרֵי סְתָם אוֹרֵחַ בְּחֶזְקַת גַּנָּב הוּא, וַהֲרֵי אֲפִלּוּ הַתּוֹרָה חָסָה עַל מָמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל (מְנָחוֹת עו:), אִם כֵּן אֲנִי לֹא אָחוֹס? אֵיךְ אוּכַל לִישֹׁן בַּלַּיְלָה כְּשֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לִי בַּבַּיִת אוֹרֵחַ שֶׁיָּכוֹל לָקַחַת אֶת הַכֹּל? – זֶה תֵּרוּץ אֶחָד. אֲבָל בֶּאֱמֶת הָיוּ אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא הָיוּ מְסֻגָּלִים לַעֲשׂוֹת סְעֻדַּת שַׁבָּת מִבְּלִי אוֹרֵחַ בְּבֵיתָם, הָיוּ מַרְגִּישִׁים שֻׁשְּׁלְחָן הַשַּׁבָּת חָסֵר מִבְּלִי אוֹרְחִים, וְהָיוּ עוֹמְדִים בַּפֶּתַח וּמְשַׁלְּמִים כֶּסֶף כְּדֵי לְהַזְמִין אוֹרְחִים.

אֶחָד אַחֵר אוֹמֵר אֲנִי לֹא יָכוֹל לְהַזְמִין אוֹרְחִים כֵּיוָן שֶׁאֲנִי אָנוּס עַל פִּי הַדִּבּוּר. אֵיזֶה דִּבּוּר? הַדִּבּוּר שֶׁל אִשְׁתִּי. הִיא מְעֻכֶּבֶת בַּדָּבָר. וַהֲרֵי שָׁלוֹם בַּיִת דּוֹחֶה אֶת כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, אֲפִלּוּ שֵׁם ה' נִמְחֶה עַל זֶה (חֻלִּין קמא.) אֲבָל גַּם זֶה תֵּרוּץ, הֲרֵי בְּכָל דָּבָר אַחֵר בַּבַּיִת עַל פִּיו יִשַּׁק דָּבָר וְכֻלָּם רוֹעֲדִים מִמֶּנּוּ, וְרַק עַכְשָׁיו לִצְרֵךְ הַתֵּרוּץ הוּא אוֹמֵר מָה אֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת. כָּהֲנָה וְכָהֲנָה יֵשׁ בְּכָל הַמִּצְוֹות וּפְרָטֵי הַהֲלָכוֹת, וּצְרִיכִים לִרְאוֹת וְלִבְחֹן אֶת עַצְמֵנוּ כַּמָּה 'יִרְאַת שָׁמַיִם' יֵשׁ לָנוּ, וְכַמָּה אֲנַחְנוּ מַקְפִּידִים עַל כָּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ. וּמוּטָל עָלֵינוּ לִפְקֹחַ עַיִן וּלְהִתְבּוֹנֵן בַּדָּבָר הַזֶּה.

זֶה לְמוּד נוֹסָף שֶׁלָּמַדְנוּ מִיַּעֲקֹב אָבִינוּ. יַעֲקֹב אָבִינוּ, לַמְרוֹת שֶׁהָיָה בְּגָלוּת וַחֲסַר כֹּל, וְהָיָה זָקוּק לְכָל הַבְטָחָה וְהַבְטָחָה שֶׁיִּצְאָה מִפִּי ה', וּבֶאֱמֶת נִגְלָה אֵלָיו ה' בַּחֲלוֹמוֹ וְהִבְטִיחַ לוֹ הַבְטָחוֹת נִפְלָאוֹת, עִם כָּל זֶה מִיָּד כְּשֶׁקָּם בַּבֹּקֶר לֹא נֶעֱמַד בְּשִׂמְחָה, וְהִתְחִיל לַחְשֹׁב מַה הָיָה שָׁם בַּחֲלוֹם, בְּאֵיזֶה גֹּדֶל וּבְאֵיזֶה צֶבַע. לֹא. הַדָּבָר הָרִאשׁוֹן שֶׁתָּפַס אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ הָיְתָה הַחֲרָדָה, 'מַה נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה', 'וְאָנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי', אֵיךְ קָרָה שֶׁלֹּא הִקְפַּדְתִּי עַל הַהֲלָכָה. וּלְלַמְּדֵנוּ בָּא, כַּמָּה מוּטָל עָלֵינוּ לְהִשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁנִּצְטַוִּינוּ בְּדִקְדּוּק הַהֲלָכָה, וְזֶהוּ עִקַּר הָעִקָּרִים וְגָדֵר יִרְאַת שָׁמַיִם.

וּמִי שֶׁעוֹשֶׂה אֶת צִוּוּי ה' בְּהַקְפָּדָה יִתֵּרָה לַעֲשׂוֹת כָּל מַה שֶּׁהִצְטַוָּה בְּדִקְדּוּק וּבִשְׁלֵמוּת, זוֹכֶה לְתֹאַר הַיּוֹתֵר נִכְבָּד: "עֶבֶד ה'". וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ נִקְרָא תָּמִיד עֶבֶד ה', "זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי", "עֶבֶד נֶאֱמָן קָרָאתָ לוֹ", כִּי בְּעֶבֶד קַיְמָא לָן שֶׁיַּד הָעֶבֶד כְּיַד רַבּוֹ, הוּא בָּטֵל וּבְמֻטָּל אֶל רַבּוֹ לְגַמְרֵי, לְלֹא שׁוּם מְצִיאוּת עַצְמִית, וְזוֹ הָיְתָה הַמַּהוּת שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ. וְזֶה גַּם הַתַּכְלִית הַמְבֻקֶּשֶׁת מֵאִתָּנוּ, שֶׁיִּהְיוּ כָּל אֲבָרֵינוּ וּמַחְשְׁבוֹתֵינוּ מְכֻוָּנִים אֶל מָקוֹם אֶחָד, לַעֲשׂוֹת אֶת צִוּוּי ה' יִתְבָּרַךְ וְלַעֲשׂוֹת לוֹ נַחַת רוּחַ, וְאַשְׁרֵי יְלוּד אִשָּׁה שֶׁזּוֹכֶה לָזֶה.

רַחֲמָנָא לִבָּא בָּעֵי

אַחֲרֵי הַחֲלוֹם הַנִּפְלָא הַזֶּה, הִמְשִׁיךְ יַעֲקֹב בַּהֲלִיכָתוֹ אֶל בֵּית לָבָן. וְאוֹמֵר הַפָּסוּק: וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ אַרְצָה בְּנֵי קֶדֶם. רש"י מֵבִיא אֶת מִדְרַשׁ רַבּוֹתֵינוּ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, ע, ח): "מְשֻׁנְּתַבַּשֵּׂר בְּשׂוֹרָה טוֹבָה, שֶׁהֻבְטַח בִּשְׁמִירָה, נָשָׂא לִבּוֹ אֶת רַגְלָיו וְנַעֲשָׂה קַל לָלֶכֶת".

נָשָׂא לִבּוֹ אֶת רַגְלָיו. כְּלוֹמַר, בְּדֶרֶךְ כְּלָל אָדָם חוֹשֵׁב שֶׁהָרַגְלַיִם הֵם אֵלּוּ שֶׁנּוֹשְׂאוֹת אוֹתוֹ, אֲבָל כָּאן כָּתוּב שֶׁהַלֵּב הוּא שֶׁנָּשָׂא אֶת רַגְלָיו. וְזֹאת מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַזְּרִיזוּת וְכָל הַפְּעֻלּוֹת הוֹלְכוֹת אַחַר הַלֵּב, וּכְשֶׁהַלֵּב רוֹצֶה וְחָפֵץ מְמֵילָא כָּל גּוּפוֹ מְזֻדָּרֵז וְרַגְלָיו נַעֲשׂוֹת קַלּוֹת לָלֶכֶת. לָכֵן 'רַחֲמָנָא לִבָּא בָּעֵי' כִּי מִמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת חַיִּים, בַּכָּל מִכֹּל כֹּל. אִם הַלֵּב מְכֻוָּן טוֹב לַעֲבוֹדַת ה' כָּל הַפְּעֻלּוֹת כֻּלָּן כְּבָר נַעֲשׂוֹת מְמֵילָא בְּקַלּוּת וּבְזְרִיזוּת.

אַחַי מֵאַיִן אַתֶּם

"וַיַּרְא וְהִנֵּה בְּאֵר בַּשָּׂדֶה וְהִנֵּה שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדְרֵי צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ כִּי מִן הַבְּאֵר הַהִיא יַשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל פִּי הַבְּאֵר. וְנֶאֶסְפוּ שָׁמָּה כָּל הָעֲדָרִים וְגָלְלוּ אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וְהִשְׁקוּ אֶת הַצֹּאן וְהֵשִׁיבוּ אֶת הָאֶבֶן עַל פִּי הַבְּאֵר לִמְקֹמָהּ. וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחַי מֵאַיִן אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מֵחָרָן אֲנָחְנוּ". הַשֶּׁלֶ"ה הַקָּדוֹשׁ (וַיֵּצֵא אוֹת מ"א) מֵעִיר כָּאן הָעֲרָה נְכוֹנָה מְאֹד מְאֹד. צֵא וּרְאֵה, אֵיךְ יַעֲקֹב אָבִינוּ מְדַבֵּר וּמִתְיַחֵס לַאֲנָשִׁים שֶׁלֹּא רָאָה וְלֹא הִכִּיר מִימָיו, וְעוֹד לֹא סְתָם אֲנָשִׁים, אֶלָּא אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים וּמְאוּסִים. שֶׁהֲרֵי תָּמִיד רוֹעֵי צֹאן מְחֻזָּקִים אֶצְלֵנוּ לַאֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים, בְּלָשׁוֹן הַמְעָטָה... כְּפִי שֶׁאוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא (סַנְהֶדְרִין כה:) 'סְתָם רוֹעֶה פָּסוּל לְעֵדוּת'. מֵחֲמַת אִסּוּר גָּזֵל שֶׁהֵם חֲשׁוּדִים בּוֹ, אֵין לָהֶם נֶאֱמָנוּת.

הַגְּמָרָא בְּמַסֶּכֶת בָּבָא מְצִיעָא (דַּף ה.) מְסַפֶּרֶת עַל אוֹתוֹ רוֹעֶה שֶׁהָיוּ מַפְקִידִים אֶצְלוֹ בְּכָל יוֹם אֶת הַכְּבָשִׂים עִם עֵדִים. הָיוּ מְבִיאִים שְׁנֵי עֵדִים וְאוֹמְרִים לָהֶם בּוֹאוּ תִּרְאוּ, הַכְּבָשִׂים הָאֵלּוּ נְתֻנִים לְזֶה הָאִישׁ רַק לְפִקָּדוֹן כְּדֵי שֶׁיֵּלֵךְ וְיִרְעֶה אוֹתָם, וְכָךְ וְכָךְ כְּבָשִׂים יֵשׁ בָּעֵדֶר, וְאֶת מִסְפַּר הַכְּבָשִׂים הַזֶּה הוּא צָרִיךְ לְהַחְזִיר בַּחֲזָרָתוֹ מִן הַמִּרְעֶה. וְלָמָּה צָרִיךְ עֵדִים? - כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכְחִישׁ. הוּא עָלוּל בְּסוֹף הַיּוֹם לוֹמַר שֶׁהַכְּבָשִׂים הָאֵלּוּ בִּכְלָל שַׁיְּכִים לוֹ, וַהֲרֵי כְּלָל גָּדוֹל בְּיָדֵינוּ שֶׁחֲזָקָה הִיא מַה שֶּׁתַּחַת יַד אָדָם שֶׁלּוֹ הוּא. לָכֵן הָיוּ מְבִיאִים עֵדִים עַל הַדָּבָר, בְּכָל יוֹם וְיוֹם, בְּמֶשֶׁךְ שָׁנִים רַבּוֹת.

יוֹם אֶחָד אָמְרוּ, הֲרֵי כְּבָר שָׁנִים שֶׁאֲנַחְנוּ מַפְקִידִים אֶת הַכְּבָשִׂים בְּיַד הָרוֹעֶה מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ, אֲנַחְנוּ יְדִידִים וְתִיקִים, אֵין צֹרֶךְ עוֹד בָּעֵדִים. הִפְקִידוּ אֶצְלוֹ בְּלִי עֵדִים. בָּעֶרֶב כְּשֶׁבָּאוּ לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ אֶת הַכְּבָשִׂים, אָמַר לָהֶם מִי אַתֶּם? לֹא מַכִּיר אֶתְכֶם, לֹא רָאִיתִי אֶתְכֶם מִימַי, וְעַל אֵיזֶה כְּבָשִׂים אַתֶּם מְדַבְּרִים? הִכְחִישׁ הַכֹּל. זֶה הַמְּצִיאוּת שֶׁל רוֹעֶה. הָרוֹעִים הָיוּ אֲנָשִׁים שְׁפָלִים וּפְחוּתִים בְּיוֹתֵר.

וְכָאן יַעֲקֹב פּוֹגֵשׁ אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלּוּ, מֵהַסְּגְנוֹן הַזֶּה, וּמָה הוּא אוֹמֵר לָהֶם? - "אַחַי מֵאַיִן אַתֶּם", בִּלְשׁוֹן שֶׁל קֵרוּב, שֶׁל אַהֲבָה. אוֹמֵר הַשֶּׁלֶ"ה, הֲרֵי 'מַעֲשֵׂי אָבוֹת סִימָן לַבָּנִים', וְגַם אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְהִתְחַנֵּךְ לְדַבֵּר כָּךְ, לְקַבֵּל כָּל אֶחָד כָּךְ. הֲרֵי יַעֲקֹב

דִּבֵּר בְּלָשׁוֹן שֶׁל קֵרוּב וְאַחֲוָה לַאֲנָשִׁים שֶׁלֹּא הִכִּיר כְּלָל, וְעוֹד אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים, רוֹעִים, שֶׁהַחֲבֵרוּתָא שֶׁלָּהֶם הֵם עִזִּים וּתְיָשִׁים, "אַחַי" קָרָא לָהֶם. קַל וָחֹמֶר לְגַבֵּי אֲנָשִׁים מְרוֹמָמִים וְקַל וָחֹמֶר לְגַבֵּי בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב שֶׁנִּקְרְאוּ בְּנֵי מְלָכִים (שַׁבָּת סז.), וַדַּאי שֶׁצְּרִיכִים לְהִתְחַנֵּךְ בָּעִנְיָן זֶה שֶׁל "אַחַי". לֹא לוֹמַר 'מָה לִּי וְלוֹ, לֹא אִכְפַּת לִי מִמֶּנּוּ, וִיהִי לוֹ אֲשֶׁר לוֹ וְלִי אֲשֶׁר לִי'. חָלִילָה! 'אַחַי מֵאַיִן אַתֶּם', לְשׁוֹן כָּזוֹ שֶׁל אַהֲבָה וְאַחֲוָה, כְּלַפֵּי כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, נִדְרֶשֶׁת מֵאִתָּנוּ.

לֹא עֵת הָאָסֵף הַמִּקְנֶה - סִבַּת אֲרִיכוּת הַגָּלוּת

"וַיֹּאמֶר לָהֶם הַיְדַעְתֶּם אֶת לָבָן בֶּן נָחוֹר וַיֹּאמְרוּ יָדָעְנוּ. וַיֹּאמֶר לָהֶם הֲשָׁלוֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם וְהִנֵּה רָחֵל בִּתּוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאן". בַּפָּסוּק זֶה הַתּוֹרָה מְרַמֶּזֶת לָנוּ לְהֵיכָן יַעֲקֹב הוֹלֵךְ, לְמְאוּרַת הַנָּחָשׁ. יַעֲקֹב אָבִינוּ שׁוֹאֵל אוֹתָם הַיְדַעְתֶּם אֶת לָבָן, וְהֵם עוֹנִים לוֹ בְּמִלָּה אַחַת "יָדָעְנוּ". כְּמוֹ שֶׁבֶּן אָדָם מַזְכִּיר לַחֲבֵרוֹ אֶת מַלְאַךְ הַמָּוֶת כְּבָר הוּא רוֹעֵד, כָּךְ בָּרֶגַע שֶׁהִזְכִּיר יַעֲקֹב אֶת הַשֵּׁם 'לָבָן', הִתְרַחֲקוּ מִמֶּנּוּ, וְלֹא רָצוּ לְדַבֵּר אִתּוֹ כְּלוּם. "יָדָעְנוּ". לֹא מוֹסִיפִים כְּלוּם, לֹא רוֹצִים לְדַבֵּר אִתּוֹ. הוּא מַמְשִׁיךְ וְשׁוֹאֵל אוֹתָם 'הֲשָׁלוֹם לוֹ'? - וְהֵם עוֹנִים מִלָּה אַחַת - 'שָׁלוֹם'. כֻּלָּם יָדְעוּ מִי הוּא לָבָן, וְלֹא רָצוּ לְהִתְעַסֵּק אִתּוֹ. 'וְהִנֵּה רָחֵל בָּאָה עִם הַצֹּאן', אָמְרוּ לוֹ, הִנֵּה הַבַּת שֶׁל לָבָן שֶׁאַתָּה מְחַפֵּשׂ, לֵךְ תְּדַבֵּר אִתָּהּ. אֲנַחְנוּ לֹא רוֹצִים לְדַבֵּר עָלָיו מִטּוֹב וְעַד רָע. שׁוֹמְרִים מִמֶּנּוּ מֶרְחָק.

וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא עֵת הָאָסֵף הַמִּקְנֶה הַשְׁקוּ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ. וַיֹּאמְרוּ לֹא נוּכַל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל הָעֲדָרִים וְגָלְלוּ אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן. כְּבָר אָמְרוּ הַמְפָרְשִׁים, לָמָּה יַעֲקֹב אוֹמֵר לָהֶם 'הַשְׁקוּ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ'? וְכִי מָה אִכְפַּת לוֹ לְיַעֲקֹב מִזֶּה? וַהֲרֵי רַק אוֹרֵחַ הוּא. אֲבָל הַתְּשׁוּבָה הִיא שֶׁזֶּה הִפְרִיעַ לְיַעֲקֹב. הֵיכָן הַיֹּשֶׁר? הֲרֵי אַתֶּם רוֹעִים, אַתֶּם עוֹבְדִים, אָז אַתֶּם צְרִיכִים לַעֲבֹד בֶּאֱמָנוּת, מָה פִּתְאוֹם אַתֶּם מַפְסִיקִים אֶת הָעֲבוֹדָה? תַּשְׁקוּ כְּבָר אֶת הַצֹּאן וְתַחְזְרוּ לִרְעוֹת אוֹתָם. 'תְּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב'.

זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, שֶׁהִפְרִיעַ לְיַעֲקֹב שֶׁהֵם גּוֹמְרִים אֶת הָעֲבוֹדָה בְּטֶרֶם עֵת, וְלָבָן הוּא אוֹמֵר לָהֶם עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, לְכוּ הַשְׁקוּ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ, יֵשׁ עוֹד זְמַן עַד שֶׁתִּגָּמֵר מְלַאכְתְּכֶם.

אֲבָל רַבּוֹתֵינוּ בְּסֵפֶר הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, דָּרְשׁוּ וּבֵאֲרוּ אֶת הַפָּסוּק הַזֶּה בְּעִנְיָן עָמֹק, וְזֶה לְשׁוֹנָם בְּפָרָשַׁת וָאֶתְחַנַּן (דַּף ער ע"א): פָּתַח וְאָמַר הֵחָכָם הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל הַאי קְרָא אוֹקְמוּהָ, רַבּוֹתֵינוּ כְּבָר הֶעֱמִידוּ וּבֵאֲרוּ אֶת הַפָּסוּק הַזֶּה, דְּכַד יִשְׂרָאֵל יִתְעָרוּן תְּשׁוּבָה לְקַמֵּיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל יִתְעוֹרְרוּ וְיַחְזְרוּ בִּתְשׁוּבָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בִּזְכוּ אוֹרַיְתָא יִתּוּבוּן לְאַרְעָא קַדִּישָׁא וְיִתְכַּנְּשׁוּן מִן גָּלוּתָא בִּזְכוּת מָה יַחְזְרוּ וְיָבוֹאוּ פֹּה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לַגְּאֻלָּה? - בִּזְכוּת הַתּוֹרָה. אֵין זְכוּת אַחֶרֶת. דְּהָא וַדַּאי יוֹמָא חַד יְהֵא גָּלוּתָא לְיִשְׂרָאֵל, וְלָא יַתִּיר, בְּאֶמֶת רַק יוֹם אֶחָד הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת הַגָּלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הָדָא הוּא דִּכְתִיב כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר הַפָּסוּק "נְתָנַנִי שׁוֹמֵמָה כָּל הַיּוֹם דָּוֶה", 'כָּל הַיּוֹם דָּוֶה', הַגָּלוּת הַנּוֹרָאָה הַזּוֹ שֶׁלֹּא הִנִּיחָה לָנוּ מִדָּה טוֹבָה, הָיְתָה צְרִיכָה לִהְיוֹת יוֹם אֶחָד בִּלְבָד, וְיוֹמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - אֶלֶף שָׁנָה, אֲבָל לֹא יוֹתֵר. וְאִי לָא יְתוּבוּן, אֲבָל אִם לֹא נִתְעוֹרֵר אֲנַחְנוּ לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, לֹא נַחְזֹר לַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וְלֹא יִהְיֶה לָנוּ "בִּזְכוּ אוֹרַיְתָא", קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא עֵת הָאָסֵף הַמִּקְנֶה, אוֹמֵר הקב"ה: עוֹד לֹא הִגִּיעַ הַזְּמַן. 'עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל', עוֹד צְרִיכָה הַגָּלוּת לְהִמָּשֵׁךְ, לֹא עֵת הָאָסֵף הַמִּקְנֶה. בְּלֹא זְכוּ וּבְלֹא עוֹבְדִין דְּכַשִׁירָן. כִּי בַּמֶּה אֵאָסֵף אֶתְכֶם? בַּמֶּה אֶגְאַל אֶתְכֶם? הֲרֵי אֵין לָכֶם זְכֻיּוֹת, אֵין לָכֶם אֶת זְכוּת הַתּוֹרָה, וְאֵין לָכֶם מַעֲשִׂים טוֹבִים. אֲבָל אָסוּתָא חַד לְכוּ, רְפוּאָה אַחַת יֵשׁ לָכֶם. מַהִי הָרְפוּאָה? לְכוּ הַשְׁקוּ הַצֹּאן - אִשְׁתַּדְּלוּ בְּאוֹרַיְתָא, דְּאִתְתַּשְׁקְיוּ מֵימֵי אוֹרַיְתָא. לְכוּ תַּעַסְקוּ בַּתּוֹרָה, וּבָזֶה תִּהְיֶה לָכֶם הָרְפוּאָה. וְאָז - לְכוּ רְעוּ לַאֲתַר דְּנַיְחָא תִּזְכּוּ וְתֵלְכוּ לַמְּנוּחָה וְהַנַּחֲלָה, כְּמוֹ הַמִּרְעֶה שָׁשָׁם נָחִים, לַאֲתַר טָבָא וְכִסּוּפָא דְּאִתְסַנְתִיכוֹן. לַמָּקוֹם אֵלָיו אֲנַחְנוּ נִכְסָפִים, לְנַחֲלָתֵנוּ וִירֻשָּׁתֵנוּ, בַּגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה.

אוֹמֵר הקב"ה, אַתֶּם רוֹצִים גְּאֻלָּה? גַּם אֲנִי רוֹצֶה וּמְחַכֶּה לַגְּאֻלָּה "יָגֵל לִבִּי בִּישׁוּעָתֶךָ, בִּישׁוּעָתֵנוּ אֵין כְּתִיב כָּאן אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁיִּשּׁוּעָתוֹ שֶׁל הקב"ה הִיא יְשׁוּעָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְזֶה אֶחָד מִן הַמִּקְרָאוֹת הַקָּשִׁים" (מִדְרַשׁ תְּהִלִּים יג). בְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל נִגְאָלִים,

גַּם לַשְּׁכִינָה יֵשׁ גְּאֻלָּה. אֲבָל אוֹמֵר הקב"ה, בַּמֶּה אֶגְאַל? 'הֲרֵי לֹא עֵת הָאָסֵף הַמִּקְנֶה', אֵין לָכֶם זְכוּת בְּיֶדְכֶם שֶׁאוּכַל לִגְאֹל אֶתְכֶם בְּסִבָּתָהּ, אֲבָל 'לְכוּ הַשְׁקוּ הַצֹּאן', לְכוּ וְתַשְׁקוּ וְתִתְחַזְּקוּ בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְזוֹ הָרְפוּאָה הַיְחִידָה, שֶׁבִּזְכוּתָהּ אוּכַל לִגְאֹל אֶתְכֶם.

וְיֵשׁ כָּאן רֶמֶז נוֹסָף בְּאָמְרוֹ 'לְכוּ הַשְׁקוּ הַצֹּאן'. שֶׁהֲרֵי צֹאן אֵלּוּ צְעִירֵי הַצֹּאן. וְזֶה רֶמֶז עַל הַבָּנִים. הָרִבֵּה הָרְבֵּה צָרִיךְ לָשִׂים לֵב לְהַבִּיט וְלִרְאוֹת נְכוֹחָה, הֵיכָן מִתְחַנְּכִים הַבָּנִים, עַל אֵיזֶה בְּרָכַיִם הֵם גְּדֵלִים, אִם עַל בִּרְכַּיִם שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, אוֹ חָלִילָה מֻשְׁפָּעִים וּמִתְחַנְּכִים לִשְׁלִילָה.

עוֹד דּוֹרֵשׁ הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ: דָּבָר אַחֵר, הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, הַיּוֹם עוֹד אָרֹךְ דָּא הוּא יוֹם דְּאִיקְרֵי יוֹם מְהוּמָה וּמְבוּסָה וּמְבוּכָה, כָּךְ אוֹמֵר הַפָּסוּק בִּישַׁעְיָה (כב, ה). אֵיזֶה יוֹם נִקְרָא "יוֹם מְהוּמָה וּמְבוּסָה"? - דִּי בְּהַהוּא יוֹם אִתְחָרִיב בֵּי מַקְדְּשָׁא וְנָפְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא. יוֹם הַחֻרְבָּן, הוּא הוּא יוֹם הַמְּבוּכָה וְהַמְּבוּסָה, בּוֹ נֶחֱרַב בֵּית קָדְשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ וְהִתְגַּלְגַּלְנוּ לְגָלוּת שְׁחוֹרָה וּמָרָה זוֹ. וּבְגִין עוֹבְדִין בִּישִׁין, בִּגְלַל הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים שֶׁלָּנוּ, הַהוּא יוֹמָא אִתְמְשִׁיךְ וְאִתְרַבִּי הַחֻרְבָּן מִתְמַשֵּׁךְ וּמִתְגַּדֵּל 'וְאֵין קֵץ לִימֵי הָרָעָה', הֲדָא הוּא דִּכְתִיב הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא עֵת הֶאָסֵף הַמִּקְנֶה, וְלָמָּה וּמָה הַטַּעַם הַגָּלוּת נִמְשֶׁכֶת כָּל כָּךְ? - בְּגִין דְּאִינּוּן מַשְׁכִּין לֵיהּ לְהַהוּא יוֹמָא. אֲנַחְנוּ בַּעֲוֹונוֹתֵינוּ מַאֲרִיכִים אֶת הַיּוֹם הַזֶּה, אֶת הַחֻרְבָּן וְאֶת הַגָּלוּת. הַשְׁקוּ הַצֹּאן, כְּמָה דְּאִתְמַר בְּמִילֵי דְּאוֹרַיְתָא דְּהָא בִּזְכוּתָא דְּאוֹרַיְתָא יִפָּקוּן יִשְׂרָאֵל מִן גָּלוּתָא. אֵין לָנוּ זְכוּת אַחֶרֶת שֶׁתּוֹצִיא אוֹתָנוּ מִן הַגָּלוּת, אֶלָּא רַק זְכוּת הַתּוֹרָה.

וְהַזֹּהַר מַמְשִׁיךְ וְדוֹרֵשׁ אֶת הַפְּסוּקִים: וְיִשְׂרָאֵל מַאי קָא אָמְרִי, מָה יִשְׂרָאֵל מְשִׁיבִים לַה' יִתְבָּרַךְ? וַיֹּאמְרוּ לֹא נוּכַל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל הָעֲדָרִים דְּיִתְנַבְּשׁוּ כָּל שְׁאָר יוֹמִין עִילָּאִין לֹא נוּכַל עַד שֶׁיֵּאָסְפוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מִן הַגָּלוּת, וְגָלְלוּ אֶת הָאֶבֶן וְיִנְגְּדְרוּן אָז כְּשֶׁיִּהְיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּיַחַד יוּכְלוּ לְהָזִיז וּלְסַלֵּק לְהַהוּא דִּינָא קַשְׁיָא דְּהַהוּא יוֹמָא דְּשָׁלְטָא עַל פִּי הַבְּאֵר אֶת אוֹתוֹ יוֹם חֻרְבָּן גָּדוֹל וְנוֹרָא שֶׁשָּׁלַט עַל פִּי הַבְּאֵר. 'פִּי הַבְּאֵר' זֶה הַשְּׁכִינָה הַקְּדוֹשָׁה. זֶה מַה שֶּׁאוֹמְרִים יִשְׂרָאֵל לְהקב"ה, אֵין לָנוּ כֹּחַ לְבַדֵּנוּ, אֲנַחְנוּ לֹא יְכוֹלִים.

אוֹמֵר הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ: וְזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּסוֹף יוֹמַיָּא עָתִיד הקב"ה בְּסוֹף הַגָּלוּת, לְקָרָאת הַקֵּץ, לְאַהְדָּרָא לְיִשְׂרָאֵל לְאַרְעָא קַדִּישָׁא וּלְאַבְנָשָׁא לוֹן מִגָּלוּתָא לֶאֱסֹף אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל וּלְקַבֵּץ אֶת כָּל נִדָּחֵינוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמַאן אִינּוּן סוֹף יוֹמַיָּא מָתַי זֶה סוֹף הַיָּמִים? אֵיךְ נֵדַע מָתַי זֶה? הַהוּא דְּהִיא אַחֲרִית הַיָּמִים. בְּהַאי אַחֲרִית הַיָּמִים יִשְׂרָאֵל סָבְלוּ גָּלוּתָא הָדָא הוּא דִּכְתִיב בַּצַּר לְךָ וּמְצָאוּךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וּכְתִיב וְקָרָאת אֶתְכֶם הָרָעָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, בְּאַחֲרִית הַיָּמִים דַּיְקָא. בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁל הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן שֶׁיִּתְרַבּוּ בּוֹ הַצָּרוֹת, 'וְקָרָאת אֶתְכֶם הָרָעָה'.

אָז הוּא הַזְּמַן שֶׁנִּקְרָא 'אַחֲרִית הַיָּמִים', וּכְמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חַז"ל (סַנְהֶדְרִין צח.) שֶׁדּוֹר שֶׁצָּרוֹת מוֹשְׁכוֹת בּוֹ כְּנָהָר צַפֵּה לוֹ.

וּבְזְמַן זֶה שֶׁל אַחֲרִית הַיָּמִים הקב"ה מְקַבֵּץ אֶת כָּל נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאָז עָתִיד הקב"ה לְהַעֲנִישׁ אֶת הָאֻמּוֹת וּבְדָא יַעֲבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נוּקְמִין לְיִשְׂרָאֵל תְּדִירָא, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (בְּמִדְבַּר כד) אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים. וְאָז וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא זַמִּין לְאַתְבָּא לָהּ לְאַתְרָהָא, הקב"ה יָשִׁיב אוֹתָנוּ לִמְקוֹמֵנוּ וְיָבִיא לָנוּ אֶת הַגְּאֻלָּה, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (יְשַׁעְיָה ב) וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נָכוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית ה'.

נַחְפְּשָׂה דְרָכֵינוּ וְנַחְקֹרָה

בְּנוֹסָף לַלִּמּוּד צְרִיכִים גַּם לְשַׁפֵּר אֶת הַמַּעֲשִׂים, שֶׁאֵין הַתְּשׁוּבָה בָּאָה מִכְּלַל הַדִּבּוּרִים אֶלָּא מִן הַמַּעֲשִׂים (וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר חוֹבַת הַלְּבָבוֹת הוּבָא בְּהַקְדָּמַת סֵפֶר רֵאשִׁית חָכְמָה).

וּכְמוֹ שֶׁאֲנַחְנוּ רוֹאִים בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ בַּזֹּהַר. אֲנַחְנוּ מְחַפְּשִׂים עֵצָה לָצֵאת מֵהַגָּלוּת, מְחַכִּים שֶׁכְּבָר יִגְּמַר הַיּוֹם הַגָּדוֹל וְהָאָרֹךְ הַזֶּה שֶׁל הַחֻרְבָּן, אֲבָל אוֹמֵר לָנוּ הקב"ה 'הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא עֵת הֶאָסֵף הַמִּקְנֶה'. אִם אֲנַחְנוּ לֹא נָבִין אֶת עַצְמֵנוּ בַּתּוֹרָה וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים, לֹא נוּכַל לָצֵאת מִן הַגָּלוּת הַמָּרָה הַזּוֹ, לְפָרֵק מֵעָלֵינוּ אֶת הַצָּרוֹת הַנּוֹרָאוֹת הָאֵלּוּ, וְעַל כֵּן מֻכְרָחִים לְהִתְעוֹרֵר וּלְהִתְחַזֵּק.

כָּל אֶחָד וְאֶחָד צָרִיךְ לִרְאוֹת בַּמֶּה הוּא יָכוֹל לְהִשְׁתַּפֵּר, וְנַזְכִּיר בַּמֶּה דְּבָרִים שֶׁצְּרִיכִים חִזּוּק.

בַּגְּמָרָא בְּסוֹף מַסֶּכֶת כְּתֻבּוֹת (דף קג.) מְתֹאָר סִדֶּר הַפְּטִירָה שֶׁל רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ. רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא שֶׁחִבֵּר אֶת הַמִּשְׁנָיוֹת, הָיָה בִּתְקוּפָה קָשָׁה שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל. וְכֵיוָן שֶׁרָאָה שֶׁלֵּב יִשְׂרָאֵל מִתְמַעֵט מֵרֹב הַצָּרוֹת וְהַטְּרְדוֹת שֶׁגּוֹרֶמֶת אוֹתָהּ מַלְכוּת אֱדוֹם הָרְשָׁעָה שֶׁיַּעֲקֹב אָבִינוּ רָאָה שֶׁאֵין לָהּ חֵקֶר (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פ״ב ס״ד), הִיא לֹא נִגְמֶרֶת, וְיֵשׁ שִׁכְחַת הַתּוֹרָה בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל, כִּנֵּס אֶת כָּל חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל וְקִבֵּץ אֶת כָּל הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. כָּל הַשְׁמוּעוֹת שֶׁעָבְרוּ מִדּוֹר דּוֹר, הַכֹּל כִּנֵּס לְמָקוֹם אֶחָד וְחִבֵּר אֶת הַמִּשְׁנָיוֹת. בָּזֶה הוּא פָּעַל שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּכַּח תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל.

וְהִנֵּה הִגִּיעַ יוֹמוֹ הָאַחֲרוֹן. קָרָא רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ לְכֻלָּם, וְנָתַן לָהֶם צַוָּאָה. מַה כָּתוּב בַּצַּוָּאָה שֶׁלּוֹ? מְסַפֶּרֶת הַגְּמָרָא: נֵר יְהֵא דָּלוּק בִּמְקוֹמוֹ שֻׁלְחָן יְהֵא עָרוּךְ בִּמְקוֹמוֹ מִטָּה תְּהֵא מֻצַּעַת בִּמְקוֹמָהּ. לְבַד מֵאֵלּוּ הָיוּ לוֹ עוֹד כַּמָּה בַּקָּשׁוֹת פְּרָטִיּוֹת, צַוָּה אֶת בָּנָיו שֶׁיְּזָהֲרוּ בִּכְבוֹד אִמָּם, צִוָּה אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בַּהֶסְפֵּד שֶׁלּוֹ וּמִי יְשַׁמֵּשׁ אוֹתוֹ, וּמִי יִהְיֶה הָלְאָה בְּרֹאשׁוּת הַיְשִׁיבָה.

וְהִנֵּה וַדַּאי שֶׁכַּוָּנָתוֹ הָיְתָה כְּפִשְׁטָהּ, שֶׁיִּהְיֶה נֵר דָּלוּק, וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ וּמִטָּתוֹ מֻצַּעַת, אֵין סָפֵק בַּדָּבָר. אֲבָל רַבּוֹתֵינוּ הִשְׁאִירוּ לָנוּ בָּזֶה עוֹד עִנְיָן, וְדָרְשׁוּ אֶת דִּבְרֵי רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ בְּעוֹד כַּמָּה אוֹפַנִּים, מָה הַכַּוָּנָה בִּדְבָרָיו.

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, שֶׁרַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא נוֹתֵן כָּאן צַוָּאָה אֵיךְ לְהִתְנַהֵג אַחֲרֵי פְּטִירָתוֹ בְּעֵת שֶׁיִּגְבַּר הַחֹשֶׁךְ עוֹד יוֹתֵר, הֲלֹא 'מִפְּנֵי הָרָעָה נֶאֱסַף הַצַּדִּיק'. רַבִּי מַזְהִיר כָּאן עַל שְׁלוֹשָׁה יְסוֹדוֹת שֶׁצְּרִיכִים לְהַחֲזִיק בָּהֶם בְּכָל עֹז, וְהֵם אֵלּוּ שֶׁיַּעַמְדוּ לָנוּ. וְלֹא רַק אֶת אַנְשֵׁי הַדּוֹר הַהוּא הוּא צִוָּה, אֶלָּא גַּם אוֹתָנוּ, הַמַּמְשִׁיכִים שֶׁל הַבָּנִים שֶׁלּוֹ. בַּדּוֹר הָאַחֲרוֹן. וּמָה הוּא מְבַקֵּשׁ?

נֵר יִהְיֶה דָּלוּק בִּמְקוֹמוֹ - חִזּוּק בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת

וּבְכֵן, נֵר יִהְיֶה דָּלוּק בִּמְקוֹמוֹ - דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, שֶׁהַכַּוָּנָה הִיא עַל הַשַּׁבָּת. כָּל אֶחָד חוֹשֵׁב, שֶׁהוּא שׁוֹמֵר שַׁבָּת, אֲבָל בָּאֱמֶת זֶה לֹא פָּשׁוּט לִהְיוֹת שׁוֹמֵר שַׁבָּת, מֻחְמֶצֶת רִבּוּי הַפְּרָטִים וְהַהֲלָכוֹת שֶׁיֵּשׁ. וְאָמְנָם אַף אֶחָד לֹא חָשׁוּד שֶׁיֵּלֵךְ וְיַעֲבֹר עַל אִסּוּר תּוֹרָה בְּמֵזִיד, אֲבָל מִכֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ הַרְבֵּה הֲלָכוֹת וּפְרָטֵי פְּרָטִים בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת, צְרִיכִים לִמּוּד מְיֻחָד בַּהֲלָכוֹת הַלָּלוּ. וְלֹא דַּי שֶׁאֶחָד שׁוֹמֵעַ שִׁעוּר תּוֹרָה בָּזֶה, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ הַרְבֵּה שֶׁשּׁוֹמְעִים שִׁעוּר, וּכְבָר בְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָם עַד שֶׁשָּׁבִים לְבֵיתָם כְּבָר לֹא נִשְׁאָר בְּיָדָם כִּמְעַט מְאוּמָה. צָרִיךְ שִׁנּוּן תָּמִידִי בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ.

בִּירוּשַׁלְמִי (שבת פ״ז ה״ח) אָמְרוּ שֶׁרַבּוֹתֵינוּ רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ מָצְאוּ לִשְׁלוֹשִׁים וְתִשְׁעָה אָבוֹת הַמְּלָאכוֹת, לְכָל אַחַת וְאַחַת מֵהַמְּלָאכוֹת הַלָּלוּ, שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע תּוֹלְדוֹת. מִזֶּה רוֹאִים כַּמָּה גְּדוֹלָה הִיא הַהִסְתַּעֲפוּת הָעֲצוּמָה שֶׁל פְּרָטֵי שַׁבָּת.

וְרַבִּי יְהוֹנָתָן אַיְבְּשִׁיץ בְּיַעֲרוֹת דְּבַשׁ (ח״א דרוש י״ז) כַּמָּה מִתְמַרְמֵר עַל כָּךְ שֶׁשַּׁבָּת הֲרֵי הִיא הַמַּתָּנָה הַטּוֹבָה שֶׁהקב״ה נָתַן לָנוּ מִבֵּית גְּנָזָיו, וְרַק לָנוּ הִיא נִתְּנָה, שֶׁכֵּן גּוֹי שֶׁשָּׁבַת חַיָּב מִיתָה. וְכוֹתֵב שָׁם שֶׁהֲרֵי כָּל הַגּוֹיִים הִתְחַכְּמוּ לַעֲשׂוֹת גַּם כֵּן יוֹם שֶׁהוּא כְּמוֹ יוֹם שַׁבָּת, וְעִם כָּל זֹאת אַף אֶמָּה לֹא קִבְּעָה אֶת הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשַׁבָּת כְּמוֹ אֵצֶל יִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ דָּבָר שֶׁהוּא נֶגֶד הַשֵּׂכֶל, שֶׁהֲרֵי אִם אַתֶּם לוֹקְחִים מִיִּשְׂרָאֵל וְקוֹבְעִים יוֹם בַּשָּׁבוּעַ, לָמָּה לֹא תִּקְבְּעוּ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת? - אֶבָל הַסִּבָּה הָאֲמִתִּית הִיא בִּגְלַל שֶׁשַּׁבָּת הִיא מַתָּנָה טוֹבָה שֶׁנִּתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל לְבַד, וְלָכֵן הקב״ה לֹא נוֹתֵן אֶת הַשַּׁבָּת לְאַף אֻמָּה וְלָשׁוֹן. אֲבָל, כּוֹתֵב רַבִּי יְהוֹנָתָן, אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְיַקֵּר אֶת הַשַּׁבָּת וּלְהַעֲרִיךְ אֶת הַמַּתָּנָה הַטּוֹבָה הַזּוֹ, וּבְרֵאשִׁית כָּל דָּבָר לְקַיֵּם אוֹתָהּ בְּכָל פְּרָטֶיהָ וּדְקְדּוּקֶיהָ, וְאִם אָדָם לֹא יֵשֵׁב וְיִלְמַד אֶת פְּרָטֵי הַהֲלָכוֹת, הוּא לֹא יֵדַע אֵיךְ לְקַיֵּם אֶת הַשַּׁבָּת וְאֵיךְ לִשְׁמֹר עַל הַמַּתָּנָה הַטּוֹבָה בִּדְבָרֵי. וְהוּא כּוֹתֵב שָׁם בְּהַבְטָחָה, שְׁמִי שֶׁלֹּא לוֹמֵד אֶת הַהֲלָכוֹת, וַדַּאי שֶׁבְּכָל שַׁבָּת נִמְצָא שֶׁהוּא מְחַלֵּל שַׁבָּת. כִּי הוּא לֹא יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה דָּבָר אָסוּר וּפְרָט זֶה גַּם כֵּן אָסוּר וְכַיּוֹצֵא.

וּשְׁמִירַת שַׁבָּת הִיא לֹא רַק בְּמַעֲשִׂים אֶלָּא גַּם בְּדִבּוּרִים. וְזֶה בִּכְלָל כִּמְעַט הֲלָכָה שֶׁבְּטֵלָה מִן הָעוֹלָם, וַאֲנָשִׁים רַבִּים לֹא מַקְפִּידִים בָּזֶה. אָדָם אוֹמֵר, אִם לֹא עָכְשָׁו אֵימָתַי? הֲרֵי מֻשָּׂךְ כָּל הַשָּׁבוּעַ עוֹבְדִים כְּמוֹ חֲמוֹרִים וְאֵין זְמַן לְדַבֵּר, אֲבָל עָכְשָׁו שֶׁכָּל הַמִּשְׁפָּחָה בְּיַחַד אֶפְשָׁר לְדַבֵּר. וּמָה מְדַבְּרִים? עַל מָה לֹא. עַל הַכֹּל מְדַבְּרִים. אֲבָל הֲרֵי זוֹ הֲלָכָה פְּסוּקָה 'שֶׁלֹּא יְהֵא דִּבּוּרְךָ בְּשַׁבָּת כְּדִבּוּרְךָ בְּחֹל' (שבת קיג:). וּבִירוּשַׁלְמִי אָמְרוּ (שבת פט״ו, ה״ג)

"בְּקִשֵּׁי הִתִּירוּ לוֹמַר שָׁלוֹם בְּשַׁבָּת". כְּלוֹמַר, יָשְׁבוּ חַכְמֵי יְרוּשָׁלַיִם וְקִיְּמוּ דִּיּוּן, הַאִם מֻתָּר לוֹמַר לַחֲבֵירוֹ 'שַׁבָּת שָׁלוֹם' אוֹ לֹא, וּבַסּוֹף אָמְרוּ שֶׁמֻּתָּר, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁאָדָם יִרְאֶה אֶת חֲבֵירוֹ וְלֹא יַגִּיד לוֹ שַׁבָּת שָׁלוֹם, אֵין זֶה דֶּרֶךְ אֶרֶץ. לָכֵן "הִתִּירוּ", כְּדֵי שֶׁתִּרְבֶּה אַהֲבָה וְאַחְוָה שָׁלוֹם וְרֵעוּת, אֲבָל בְּקִשֵּׁי הִתִּירוּ, בְּדֹחַק. רוֹאִים כַּמָּה הֶחְמִירוּ חַז"ל בַּדָּבָר הַזֶּה, וְזֶהוּ גַּם כֵּן חִלּוּל שַׁבָּת, חִלּוּל שַׁבָּת בְּדִבּוּר. וּבַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ יֵשׁ סִימָן שָׁלֵם עַל זֶה (סימן שז) עִם כָּל פְּרָטֵי הַדְּבָרִים מַה שֶּׁמֻּתָּר לְדַבֵּר וּמַה שֶּׁאָסוּר.

וְיֵשׁ גַּם חִלּוּל שַׁבָּת בְּמַחֲשָׁבָה, כְּמוֹ מַה שֶּׁמְּסַפֶּרֶת הַגְּמָרָא (שבת קנ:) עַל אוֹתוֹ חָסִיד שֶׁעָבַר בְּשַׁבָּת עַל יַד הַגָּדֵר שֶׁלּוֹ וְרָאָה שֶׁיֵּשׁ שָׁם פִּרְצָה, וְחָשַׁב לְעַצְמוֹ, אֶגְדֹּר אוֹתָהּ מִיָּד לְאַחַר הַשַּׁבָּת. לְאַחַר מִכֵּן שָׁב וְנִתְחָרֵט, מַהוּ שֶׁחָשַׁבְתִּי לִגְדֹּר אוֹתָהּ, מַחְשָׁבוֹת שֶׁל חֹלִין כָּאֵלּוּ בְּשַׁבָּת? - אֶקְנֹס עַצְמִי וְלֹא אֶגְדֹּר אוֹתָהּ לְעוֹלָם. וְנַעֲשָׂה לוֹ נֵס וְצָמַח לוֹ בְּמָקוֹם הַפִּרְצָה אִילָן שֶׁמִּמֶּנּוּ הָיְתָה פַּרְנָסָתוֹ וּפַרְנָסַת אַנְשֵׁי בֵיתוֹ. וְזֹאת כִּי אַף עַל פִּי שֶׁ"הָרְהוּרִין מֻתָּרִין" (שבת קיג.), מִכָּל מָקוֹם כָּתוּב שֶׁלְּכַתְּחִלָּה לֹא יְהַרְהֵר בַּעֲסָקִים שֶׁלּוֹ, אֶלָּא יִרְאֶה אוֹתָם כְּאִלּוּ הַכֹּל מוּכָן וְגָמוּר.

וְכָהֵנָּה וְכָהֵנָּה עוֹד הַרְבֵּה דְּבָרִים שֶׁאֲנָשִׁים דָּשִׁים בָּהֶם. מָצוּי שֶׁעַד הַצְּפִצוּף אֲנָשִׁים עוֹד עוֹסְקִים בְּמְלַאכְתָּם. אוֹמְרִים, הֲרֵי בִּירוּשָׁלַיִם מַקְדִּימִים אֶת זְמַן הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת הַרְבֵּה זְמַן קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה, אִם כֵּן יֵשׁ עוֹד זְמַן. אֲבָל חַס וְשָׁלוֹם יְכוֹלִים לְהַכָּשֵׁל וּלְהַגִּיעַ לִסְפֵק בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת.

וּבְכְלָל, יֵשׁ שִׁיטוֹת בָּרִאשׁוֹנִים, וְכָךְ הִיא שִׁיטַת הַיִּרְאִים, שֶׁבֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הוּא יוֹתֵר מֻקְדָּם, כְּשֶׁבַּע עֶשְׂרֵה דַּקּוֹת לִפְנֵי שֶׁאֲנַחְנוּ מְחַשְּׁבִים. וְהַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה כּוֹתֵב (בְּבֵאוּר הֲלָכָה סִימָן רס"א) שֶׁלְּכַתְּחִלָּה יֵשׁ לָחוּשׁ לְשִׁיטָה זוֹ.

וְעִקַּר הָעִקָּרִים בַּדָּבָר הַזֶּה, הוּא כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, לְקַבֵּעַ לְמוּד וְשִׁנּוּן תְּמִידִי עַל הִלְכוֹת שַׁבָּת. וּבְדוֹר הַזֶּה בָּרוּךְ ה' הִתְרַבּוּ סִפְרֵי הַקִּצּוּרִים שֶׁעוֹסְקִים בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת, וּכְתוּבִים הֵם בְּלָשׁוֹן פְּשׁוּטָה וּבְרוּרָה שֶׁכָּל אֶחָד יָכוֹל לִלְמֹד בָּהֶם יַחַד עִם אַנְשֵׁי בֵיתוֹ.

זֶה דָּבָר אֶחָד שֶׁאוֹמֵר רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ. נֵר יִהְיֶה דָּלוּק בְּמְקוֹמוֹ. נֵר הַשַּׁבָּת, שֶׁיִּהְיֶה דָּלוּק, שֶׁיִּהְיוּ זְהִירִים בּוֹ לִשְׁמֹרוֹ כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ.

שֻׁלְחָן יִהֵא עָרוּךְ בְּמְקוֹמוֹ - כַּשְׁרוּת הָאֲכִילָה

הַדָּבָר הַשֵּׁנִי: שֻׁלְחָן יִהֵא עָרוּךְ בְּמְקוֹמוֹ. הַשֻּׁלְחָן הוּא רָמֵז לְכַשְׁרוּת הָאֲכִילָה. יֵשׁ הַרְבֵּה שֶׁמְּקִלִּים בָּזֶה וְאוֹמְרִים, בָּרוּךְ ה' יֵשׁ הַיּוֹם הַרְבֵּה כַּשְׁרֻיּוֹת, וְסוֹמְכִים עַל כָּל דָּבָר. וּכְבָר אָמַר אֶחָד הַגְּדוֹלִים, 'אַל תֹּאכַל בְּהֶכְשֵׁר, תֹּאכַל כָּשֵׁר'. וְזֶה אֱמֶת. אִם הָיִינוּ יְכוֹלִים שֶׁאָדָם הָיָה עוֹשֶׂה אֶת הַכֹּל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְלֹא הָיָה נִזְקָק לִדְבָרִים מִבַּחוּץ - מַה טּוֹב הָיָה, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ הַרְבֵּה מִכְשׁוֹלוֹת בָּזֶה. אֲבָל אִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד בָּזֶה, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם אָדָם צָרִיךְ לָדַעַת שֶׁלֹּא לִקְנוֹת מִכָּל הַבָּא לַיָּד, אֶלָּא לִבְדֹּק וּלְבָרֵר הֵיטֵב וְכוּלֵי הַאי וְאוּלַי.

אֲבָל יֵשׁ עוֹד עִנְיָן בָּזֶה. לִפְעָמִים יֵשׁ מַאֲכָלִים שֶׁהֵם בֶּאֱמֶת כְּשֵׁרִים, אֲבָל גַּם מֵאָה חוֹתָמוֹת לֹא יַעַזְרוּ לְהַכְשִׁיר אוֹתָם. לָמָּה? - כִּי כַּשְׁרוּת הָאֲכִילָה תְּלוּיָה גַּם בִּשְׁאֵלָה אֵיךְ אַתָּה אוֹכֵל.

עִנְיַן הָאֲכִילָה בְּכַשְׁרוּת הוּא לֹא רַק שֶׁהַבָּשָׂר וְהָעוֹף יִהְיֶה כָּשֵׁר. יֵשׁ אֶחָד שֶׁלּוֹקֵחַ אֹכֶל, אֹכֶל כָּשֵׁר, וּמִתְיַשֵּׁב לֶאֱכֹל אוֹתוֹ. וְעַכְשָׁו שֶׁהוּא עָסוּק בַּאֲכִילָה, אֵין לוֹ דָּבָר בְּעוֹלָמוֹ מִלְּבַד זֶה. אוֹכֵל וְתוּ לֹא מִידִי. וְטַעֲנָתוֹ בְּפִיו, הֲרֵי צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה קוֹבֵעַ סְעֻדָּה, וְהוּא קוֹבֵעַ אֶת הַסְּעֻדָּה לְמְהַדְּרִין. קְבִיעוּת קְבִיעוּת.

וְצָאוּ וּרְאוּ, כַּמָּה הַתַּאֲוָה הַזּוֹ שֶׁל הָאֲכִילָה מִתְפַּשֶּׁטֶת אֲצָלֵנוּ. לְכוּ בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר וְתִרְאוּ אֵלּוּ חֲנֻיּוֹת נִפְתָּחוֹת חֲדָשׁוֹת לַבְּקָרִים. הַכֹּל חֲנֻיּוֹת שֶׁל אֲכִילָה. וְאָמְנָם הַכֹּל בְּהֶכְשֵׁר, בְּלִי סָפֵק הַכֹּל כָּשֵׁר, אֲבָל זֶה מֵעִיד עַל מַשֶּׁהוּ. פַּעַם הָיוּ פּוֹתְחִים חֲנוּת סְפָרִים, הַיּוֹם פּוֹתְחִים חֲנֻיּוֹת שֶׁל מִינִים מִמִּינִים שׁוֹנִים. וְזֶה מֵעִיד עַל שֶׁהִשְׁתַּנָּה הָעֵרֶךְ אֲצָלֵנוּ. הַיֵּצֶר הָרָע יוֹדֵעַ הֵיטֵב בַּמֶּה לִתְפֹּס אֶת הָאָדָם, הוּא לֹא מַגִּיעַ אֵלָיו וְאוֹמֵר לוֹ 'בֹּא תֹּאכַל מַשֶּׁהוּ אָסוּר, מַשֶּׁהוּ לֹא כָּשֵׁר', אֲבָל הוּא מִשְׁתַּדֵּל שֶׁהָאָדָם יִהְיֶה "נָבָל בִּרְשׁוּת הַתּוֹרָה", כְּמוֹ שֶׁלִּמֵּד אוֹתָנוּ הָרַמְבָּ"ם, הוּא מַכְנִיס בּוֹ אֶת תַּאֲוַת הָאֲכִילָה הַמְּגֻנָּה.

וְכָל זֶה בָּלוּל בְּמַה שֶׁהִזְהִיר רַבִּי "שֻׁלְחָן יְהֵא עָרוּךְ בְּמְקוֹמוֹ", גַּם שֶׁהַשֻּׁלְחָן יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁהוּא צָרִיךְ לִהְיוֹת, בְּכַשְׁרוּת וּבְהִדּוּר, וְגַם שֶׁיִּהְיֶה "בְּמְקוֹמוֹ", שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אֶת הַמָּקוֹם שֶׁלּוֹ בְּסֵדֶר הָעֲדִיפִיּוֹת, וְלֹא שֶׁיִּהְיֶה רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם נָתוּן בּוֹ. וְצָרִיךְ לְהַרְעִישׁ בַּדָּבָר הַזֶּה, שֶׁלֹּא לְהִתְחַנֵּךְ חְלִילָה בְּתַאֲוַת אֲכִילָה וּזְלִילָה.

מֹשֶׁה תִּהֵא מֻצַּעַת בְּמְקוֹמָהּ - חִזּוּק הַצְּנִיעוּת

הַדָּבָר הַשְּׁלִישִׁי שֶׁצִּוָּה רַבִּי, מֹשֶׁה תִּהֵא מֻצַּעַת בְּמְקוֹמָהּ. הֶרֶמֶז מוּבָן מֵאֵלָיו. כָּאן מְדֻבָּר בְּעִנְיְנֵי בֵּיתוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. טָהֳרַת הַמִּשְׁפָּחָה עַל כָּל פְּרָטוּתֶיהָ וְדִקְדּוּקֶיהָ, מִדֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל סַבָּא, בְּלִי שׁוּם קוּלוֹת. וּבִפְרָט עִנְיַן הַצְּנִיעוּת, שֶׁלְּדַאֲבוֹנֵנוּ הָרַב זֶהוּ נֶגַע שֶׁפָּשָׂה בְּמַחֲנֵה שֶׁלָּנוּ, וַאֲפִלּוּ בְּמַחֲנֵה שֶׁלָּנוּ מַמָּשׁ אוֹמְרִים כָּל מִינֵי קוּלוֹת אֲשֶׁר תִּסְמַרְנָה שַׂעֲרוֹת רֹאשׁ לִשְׁמֹעַ אוֹתָם. וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַרְעִישׁ עַל זֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְלֹא לוֹמַר 'מָה אֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת', הֲרֵי דְּבָרִים שֶׁכֵּן חֲשׁוּבִים לְךָ, אַתָּה יוֹדֵעַ לַעֲמֹד עֲלֵיהֶם יָפָה יָפָה. וּלְדַאֲבוֹנֵנוּ כָּל מִינֵי מַלְבּוּשִׁים שֶׁל שַׁחַץ נִכְנָסִים לְמַחֲנֵה שֶׁלָּנוּ, אוֹ אוֹתָם נָעֲלַיִם מְטֹפָּפוֹת וּשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁאֵין מִדֶּרֶךְ הַכָּבוֹד לְהַזְכִּיר אוֹתָם, וְאָדָם שׁוֹתֵק. אֵיךְ אֶפְשָׁר לִשְׁתֹּק בַּדָּבָר הַזֶּה?

מֵהַגָּאוֹן מִוִּילְנָא נוֹתְרוּ לָנוּ שְׁתֵּי אִגְּרוֹת שֶׁהוּא כָּתַב. בְּאַחַת הָאִגְּרוֹת הוּא כּוֹתֵב, הֲרֵי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (בבא בתרא טז:) 'בָּרָא הקב"ה יֵצֶר הָרָע בָּרָא לוֹ תּוֹרָה תַּבְלִין'. רָאִינוּ אִם כֵּן, שֶׁיֵּשׁ חֹלִי קָשֶׁה וְאָנוּשׁ - יֵצֶר הָרָע שְׁמוֹ, וְיֵשׁ לוֹ רַק רְפוּאָה אַחַת - תּוֹרָה. אוֹמֵר הַגְּרַ"א, כָּל זֶה שַׁיָּךְ בְּאִישׁ, שֶׁמְּצַוֶּה עַל תַּלְמוּד תּוֹרָה, אֲבָל אִשָּׁה, הֲרֵי הִיא לֹא מְצֻוָּה בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, וְכִי אֵין לָהּ יֵצֶר הָרָע? גַּם לָהּ יֵשׁ, לְכֻלָּם יֵשׁ. וְאִם כֵּן, בַּמֶּה יְכוֹלִים הַנָּשִׁים לִשְׁבֹּר אֶת הַיֵּצֶר הָרָע וּלְהַצִּיל עַצְמָם מֵהַחֹלִי הַזֶּה? - בְּצְנִיעוּת.

הַחֲתָם סוֹפֵר הָיָה לוֹמֵד עִם בְּנוֹתָיו יוֹם יוֹם בְּסֵפֶר מְנוֹרַת הַמָּאוֹר. וְזֹאת לַמְרוֹת שֶׁאוֹתוֹ גָּאוֹן וְקָדוֹשׁ הָיוּ לוֹ טִרְדּוֹת לְאֵין מִסְפָּר, מִכָּל מָקוֹם הָיָה מוֹצֵא זְמַן בְּכָל יוֹם וְיוֹם לְהוֹשִׁיב אֶת בְּנוֹתָיו עַל יָדוֹ וְלִלְמֹד עִמָּהֶן מוּסָר בְּסֵפֶר מְנוֹרַת הַמָּאוֹר. שֶׁאֲלוּ אוֹתוֹ עַל מָה וְלָמָּה קְבִיעוּת זוֹ? - הֵשִׁיב לָהֶם וְכִי לָהֶם אֵין יֵצֶר הָרָע? לְכֻלָּם יֵשׁ. וְאִם אָדָם לֹא יִלְמַד מוּסָר, אֵיךְ יִתְמוֹדֵד עִם הַיֵּצֶר הָרָע? הֲרֵי כְּבָר כָּתַב הַחִיד"א (בִּרְכֵי יוֹסֵף או"ח סִימָן א' אוֹת ט') וֶהֱבִיאוֹ הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (סִימָן א' סקי"ב) שֶׁבִּכְלַל מַה שֶׁאָמְרוּ חז"ל "בָּרָאתִי לוֹ תּוֹרָה תַּבְלִין" יֵשׁ גַּם אֶת לִמּוּד הַמּוּסָר.

וְכָל אֶחָד מְחֻיָּב בַּדָּבָר הַזֶּה. הֲרֵי צָרוֹת עַל גַּבֵּי צָרוֹת פּוֹקְדִים אוֹתָנוּ, וְאֵיךְ אָדָם לֹא יִתְבּוֹנָן? הַפָּסוּק אוֹמֵר "לַשָּׁוְא הִכֵּיתִי אֶת בְּנֵיכֶם מוּסָר לֹא לָקָחוּ", הַסִּבָּה שֶׁבָּאוֹת הַצָּרוֹת הָאֵלּוּ הִיא כְּדֵי לְעוֹרֵר אוֹתָנוּ, וְאִם הִתְעוֹרַרְנוּ הֲרֵי לְפָחוֹת בִּזְכוּת הַצָּרוֹת הִתְעוֹרַרְנוּ וְהִתְעַלִּינוּ, אֲבָל אִם לֹא עָשִׂינוּ מְאוּמָה אָז מַה הוֹעִילוּ הַצָּרוֹת? וְהָרַמְבַּ"ם בִּתְחִלַּת הִלְכוֹת תַּעֲנִיּוֹת (פ"א ה"ב - ה"ג) כּוֹתֵב: "דָּבָר זֶה מִדַּרְכֵי הַתְּשׁוּבָה הוּא שֶׁבִּזְמַן שֶׁתָּבוֹא עֲלֵיהֶם צָרָה וְיִזְעֲקוּ עָלֶיהָ וְיָרִיעוּ יֵדְעוּ הַכֹּל שֶׁבִּגְלַל מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים הוֹרַע לָהֶם, וְזֶה הוּא שֶׁיִּגְרֹם לְהָסִיר הַצָּרָה מֵעֲלֵיהֶם", זֶה עַצְמוֹ שֶׁמִּתְבּוֹנְנִים וְיוֹדְעִים שֶׁהַצָּרָה לֹא בָּאָה סְתָם, אֶלָּא עִם מַטָּרָה כְּדֵי לְעוֹרֵר אוֹתָנוּ, זֶה סִבָּה לְהָסִיר אֶת הַצָּרָה מֵעָלֵינוּ.

וּמַמְשִׁיךְ הָרַמְבַּ"ם: "אֲבָל אִם לֹא יִזְעֲקוּ וְלֹא יָרִיעוּ אֶלָּא יֹאמְרוּ דָּבָר זֶה מִמִּנְהַג הָעוֹלָם אֵרַע לָנוּ וְצָרָה זוֹ נִקְרֵית נִקְרִית, הֲרֵי זוֹ דֶּרֶךְ אַכְזָרִיּוּת וְגוֹרֶמֶת לָהֶם לְהִדָּבֵק בְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, וְתוֹסִיף הַצָּרָה צָרוֹת אֲחֵרוֹת", חְלִילָה. וַאֲנַחְנוּ, כַּמָּה וְכַמָּה צָרוֹת בָּאוּ עָלֵינוּ לָעֵת הָאַחֲרוֹנָה, הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ מְחֻיָּבִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפַשְׁפּוּשׁ בְּמַעֲשִׂים וְלִתְשׁוּבָה.

וְזֶה מַה שֶׁאוֹמֵר הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, אִם 'עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל', אֲנַחְנוּ רוֹאִים שֶׁהַגָּלוּת מִתְאָרֶכֶת וְהַצָּרוֹת הוֹלְכוֹת וְגוֹבְרוֹת, "לְכוּ הַשְׁקִיפוּ הַצֹּאן", צְרִיכִים לְהִתְחַזֵּק בְּשִׁקְרִידַת הַתּוֹרָה. "מָאן דְּרָחִיק מֵאוֹרַיְתָא רָחִיק מִקּוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּמָאן דְּקָרִיב לְאוֹרַיְתָא קָרִיב לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא" (זֹהַר הַקָּדוֹשׁ אֱמוֹר דַּף פט ע"ב), וַהֲרֵי אֲנַחְנוּ רוֹצִים קִרְבָה לַה' יִתְבָּרַךְ, רוֹצִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִגְאַל אוֹתָנוּ וְיַעֲזֹר לָנוּ, אָז זוֹ הַדֶּרֶךְ, כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר הַזֹּהַר, לְכוּ הַשְׁקִיפוּ הַצֹּאן, בְּמֵימֵי אוֹרַיְתָא, אֵין מַיִם אֶלָּא תּוֹרָה (תַּעֲנִית ז.)

וְעוֹד צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק בַּדְּבָרִים שֶׁהִזְכַּרְנוּ. נַר יִהְיֶה דָּלוּק בְּמְקוֹמוֹ - לְהִתְחַזֵּק בִּשְׁמִירַת הַשַּׁבָּת עַל פְּרָטֶיהָ וְדִקְדּוּקֶיהָ. וּלְדַאֲבוֹנֵנוּ חִלּוּלֵי הַשַּׁבָּתוֹת הִתְרַבּוּ בִּמְאֹד מְאֹד, הֵיכָן נִשְׁמַע כַּדָּבָר הַזֶּה שֶׁחְלִילָה נוֹסְעִים בְּשַׁבָּתוֹת בְּרֶכֶב, וּמְחַלְּלִים שַׁבָּת

בְּפַרְהֶסְיָא, אֵיפֹה הָיָה כַּדָּבָר הַזֶּה? אֵיזֶה חִלּוּל ה' נוֹרָא וְאָיוֹם יֵשׁ בָּזֶה. וְצָרִיךְ לְהִצְטַעֵר עַל הַדָּבָר הַזֶּה. בֶּן אָדָם עַל שֶׁקֶל אֶחָד שֶׁנֶּאֱבַד לוֹ כְּבָר יוֹתֵר מִצְטַעֵר. וּמָה עִם כְּבוֹד שָׁמַיִם? עַל זֶה אַתָּה לֹא מִצְטַעֵר? זֶה לֹא מְעַנְיֵן אוֹתְךָ? חְלִילָה. וְכָל אֵלּוּ חִלּוּלֵי הַשַּׁבָּת מַשְׁפִּיעִים גַּם עָלֵינוּ, שֶׁהַיֵּצֶר מוֹצֵא מָקוֹם לְזַלְזֵל אֶת הַשַּׁבָּת גַּם בְּעֵינֵינוּ. וְלָכֵן אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְחַזֵּק אֶת גְּדֵרֵי הַשַּׁבָּת וְאֶת הִלְכוֹת שַׁבָּת, לְמַעַן יִהְיֶה כְּבוֹד הַשַּׁבָּת גָּדוֹל בְּעֵינֵינוּ. וְכֵן מַה שֶּׁדִּבַּרְנוּ בְּעִנְיְנֵי הַצְנִיעוּת, שֶׁיִּהְיֶה אָדָם עוֹמֵד בַּפֶּרֶץ, וְלֹא יְוַתֵּר עַל זֶה. הֶחָפֵץ חַיִּים זצ"ל אָמַר, יֵשׁ דָּבָר אֶחָד שֶׁהוּא מְסַלֵּק אֶת הַשְּׁכִינָה מִיִּשְׂרָאֵל. מַהוּ? - הַפָּסוּק אוֹמֵר "וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ", וְאוֹמֵר הַתַּרְגּוּם, 'יְסַלֵּק שְׁכִינְתֵּיהּ מִבֵּינֵיכוֹן'. וּבְלִי הַשְּׁכִינָה אֲנַחְנוּ אֲבוּדִים מַמָּשׁ, הֲלֹא אֲנַחְנוּ כִּבְשָׂה אַחַת בֵּין שִׁבְעִים זְאֵבִים, וְאֵיךְ נַעֲמֹד בְּלִי זְכֻיּוֹת?! כָּל אֶחָד מֵאִתָּנוּ מְחֻיָּב לְקַחַת אֶת הַדְּבָרִים לְתִשּׁוּמַת לִבּוֹ, לְהִשְׁתַּדֵּל בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ, וְלֹא לְוַתֵּר. הֲרֵי רָאִינוּ מַהוּ דִּקְדּוּק הֲלָכָה, וְכֵיצַד אֲבוֹתֵינוּ נָהֲגוּ בָּזֶה.

אִם יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי וּשְׁמָרַנִי - הַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא יִת"שׁ וִישׁוּעָתוֹ כְּפִי כַּמָּה שֶׁהָאָדָם נִשְׁעָן עָלָיו יִת'

רָאִיתִי בִּבְאֵר הַפָּרָשָׁה שֶׁכָּתַב עַל הַנֶּאֱמַר בְּפָרָשָׁתֵנוּ (לא, ב-ד), 'וַיַּרְא יַעֲקֹב אֶת פְּנֵי לָבָן וְהִנֵּה אֵינֶנּוּ עִמּוֹ כִּתְמוֹל שִׁלְשֹׁם, וַיֹּאמֶר ה' אֶל יַעֲקֹב שׁוּב אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ וְאֶהְיֶה עִמָּךְ, וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרָחֵל וּלְלֵאָה' וגו', וּב'פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא' נִרְאֶה שֶׁהָיוּ כָּאן ב' עִנְיָנִים שֶׁבִּגְינָם רָצָה יַעֲקֹב לִבְרֹחַ מִלָּבָן וְלָשׁוּב לְאֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ, א. שֶׁרָאָה אֶת פְּנֵי לָבָן וְהִנֵּה אֵינֶנּוּ עִמּוֹ כִּתְמוֹל שִׁלְשֹׁם. ב. שֶׁהַשֵּׁי"ת גִּלָּה אֵלָיו וְאָמַר לוֹ לָשׁוּב לְאֶרֶץ אֲבוֹתָיו, אַךְ כְּבָר הִרְבּוּ הַמְפָרְשִׁים לְהַקְשׁוֹת מַה הֶצְרֵךְ לוֹמַר אֶת הַטַּעַם הָרִאשׁוֹן שֶׁרָאָה שֶׁלָּבָן מִתְנַכֵּר אֵלָיו וְנִשְׁתַּנּוּ פָּנָיו לְרָעָה, וַהֲרֵי עֶצֶם צִוּוּי הַבּוֹרֵא יִת"שׁ לָשׁוּב לְאֶרֶץ כְּנַעַן הִיא סִבָּה מַסְפֶּקֶת לְבַדָּהּ שֶׁיֵּלֵךְ מִשָּׁם, וְאָטוּ אִם הָיוּ פְּנֵי לָבָן אֵלָיו כִּתְמוֹל שִׁלְשֹׁם לֹא הָיָה מְקַיֵּם אֶת מַאֲמַר הַשֵּׁי"ת [וְעַי' בְּאוֹה"ח הַק' מַה שֶּׁכָּתַב בָּזֶה].

וּמִבְּאֵר הָרַה"ק הָ'אֱמוּנַת אַבְרָהָם' זי"ע מִפִּיטְסְבּוּרְג, כִּי יָדוּעַ אֲשֶׁר זֶה כְּלָל גָּדוֹל לְכָל תַּהֲלוּכוֹת הַחַיִּים, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁנִּדְמֶה לָאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵיזֶה פֶּתַח הַצָּלָה וּמָבוֹא לִישׁוּעָה עַל יְדֵי הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, אוֹ שֶׁסּוֹמֵךְ עַל אֲחֵרִים שֶׁיְּחוּשׁוּ לְעֶזְרָתוֹ אֲזַי רְחוֹקָה יְשׁוּעָתוֹ מִלָּבוֹא, אָכֵן כַּאֲשֶׁר שָׂרוּי בְּצָרָה גְּדוֹלָה וְרוֹאֶה בְּבֵרוּר שֶׁאֵין שׁוּם סִכּוּי בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע לְהֶחָלֵץ מִמֶּנָּה, וְרַק הקב"ה יָכוֹל לִהְיוֹת לוֹ לְמֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ, אָז אָכֵן הקב"ה מוֹצִיאוֹ מֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה וְיִשְׁלַח לוֹ עֶזְרוֹ מִקֹּדֶשׁ. וְעַפִּי"ז מְבָאֵר אֶת הָעִנְיָן, כִּי הִנֵּה מִבֹּאֶר בְּרֵישׁ הַפָּרָשָׁה (וּבְסוֹף פר' תּוֹלְדוֹת) שֶׁיַּעֲקֹב נִרְדַּף מֵעֵשָׂו עַל שֶׁגָּנַב מִמֶּנּוּ אֶת הַבְּרָכוֹת וְעַל כֵּן הָלַךְ לְבֵית לָבָן אֲחִי אִמּוֹ, וּכְלוֹמַר שֶׁחָשַׁב שֶׁיִּמְצָא לְעַצְמוֹ מָקוֹם מִפְלָט וּמָנוֹס בְּבֵית דּוֹדוֹ שֶׁיִּשְׁמֹר עָלָיו, אָכֵן לְאַחַר שֶׁרָאָה שֶׁלָּבָן מִתְנַכֵּר אֵלָיו לְרָעָה, וְהִנֵּה אֵינֶנּוּ עִמּוֹ כִּתְמוֹל שִׁלְשֹׁם - כְּבָר יָדַע שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם 'פֶּתַח' וְדֶרֶךְ הַצָּלָה, אֲפִלּוּ לָבָן הֶחֵל לִשְׁנֹא אוֹתוֹ, וְרַק הקב"ה הוּא שֶׁיָּכוֹל לְהוֹשִׁיעוֹ מִיָּד כָּל אוֹיְבָיו, אָז זָכָה תֵּכֶף וּמִיָּד שֶׁהקב"ה יִתְגַּלֶּה אֵלָיו וִיצַוֵּהוּ לָשׁוּב לְאַרְצוֹ, וַיִּבְטִיחוֹ שֶׁיָּגֵן עָלָיו וְיִשְׁמְרֵנוּ וּכְדִכְתִיב 'וְאֶהְיֶה עִמָּךְ' [וּפְשִׁיטָא שֶׁאֵין לָנוּ שֶׁמֶץ הַשָּׂגָה בְּיַעֲקֹב אָבִינוּ בְּחִיר שֶׁבָּאָבוֹת, אֶלָּא לְלַמְּדֵנוּ אָרְחוֹת חַיִּים וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר נַעֲשָׂה]. וּלְפִי"ז מִתְיַשֵּׁב, כִּי אָכֵן יַעֲקֹב בָּרַח מִלָּבָן אַךְ וְרַק מִשּׁוּם שֶׁכָּךְ אָמַר לוֹ הַשֵּׁי"ת, אֶלָּא שֶׁהַקְּדִים הַכָּתוּב לוֹמַר שֶׁרָאָה שֶׁלָּבָן מַבִּיט עָלָיו לְרָעָה, לְלַמְּדֵנוּ כִּי זוֹ הָיְתָה הַסִּבָּה שֶׁמֵּחֲמָתָהּ נִגְלָה אֵלָיו הַשֵּׁי"ת.

יָדוּעַ מַה דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בר"ר סח ב), בְּשָׁעָה שֶׁהָלַךְ יַעֲקֹב חָרָנָה בְּמִצְוַת אָבִיו לִשָּׂא לוֹ אִשָּׁה, וּבָא אֱלִיפַז בֶּן עֵשָׂו הָרָשָׁע וְלָקַח אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ, אָז אָמַר יַעֲקֹב 'שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים מֵאַיִן יָבוֹא עֶזְרִי', אֱלִיעֶזֶר בְּשָׁעָה שֶׁהָלַךְ לְהָבִיא אֶת רִבְקָה מַה כְּתִיב בֵּיהּ 'וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְּמַלִּים' וגו', וַאֲנִי לֹא נָזָם אֶחָד וְלֹא צָמִיד אֶחָד. חָזַר וְאָמַר מַה אֲנָא מוֹבֵד סַבְרֵי מִן בָּרְיֵי, חַס וְשָׁלוֹם לֵית אֲנָא מוֹבֵד סַבְרֵי מִן בָּרְיֵי (כְּמוֹ שֶׁגּוֹעֵר בְּעַצְמוֹ וְכִי ח"ו אָבוֹא לִידֵי כָךְ, לְאַבֵּד אֶת בִּטְחוֹנִי מִבּוֹרְאִי, חָלִילָה לִי מֵעֲשׂוֹת כֵּן) אֶלָּא, עֶזְרִי מֵעִם ה'.

וְהוֹסִיפוּ לְבָאֵר, כִּי יַעֲקֹב הִתְחַזֵּק בְּבִטְחוֹנוֹ, כִּי אַדְרַבָּה מֵאַחַר שֶׁאֵין בְּיָדוֹ כְּלוּם, לֹא נָזָם וְלֹא זָהָב. וְיוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁעַל פִּי הַטֶּבַע אֵין בְּיָדוֹ לְהָבִיא 'נְדוּנְיָא' וְאֵין לוֹ שׁוּם דֶּרֶךְ הִשְׁתַּדְּלוּת לִישָּׂא אִשָּׁה, וּמִכָּרַח הוּא לִסְמֹךְ עַל הקב"ה, א"כ דַּיְקָא עַתָּה עֶזְרִי מֵעִם ה' עוֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ. וְהָא גּוּפָא נִרְמָז

בִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב מֵאַיִן יָבֹא עֶזְרִי, ר"ל כְּשֶׁמַּגִּיעַ לִידֵי הַהַכָּרָה וְהַמַּסְקָנָא שֶׁהוּא עַצְמוֹ אֵין מִשָּׁם יָבֹא עֶזְרִי...

וְהִנֵּה אִיתָא בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים (עֶשְׂרָה מַאֲמָרוֹת לְרַמְ"ע מִפָּאנוֹ, וְכֵן בִּמְגִלָּה עֲמֻקּוֹת בְּפָרָשָׁתֵנוּ, וּבְשֶׁל"ה הק') שֶׁסְּגֻלָּה בְּדוּקָה לִמְצֹא הַזִּוּוּג בְּנָקֵל, לוֹמַר קֹדֶם עֲקִירַת רַגְלָיו בִּתְפִלַּת הָעֲמִידָה פֶּרֶק 'שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים', וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַ'מְּגִלָּה עֲמֻקּוֹת' שֶׁיַּעֲקֹב אָמַר מִזְמוֹר זֶה לְאַחַר שֶׁהִתְפַּלֵּל י"ח בְּרָכוֹת בְּאוֹתָהּ תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁתִּקֵּן בְּאוֹתָהּ שָׁעָה. וְאוּלַי י"ל, שֶׁסְּגֻלַּת פֶּרֶק זֶה הוּא עפ"י הַמְּבֹאָר שֶׁבְּשֶׁאָדָם מַכִּיר שֶׁבְּכֹחוֹת עַצְמוֹ 'חָסַר יֵשַׁע' הוּא - מֵאַיִן יָבֹא עֶזְרוֹ, וְרַק 'עֶזְרִי מֵעִם ה' עוֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ' אָז קְרוֹבָה יְשׁוּעָתוֹ לָבוֹא. וְלָכֵן מָצָאנוּ ג"כ שֶׁמִּזְמוֹר זֶה מְסֻגָּל לֹא רַק לְזִוּוּג אֶלָּא לְעוֹד כַּמָּה יְשׁוּעוֹת גְּדוֹלוֹת.

וּבְעִנְיַן הַזֶּה מָצִינוּ בְּ'כְּלִי יָקָר' עַל הַפָּסוּק בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כח יד) 'וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפָרַצְתָּ יָמָּה וְקֵדְמָה צָפוֹנָה וָנֶגְבָּה', וז"ל, שֶׁאָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ (עַיֵּן מִדְרַשׁ תְּהִלִּים מד) אֵין הַתְּשׁוּעָה בָּאָה לְיִשְׂרָאֵל כִּי אִם בִּזְמַן שֶׁהֵם בְּתַכְלִית הַשִּׁפְלוּת, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים מד כו) 'כִּי שָׁחָה לֶעָפָר נַפְשֵׁנוּ' וְגוֹ', מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ - 'קוּמָה עֶזְרָתָה לָּנוּ'. וְטַעַם שֶׁל דָּבָר שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאֵינָן בְּתַכְלִית הַשִּׁפְלוּת אָז אֵינָן תּוֹלִין בְּטְחוֹנָם בַּה', וְחוֹשְׁבִים תַּחְבּוּלוֹת לְהִנָּצֵל מִפַּח יָקוּשׁ ע"י תַּחְבּוּלוֹת אֱנוֹשִׁיוֹת, דע"כ רְחֵק ה' אֶת הָאָדָם דְּרַבָּה הָעֲזוּבָה, כִּי לֹא בָטְחוּ בִּתְשׁוּעַת ה', אַךְ כְּשֶׁיִּרְאוּ כִּי אָזְלַת יָד הִשְׁתַּדְּלוּתָם וְאֵין עוֹזֵר וְסוֹמֵךְ, אָז עֵינֵיהֶם נְשׂוּאוֹת אֶל ה' לִקְרֹא אֵלָיו בְּעֵת הַצַּר לָהֶם וַה' שׁוֹמֵעַ, וּבְאוֹתוֹ זְמַן הַתְּשׁוּעָה בָּאָה דֶּרֶךְ בְּרִיחָה מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה, דְּהַיְנוּ מִן תַּכְלִית הַשִּׁפְלוּת אֶל תַּכְלִית הַמַּעֲלָה. עכ"ל.

וּבָזֶה מְבֹאָר אֶת לְשׁוֹן הַכָּתוּב, שֶׁבְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁ'וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ' וְשָׁחָה לְעָפָר נַפְשָׁם יִתְקַיֵּם בָּהֶם וּפָרַצְתָּ.

'רָצָה לוֹמַר יַעֲלֶה הַפּוֹרֵץ לִפְנֵיהֶם לְהַעֲלוֹתָם אֶל גֶּרֶם הַמַּעֲלָה', דְּהַיְנוּ מְשׁוּם שֶׁיִּתְלוּ עֵינֵיהֶם בְּהַקָּבָ"ה מִתּוֹךְ הַהַכָּרָה שֶׁרַק הוּא אֲדוֹן הַמּוֹשִׁיעַ.

אִיתָא בְּתַנְחוּמָא (וַיֵּצֵא ג), אָמַר רַבִּי בְּרֶכְיָה, בְּכָל מָה שֶׁתִּבַּע (-הִתְפַּלֵּל וּבַקֵּשׁ) יַעֲקֹב מִן הקב"ה, הֱשִׁיבוֹ. אָמַר אִם יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי - הֱשִׁיבוֹ וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ. אָמַר וּשְׁמַרְנִי - הֱשִׁיבוֹ וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ. אָמַר וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם - הֱשִׁיבוֹ וַהֲשִׁיבֹתִיךָ. (אֲבָל) אָמַר וְנָתַן לִי לֶחֶם - וְלֹא הֱשִׁיבוֹ עַל הַפַּרְנָסָה, כִּי אָמַר הקב"ה, אִם אֲנִי מַבְטִיחוֹ עַל הַלֶּחֶם, מַהוּ מְבַקֵּשׁ מִמֶּנִּי עוֹד, לְפִיכָךְ לֹא הֱשִׁיבוֹ עַל הַלֶּחֶם, ע"כ.

מִכָּאן תֵּצֵא הַקְּרִיאָה לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּאֲשֶׁר הֵם, תְּנוּחַ דַּעְתְּכֶם מִדַּאֲגַת הַפַּרְנָסָה וְכַיּוֹ"ב, דְּעוּ נָא כִּי הקב"ה חָפֵץ בְּטוֹבַתְכֶם וְיַשְׁפִּיעַ עֲלֵיכֶם כָּל מִינֵי טוֹבוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, אֵין לָכֶם אֶלָּא לִתְלוֹת עֵינֵיכֶם בּוֹ, כִּי אֵין לְהקב"ה חֵפֶץ אֶלָּא בְּקִרְבַת בָּנָיו אֵלָיו, וְרַק מִשּׁוּם כָּךְ נוֹתֵן לָהֶם אֵיזֶה 'מַחְסוֹר', בִּכְדֵי שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ לְפָנָיו בְּכָל לִבָּם וְנַפְשָׁם, וְכַאֲשֶׁר הַמָּה מַכִּירִים בָּזֶה וְנוֹשְׂאִים אֵלָיו עֵינֵיהֶם בִּתְפִלָּה וּבֶאֱמוּנָה, בְּוַדַּאי יְמַלֵּא מַחְסוֹרָם בְּכָל מִינֵי יְשׁוּעוֹת וְהַשְׁפָּעוֹת טוֹבוֹת.

סִפֵּר הגה"צ רַבִּי יַעֲקֹב מֵאִיר שֶׁכְּטֶר זי"ע בְּעִיה"ק יְרוּשָׁלַיִם הָיוּ שְׁנֵי שְׁכֵנִים שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה, דֶּלֶת בֵּיתָם הָיְתָה זֶה לְמוּל זֶה, וְהִנֵּה, הָאֶחָד הָיָה עָנִי וְאֶבְיוֹן, אֲשֶׁר מִדֶּלֶת בֵּיתוֹ כְּבָר זָעֲקָה הַדַּלּוּת הָעֲנִיּוּת וְהָאֶבְיוֹנוּת, וְהַשֵּׁנִי אָמְנָם לֹא הָיָה עָשִׁיר, אֲבָל קוֹרוֹת בֵּיתוֹ הֵעִידוּ שֶׁהוּא מְכֻבָּד, וְלֹא חָסֵר מְאוּמָה בַּבַּיִת הַלָּזֶה.

וְרָאוּ שֶׁמִּדֵּי פַּעַם מַגִּיעַ הַדַּוָּר עִם 'מַעֲטָפָה' עָבָה מְלֵאָה בִּשְׁטָרוֹת וְנוֹתְנָהּ לַשָּׁכֵן הַמְּכֻבָּד, וְהֵבִינוּ כִּי הַשֶּׁפַע הַשּׁוֹרֶה בַּבַּיִת אֵינוֹ סְתָם, אֶלָּא מֵאַן דְּהוּא עוֹמֵד וּמְמַלֵּא אֶת הַבַּיִת בִּמְצַלְצְלִין. פַּעַם אַחַת עָמַד הַשָּׁכֵן הֶעָנִי בְּעֵת שֶׁהַדּוֹאַר הִגִּיעַ, וּבְכָל כֹּחוֹ נָסָה לִרְאוֹת מֵיהוּ הַשּׁוֹלֵחַ, וְעָלָה בְּיָדוֹ, לְחָרְדַּת לִבּוֹ גִּלָּה שֶׁהַשּׁוֹלֵחַ הוּא יְדִידוֹ מְנוּעָר, שֶׁלָּמַד אִתּוֹ בְּחַבְרוּתָא הַרְבֵּה שָׁנִים בַּיְשִׁיבָה, לְנֹכַח 'יְדִיעָה' זוֹ לֹא עָמַד לִבּוֹ, כִּי לֹא הֵבִין כֵּיצַד חֲבֵרוֹ אֵינוֹ חוֹשֵׁב מֶמֶּנּוּ, וְשׁוֹלֵחַ רַק לִשְׁכֵּנוֹ הַסָּמוּךְ לְבֵיתוֹ, וְאִלּוּ הוּא אֵינוֹ מְקַבֵּל מֶמֶּנּוּ מְאוּמָה.

בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה לֹא הָיָה יָכוֹל לָתֵת תְּנוּמָה לְעֵינָיו, לָכֵן נִתְיַשֵּׁב בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר, וְשָׁפַךְ אֶת לִבּוֹ בְּמִכְתָּב מְיֻחָד לְרֵעֵהוּ שֶׁמִּכְּבָר הַיָּמִים, כְּבוֹד יְדִידִי וְרֵעִי, זָכַרְתִּי יָמִים מִקֶּדֶם יְדִידוּתֵנוּ הָאֲיתָנָה, אֲבָל לֹא אוּכַל עָצוֹר בְּמִלִּין, כֵּיצַד שָׁכַחְתִּי מִמֶּנִּי וְאִלּוּ אֶת שֶׁכֻּלָּנוּ זָכַרְתָּ, אֵינְךָ מִתְיַחֵס אֵלַי כְּלָל, וְכָל

כַּמָּה שֶׁנִּסִּיתִי לָדוּן אוֹתְךָ לְכַף זְכוּת אֵינִי מַצְלִיחַ לְהַגִּיעַ לְכָךְ.

אַחֲרֵי כַּמָּה יָמִים הִגִּיעַ מִכְתָּב תְּשׁוּבָה בֶּן חָמֵשׁ תֵּבוֹת – יְדִידִי הַיָּקָר, מֵעוֹלָם לֹא בִּקַּשְׁתָּ. כְּאוֹמֵר, וְכִי יֵשׁ לִי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לָדַעַת שֶׁהִנְּךָ נִצְרָךְ לְמָעוֹת, בַּקֵּשׁ וּתְקַבֵּל גַּם אַתָּה. כְּלוֹמַר, הִנְּךָ רוֹאֶה שֶׁיֵּשׁ לִי מָעוֹת הַרְבֵּה, וְיֵשׁ לִי לֵב לָתֵת, מִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ יְקַבֵּל. כָּךְ לְדִידָן, הקב"ה אוֹמֵר לָנוּ, הִנֵּה אֲנִי רוֹצֶה לָתֵת וּלְהַעֲנִיק שֶׁפַע רַב, רַק תְּבַקְּשׁוּ, וּתְקַבְּלוּ מִיָּד, אַף שֶׁהַבּוֹרֵא יוֹדֵעַ הַכֹּל, וְאֵין נֶעְלָם מִמֶּנּוּ כָּל מִי שֶׁהוּא נִצְרָךְ וְחָסֵר לוֹ, לְעֻמַּת אוֹתוֹ עָשִׁיר שֶׁבָּאֱמֶת לֹא יָדַע שֶׁיְּדִידוֹ נִצְרָךְ, אֲבָל הקב"ה הֶעֱמִיד אֶת סֵדֶר הָעוֹלָם בְּאֹפֶן שֶׁצָּרִיךְ לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ, כָּל הַמְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ יְקַבֵּל.

בְּעִנְיָן זֶה מְסַפְּרִים סִפּוּר נוֹרָא הוֹד (גִּלְיוֹן הַנִּפְלָא 'מְתוּקִים מִדְּבַשׁ'), בִּימֵי הגה"ק רַבִּי יוֹסֵף חַיִּים זוֹנֶנְפֶּלְד זי"ע הָיְתָה מִשְׁפָּחָה בְּעִיר"ק יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁשִּׁכְּלוּ אֶת הַבָּנִים הַנּוֹלָדִים לָהֶם זְמַן קָצָר אַחַר לֵידָתָם, הַבָּנוֹת נִשְׁאֲרוּ בַּחַיִּים וְהַבָּנִים לֹא. בְּצַר לָהֶם פָּנוּ אֶל הָרִי"ח, וְהוּא אָמַר לָהֶם, מִן הַנִּרְאֶה שֶׁשּׁוֹלֶטֶת עַיִן הָרַע עֲלֵיכֶם, עַל כֵּן קַבְּלוּ עֲלֵיכֶם מֵהַיּוֹם וְהָלְאָה שֶׁלֹּא לְהַלְבִּישׁ אֶת הַבָּנִים בִּבְגָדִים חֲדָשִׁים, רַק בְּ'יְרֵשׁוֹת' מֵהָאֲחָיוֹת אוֹ מִשְּׁכֵנִים וְכַיּוֹ"ב, זוֹלְתִי אִם הַיֶּלֶד בְּעַצְמוֹ יְבַקֵּשׁ אֲזַי תְּמַלְּאוּ מְבֻקָּשׁוֹ, וְתִנּוּ לוֹ בֶּגֶד חָדָשׁ.

בְּסִמָּן טוֹב וּבְמַזָּל טוֹב נוֹלַד לָהֶם בֵּן, וְאָכֵן לֹא הִלְבִּישׁוּ אוֹתוֹ כִּי אִם בִּבְגָדִים שְׁאוּלִים, וַאֲפִלּוּ לַבְּרִית לֹא קָנוּ בֶּגֶד, בְּהַגִּיעַ זְמַן הַחֲלָאקָע קָנוּ בֶּגֶד חָדָשׁ מִתּוֹךְ מַחֲשָׁבָה אוּלַי יְבַקֵּשׁ בֶּגֶד חָדָשׁ כְּכָל חֲבֵרָיו, אֲבָל הוּא לֹא בִּקֵּשׁ וְלֹא קִבֵּל, וְכֵן הָיָה בְּיוֹם הַבַּר מִצְוָה הַהוֹרִים לֹא קָנוּ – וְהַבֵּן לֹא בִּקֵּשׁ, כִּי בִּרְאוֹת הַבֵּן שֶׁהוֹרָיו אֵינָם חוֹשְׁבִים כְּלָל לִקְנוֹת לוֹ בֶּגֶד חָדָשׁ לְבַר מִצְוָה, חָשַׁב אוּלַי אֵין לָהֶם מָעוֹת, לָכֵן שָׁתַק וְלֹא בִּקֵּשׁ. כֵּן הָיָה בְּבוֹאוֹ בִּבְרִית הָאֵרוּסִין – לֹא קָנוּ מְאוּמָה כִּי לֹא בִּקֵּשׁ, וְהוּא לֹא בִּקֵּשׁ כִּי חָשַׁב שֶׁאֵין יָדָם מַשֶּׂגֶת. אָמְנָם מִשֶּׁרָאָה שֶׁאֵין עוֹרְכִים כְּלָל קְנִיַּת בְּגָדִים לִקְרַאת נְשׂוּאָיו, כְּבָר הֵחֵל לְתִמַּהּ עַל מְנַהֵג הוֹרָיו, כִּי לֹא רָאָה שֶׁהֵם חַיִּים בְּעֲנִיּוּת וְדַחֲקוּת אֲיֻמָּה כָּזֹאת, עַל כֵּן הִסֵּס... וּבְפִיק בִּרְכַּיִם וְשָׂפָה רָפָה בִּקֵּשׁ מֵאִמּוֹ, אָנָּא קְנוּ לִי לְכָל הַפָּחוֹת כְּתֹנֶת אַחַת חֲדָשָׁה לַחֲתֻנָּה...

פָּתְחָה אִמּוֹ אַחַת מִמְּגֵרוֹת הַבַּיִת וְהֶרְאָתָה לוֹ מָמוֹן הַרְבֵּה, רְאֵה נָא, מִיּוֹם הַחֲאלָאקָה שֶׁלְּךָ שָׁמוּר כָּאן מָעוֹת לִקְנִיַּת בְּגָדִים חֲדָשִׁים עֲבוּרְךָ, אִם רַק הָיִיתָ פּוֹתֵחַ פִּיךָ לְבַקֵּשׁ, אִם תְּבַקֵּשׁ תְּקַבֵּל מִיָּד...

אַגַּב גְּרָרָא, בְּעִנְיַן הַתְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה מֵאָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, כָּתַב בְּ'הֲלִיכוֹת שְׁלֹמֹה' וִז"ל, (פ"ט הֶעָרָה 16) וְאָמַר רַבֵּנוּ הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁלֹמֹה זַלְמָן אוֹיערְבָּאךְ זַצַ"ל, שֶׁהֶעֱתַת הַמְסֻגֶּלֶת יוֹתֵר לְבַקָּשׁוֹת הִיא בַּאֲמִירַת תַּחֲנוּן אַחֲרֵי שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל קֹדֶם שֶׁיֹּאמַר מִתְרַצֶּה בְּרַחֲמִים, אַךְ יַעֲשֶׂה כֵּן בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יַרְגִּישׁוּ בַּדָּבָר. וְכִמְדֻמֶּה שֶׁאָמַר שֶׁרָאָה כֵּן בְּסֵפֶר נוֹהֵג כַּצֹּאן יוֹסֵף, אַךְ לֹא מָצָאתִי שָׁם. וְהוֹסִיף, שֶׁשָּׁם מְבֹאָר עוֹד שֶׁמַּעֲלַת הַבַּקָּשָׁה אָז גְּדוֹלָה אֲפִלּוּ מִבַּקָּשׁוֹת שֶׁבְּתוֹךְ שְׁמוֹנ"ע, אֶלָּא שֶׁזֶּה חִדּוּשׁ גָּדוֹל.

וּמְסַיֵּם שָׁם, מ"מ הָעִקָּר הוּא לָדַעַת שֶׁאֵימָתַי שֶׁמִּתְפַּלְּלִים שׁוֹמֵעַ הקב"ה תְּפִלַּת כָּל פֶּה, וְיָכוֹל בְּכָל שָׁעָה מְשָׁעוֹת הַיּוֹם לוֹמַר פֶּרֶק תְּהִלִּים, אוֹ אֲפִלּוּ נֹסַח תְּפִלָּה בִּלְשׁוֹן יהי"ר וְכוּ', בְּהַזְכָּרַת שֵׁם שָׁמַיִם, וּלְבַקֵּשׁ אָז כָּל בַּקָּשׁוֹת, עַכ"ל.

וּרְאֵה מַה שֶּׁכָּתַב בְּקֹבֶץ אִגְּרוֹת חֲזוֹ"א (ח"ג כג), אָדָם רַשַּׁאי לְנַסֵּחַ תְּפִלָּה קְצָרָה לְצָרְכּוֹ וְאַף לְהַזְכִּיר שֵׁם, וּבְכָל זְמַן בַּיּוֹם, וְאֵין צָרִיךְ לְכָלְלָהּ בִּתְפִלַּת שְׁמ"ע, וּמַתְחִיל בִּלְשׁוֹן יהי"ר מִלְפָנֶיךָ וְכוּ'.

וּמֵעִין הַדְּבָרִים כָּתַב גַּם רַבֵּנוּ הָרַמְבָּ"ן בְּפָרָשָׁתֵנוּ (ל, א) בְּזֶה"ל, דְּהִנֵּה הַצַּדָּקַת בִּרְאוֹתָהּ שֶׁלֹּא תּוּכַל לְהִסָּמֵךְ עַל תְּפִלַּת יַעֲקֹב, שֶׁבָּהּ לְהִתְפַּלֵּל עַל עַצְמָהּ, אֶל שׁוֹמֵעַ צְעָקָה, וְזֶהוּ 'וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹקִים' (שָׁם כב). וּמְבֹאָר בִּדְבָרָיו שֶׁרָחֵל הִרְגִּישָׁה שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁיִּתְפַּלֵּל בַּעֲדָהּ, וּבְטִחָה בְּיַעֲקֹב שֶׁיִּפְעַל לָהּ אֶת הַיְשׁוּעָה, אָכֵן לְאַחַר שֶׁאָמַר לָהּ 'הַתַּחַת אֱלֹקִים אָנֹכִי', הֵבִינָה שֶׁהִיא מֻכְרַחַת לִסְמֹךְ רַק עַל הקב"ה, וְהִתְפַּלְּלָה מִתּוֹךְ הַהַכָּרָה כִּי 'מִבַּלְעֲדֵי עֶזְךָ וְעֶזְרָתְךָ אֵין עֵזְרָה וִישׁוּעָה', וְאָכֵן שָׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹקִים וְנָתַן לָהּ מִשְׁאֲלַת לִבָּהּ.

פַּעַם נִכְנַס יְהוּדִי אֶל הרה"ק הָ'עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל' מִקָּאזְנִיץ זי"ע וּפִדְיוֹנוֹ בְּיָדוֹ, וּבָכָה לְפָנָיו שֶׁגַּנָּבִים פָּרְצוּ לְבֵיתוֹ וְגָנְבוּ מִמֶּנּוּ הוֹן וְרִכּוּשׁ גָּדוֹל, אָמַר לוֹ הרה"ק וְכִי מַה רְצוֹנְךָ מִמֶּנִּי, יֵשׁ לִי עֵדִים שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁאֵרְעָה הַגְּנֵבָה בְּבֵיתְךָ הָיִיתִי כָּאן בְּבֵיתִי, וְלֹא אֲנִי גְּנַבְתִּיךָ, וּמַה לְּךָ כִּי בָּאתָ אֵלַי... אַךְ

הַיְהוּדִי הַמְּשִׁיךְ וְהַפְצִיר בּוֹ שֶׁיּוֹשִׁיעוֹ, וְאַף הִגְדִּיל פִּדְיוֹנוֹ בְּמַטְבֵּעַ נוֹסָף, נַעֲנָה הָרה"ק וְאָמַר לוֹ, אִם תַּנִּיחַ פִּדְיוֹן שֶׁל חֲמִשִּׁים זְהוּבִים אוֹכַל לְעָזְרֶךָ, כִּשְׁמֹעַ הַיְהוּדִי אֶת דְּבָרָיו פָּנָה אֶל זוֹגָתוֹ וְאָמַר, הָבָה נַעֲזֹב אֶת בֵּית הָרַבִּי וְנֵלֵךְ לִזְעֹק אֶל ה', כִּי הוּא יוֹשִׁיעֵנוּ אַף בְּלֹא פִּדְיוֹן גָּדוֹל כָּזֶה, וּמִמֶּנּוּ נְוַשֵּׁעַ, וַיְהִי כְּאָמְרוֹ דְּבוּרִים אֵלּוּ נַעֲנָה הָרה"ק לְעֻבְרוֹ, ר' איד, הַיְשׁוּעָה כְּבָר בְּיָדֶךָ אַחַר שֶׁבָּאתָ לִכְלַל הַבָּנָה שֶׁ'מִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ'.

הִלּוּלַת הַבַּת עַיִן
רַבִּי אַבְרָהָם דב מֵאַבְרוֹוִיטְשׁ זִיעַ"א יב כִּסְלֵו

אָמְרוּ חֲזַ"ל (חֻלִּין ז:) גְּדוֹלִים צַדִּיקִים בְּמִיתָתָן יוֹתֵר מִבְּחַיֵּיהֶן, וּבְפֶרֶט בְּיוֹמָא דְּהִלּוּלָא דִּילֵיהּ שֶׁרוּחוֹ הַגְּדוֹלָה מְרַחֶפֶת וּמְסוֹכֶכֶת בִּבְנָפָיהָ לְהָחִישׁ יְשׁוּעָה לְדוֹפְקִים עַל שַׁעֲרֵי רַחֲמִים.

וְעָלֵינוּ לָדַעַת וּלְהַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה כִּי בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה מִתְעַלֶּה הַצַּדִּיק בְּגִנְזֵי מְרוֹמִים מֵעוֹלָם לְעוֹלָם, וְגָדוֹל כֹּחוֹ לְהַשְׁפִּיעַ יוֹתֵר מִבְּשָׁנִים עָבְרוּ. רֶמֶז לַדָּבָר כִּי 'יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בַּה' תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים' ר"ת בַּת עַיִן... כִּי רַב כֹּחוֹ לְעוֹרֵר רַחֲמִים עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִתְשׁוּעַת עוֹלָמִים... עוֹד אָמְרוּ כִּי 'בַּת עַיִן' ר"ת 'בַּה' תִּתְהַלֵּל נַפְשִׁי יִשְׁמְעוּ עֲנָוִים וְיִשְׂמָחוּ'...

וְכֹה אָמַר הָרה"ק הַ'נּוֹעַם אֱלִיעֶזֶר' מִסְּקוּלֶן זִי"ע בְּשֵׁם הָרה"ק מֵרוּז'ִין זִי"ע, דְּהִנֵּה אִיתָא בַּגְּמ' (בְּרָכוֹת לד:) שֶׁהַמִּתְפַּלֵּל כּוֹרֵעַ בְּאָבוֹת וּבְמוֹדִים תְּחִלָּה וְסוֹף, וְכֹהֵן גָּדוֹל בְּסוֹף כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י, 'כָּל מַה שֶׁהוּא גָּדוֹל בְּיוֹתֵר צָרִיךְ לְהַכְנִיעַ אֶת עַצְמוֹ' (וְעַל כֵּן מְבֹאָר שָׁם בַּגְּמ' שֶׁמֶּלֶךְ צָרִיךְ לִכְרֹעַ יוֹתֵר), וְעַד"ז יֵאָמֵר, כִּי בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה בְּיוֹמָא דִּילֵיהּ מִתְעַלֶּה הַצַּדִּיק מֵעוֹלָם לְעוֹלָם, וְכָל מַה שֶׁהוּא גָּדוֹל יוֹתֵר כָּךְ צָרִיךְ לְהַכְנִיעַ וּלְהַשְׁפִּיל עַצְמוֹ לְהוֹשִׁיעַ אֶת הַנִּמְצָאִים בְּהַאי עָלְמָא.

עִנְיַן נִפְלָא מָצִינוּ בְּמִשְׁנַת הַגַּהַ"צ הַ'מְנַחַת יִצְחָק' זַצַ"ל (דְּרָשׁוֹת עַמּוּ' קצט) עַל דִּבְרֵי חֲזַ"ל (ב"ב טז:) 'רַשְׁבַּ"י אוֹמֵר אֶבֶן טוֹבָה הָיְתָה תְּלוּיָה בְּצַוָּארוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁכָּל חוֹלֶה הָרוֹאֶה אוֹתוֹ מִיָּד מִתְרַפֵּא. וּבְשָׁעָה שֶׁנִּפְטַר אַבְרָהָם אָבִינוּ מִן הָעוֹלָם תְּלָאָהּ הקב"ה בְּגַלְגַּל חַמָּה'. וּמְבֹאָר וְז"ל, דִּכְבָר פֵּרְשׁוּ (עַי' פֵּי' הָרַשְׁבַּ"א בְּעֵין יַעֲקֹב שָׁם) דְּמַרְגָּלִית טוֹבָה שֶׁהָיְתָה בְּצַוָּארוֹ, הַיְנוּ שֶׁהִרְגִּיל וְהִמְשִׁיךְ אֵלָיו תַּלְמִידִים הָרְבֵּה בְּדִבּוּרָיו, יְעוּ"ש. וְכָל חוֹלֶה וְכוּ' נִרְאֶה לוֹמַר הַכַּוָּנָה, בֵּין חוֹלִי הַגּוּף וּבֵין חוֹלִי הַנֶּפֶשׁ הָיוּ מִתְרַפְּאִים בִּתְפִלּוֹתָיו וְהִשְׁתַּדְּלוּיוֹתָיו בְּדְבָרִים הַיּוֹצְאִים מִן הַלֵּב הַנִּכְנָסִים אֶל הַלֵּב לְהַחֲזִירָם לִתְשׁוּבָה, וּכְשֶׁמֵּת תְּלָאָהּ הקב"ה בְּגַלְגַּל חַמָּה, הַיְנוּ כְּמוֹ שֶׁהַגַּלְגַּל חַמָּה חוֹזֵר פַּ"א בְּשָׁנָה לְמָקוֹם שֶׁהִתְחִיל הִלּוּכוֹ, כֵּן הַצַּדִּיק בְּיוֹמָא דְּהִלּוּלָא דִּילֵיהּ, כְּשֶׁמִּשְׁתַּטְּחִים עַל קִבְרוֹ מְסֻגָּל לְהוֹשִׁיעַ כַּנַּ"ל - בֵּין חוֹלִי הַגּוּף וּבֵין חוֹלִי הַנֶּפֶשׁ יִהְיוּ מִתְרַפְּאִים, וּבִכְלַל זֶה כָּל מִינֵי יְשׁוּעוֹת הַנִּצְרָכִים כָּל חַד וְחַד בְּדִילֵיהּ. וּמְסַיֵּם שָׁם, וּבְוַדַּאי שֶׁכֵּן הוּא גַּ"כ בַּזְּמַן שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּטֵּחַ עַל קִבְרוֹ, אִם מִתְאַסְּפִים יַחַד לִכְבוֹדוֹ (וְעַי' עוֹד, מִנְחַ"י עַהַ"ת פְּ' נִצָּבִים עַמּ' רמה).

וְכֵן אִיתָא מֵהרה"ק הָ'יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל' זִי"ע (מְאוֹרָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, י"ד שְׁבָט, ב) שֶׁהַטַּעַם שֶׁיּוֹם פְּטִירַת הַצַּדִּיק נִקְרָא 'הִלּוּלָא', כִּי אוֹתוֹ הַיּוֹם לַצַּדִּיק הוּא כְּ'בֵּי הִלּוּלָא' שֶׁהוּא בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי יוֹם 'חֲתֻנָּתוֹ', וּכְמוֹ שֶׁבַּחֲתֻנָּה קוֹרִין אֶת הַכְּתֻבָּה לִפְנֵי הֶחָתָן לְהוֹדִיעוֹ וּלְהַזְכִּירוֹ אֶת הִתְחַיְּבוּיוֹתָיו כְּלַפֵּי הַכַּלָּה, כְּמוֹ כֵן בְּיוֹמָא דְּהִלּוּלָא שֶׁל הַצַּדִּיק מַזְכִּירִים אֶת הִתְחַיְּבוּתוֹ כְּלַפֵּי הָאֲנָשִׁים שֶׁחָסוּ בְּצִלּוֹ. עַכְ"ל. וְאֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים רַק לְמִי שֶׁחָסָה בְּצִלּוֹ בְּחַיֵּי חַיּוּתוֹ עֲלֵי אַדָּמוֹת אֶלָּא גַּם לְמִי שֶׁחוֹסֶה בְּצִלּוֹ בְּיָמֵינוּ בְּשָׁנָה זוֹ... גַּם פְּשִׁיטָא וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר 'שֶׁמַּזְכִּירִים לוֹ אֶת הִתְחַיְּבוּתוֹ' כִּי בְּיָדוֹ 'לְפָרֵעַ אֶת הַחוֹבוֹת'... וְכָל שֶׁכֵּן לְמִי שֶׁזּוֹכֶה לְהָכִין סְעֻדַּת הִלּוּלָא לִכְבוֹד הַצַּדִּיק זִיעַ"א.

כְּמוֹ כֵן יֵשׁ לְעוֹרֵר אוֹדוֹת הַחוֹבָה לַעֲשׂוֹת 'פְּרִסּוּמֵי נִיסָּא', לְמִי שֶׁנּוֹשַׁע בִּזְכוּת הַצַּדִּיק זיע"א, וּלְקַיֵּם 'שִׂיחוּ בְּכָל נִפְלְאוֹתָיו', כִּי מִלְּבַד עֶצֶם חִיּוּב הַהוֹדָאָה לַבּוֹרֵא יִת"ש עַל כָּל הַטּוֹב וְהַחֶסֶד, הֲרֵי יֵשׁ בָּזֶה תּוֹעֶלֶת עֲצוּמָה גַּם לַאֲחֵרִים, וְכָאָמוּר לְעֵיל שֶׁ'מִצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה', וְ'סְעוּדָה גּוֹרֶרֶת סְעוּדָה', וַהֲרֵי רַבִּים רַבִּים מֵאַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זְקוּקִים לִישׁוּעַת הַפְּרָט כָּל אֶחָד בַּאֲשֶׁר הוּא, וְעֵינֵיהֶם כָּלוֹת מִתּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה, עַל כֵּן אַל תִּמְנְעוּ טוֹב מֵאֲחֵרִים... שֶׁכַּאֲשֶׁר יִרְאוּ וְיִשְׁמְעוּ כָּל אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים מִבַּעֲלֵי הַמַּעֲשֶׂה עַצְמָם אַף לִיבָּם יִרְחַשׁ דָּבָר טוֹב, וְעִי"ז אַף הֵם יֵצְאוּ מֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה בְּקָרוֹב...

וַאֲסַפֵּר מַעֲשֶׂה אֶחָד לְעוֹרֵר זְכוּת הַבַּת עַיִן זיע"א בְּמִשְׁפָּחָה יְקָרָה מְאֹד בְּשִׁכּוּנָתִי מִמַּכִּירַי,

שֶׁהִתְעַבְּדוּ יַלְדֵיהֶם מִלְּהִשְׁתַּדֵּךְ, וּבְס"ד עוֹרְרָנוּ אוֹתָם לְהָבִין הַסְּעוּדָה לִכְבוֹד הַצַּדִּיק זיע"א, וּב"ה הַשָּׁנָה חִתְּנוּ שְׁלֹשָׁה מִיַּלְדֵיהֶם בְּתוֹךְ חֲצִי שָׁנָה.

כְּמוֹ כֵן מַעֲלָה עֲצוּמָה לָעוֹסֵק בְּתוֹרָתוֹ, וְעַל יְדֵי הָעֵסֶק בְּמִשְׁנָתוֹ וְהַזְכָּרַת דְּבָרָיו נֶחְשָׁב זֶה הָאִישׁ כְּמִי שֶׁהוּא מַשְׁפִּיעַ טוֹבָה לַצַּדִּיק, שֶׁמְּכוֹחוֹ נִשְׁמַת הַצַּדִּיק עוֹלֶה וּמִתְעַלָּה בְּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, וְכָמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַה"ק מִזְּאלָאוויץ זי"ע בְּסִפְרוֹ 'בְּרִית אַבְרָם' (סוֹף הַפָּטָרַת שַׁבַּת הַגָּדוֹל) וז"ל, שָׁמַעְתִּי מֵרַבִּי יִשְׂרָאֵל בַּעַל שֵׁם טוֹב זללה"ה, כִּי אֵין הַצַּדִּיק יָכוֹל לַעֲלוֹת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה לְאַחַר מוֹתוֹ, אִם לֹא שֶׁדָּנִין אוֹתוֹ עַל קַלּוֹת שֶׁבְּקַלּוֹת. וְאַחַר שֶׁכְּבָר דָּנוּ אוֹתוֹ עַל קַלּוֹת שֶׁבְּקַלּוֹת אִי אֶפְשָׁר עוֹד לָבוֹא לְמַדְרֵגָה יוֹתֵר - רַק כַּאֲשֶׁר בְּנֵי אָדָם מְסַפְּרִים לְמַטָּה מֵהַתּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלּוֹ, אָז בָּא הַצַּדִּיק שֶׁסִּפְּרוּ מִמֶּנּוּ לַעֲלִיָּה גְּדוֹלָה. וְכֵן בְּכָל פַּעַם וּפַעַם שֶׁמְּסַפְּרִים אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ מִן יִרְאֵי ה' הַנִּפְטָרִים אָז יֵשׁ לְהַצַּדִּיק הַנ"ל עֲלִיָּה וכו' וְגַם לְהָאֲנָשִׁים הַמְסַפְּרִים יֵשׁ לָהֶם עֲלִיָּה. עַכ"ל.

בֶּאֱמֶת אָמְרוּ, שֶׁלָּאו דַּוְקָא בְּיוֹם הַהִלּוּלָא, אֶלָּא בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה נִשְׁמַת הַצַּדִּיק מִתְאַוֶּה וּמִשְׁתּוֹקֶקֶת שֶׁיִּלְמְדוּ וְיַעַסְקוּ בְּדִבְרֵי הַתּוֹרָה שֶׁחִדֵּשׁ בְּהַאי עָלְמָא. וּכְבָר אִיתָא בַּגמ' (יְבָמוֹת צז.) 'אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַאי דִּכְתִיב (תְּהִלִּים סא ה) 'אָגוּרָה בְאָהֳלְךָ עוֹלָמִים', וְכִי אֶפְשָׁר לוֹ לְאָדָם לָגוּר בִּשְׁנֵי עוֹלָמִים, אֶלָּא אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקב"ה רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם יְהִי רָצוֹן שֶׁיֹּאמְרוּ דְּבַר שְׁמוּעָה מִפִּי בָּעוֹלָם הַזֶּה, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי כָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁאוֹמְרִים דְּבַר שְׁמוּעָה מִפִּיו בָּעוֹלָם הַזֶּה שְׂפָתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר. וּבְמַהַרְש"א (שָׁם) כָּתַב וז"ל, שֶׁהָיָה נֶהֱנֶה בּוֹ אִלּוּ אָמְרוּ בִּשְׁמוֹ.

יְהִי שֶׁנִּזְכֶּה לְהִתְחַזֵּק בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹות בִּשְׁמִירַת שַׁבָּת כְּהִלְכָתָהּ בְּכַשְׁרוּת הַמַּאֲכָלִים וּבְצָנִיעוּת, אָנוּ וְזַרְעֵנוּ בְּתוֹךְ כְּלַל יִשְׂרָאֵל וְנִזְכֶּה לַגְּאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן.

סִימָן רפא - דִּינֵי תְּפִלַּת שַׁחֲרִית שֶׁל שַׁבָּת ג

מִנְהָגֵינוּ לוֹמַר "שִׂרְפִים וְחַיּוֹת וְאוֹפַנֵּי הַקֹּדֶשׁ"

א. בְּנֹסַח תְּפִלַּת שַׁבָּת מִנְהָגֵנוּ לוֹמַר "שִׂרְפִים וְחַיּוֹת וְאוֹפַנֵּי הַקֹּדֶשׁ". וְיֵשׁ אוֹמְרִים שִׂרְפִים וְאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ. וְדַעֲבַד כְּמַר עָבַד וְדַעֲבַד כְּמַר עָבַד (יַלְקוּט יוֹסֵף שַׁבָּת א ד עַמּוּד רעד).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב הַנָּה הָרַד"א (בְּדַף מו:) כָּתַב, שֶׁהַנֻּסְחָא הָעִקָּרִית הִיא שִׂרְפִים וְאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ. וְהוֹכִיחַ כִּדְבָרָיו, שֶׁכֵּן אָנוּ אוֹמְרִים בִּבְרָכַת יוֹצֵר "וְהָאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ", וְשֶׁלֹּא כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ גּוֹרְסִים שִׂרְפִים וְחַיּוֹת וְאוֹפַנֵּי הַקֹּדֶשׁ. ע"כ. וְכֵן נֻסְחַת הָרַב בַּעַל עֵקֶדַת יִצְחָק (ר"פ כִּי תִשָּׂא). ע"ש.

וְהִנֵּה בְּחֶלְקִין (צא:) אִיתָא, חֲבִיבִים יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הקב"ה יוֹתֵר מִמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, וְכוּ', וְעוֹד שֶׁיִּשְׂרָאֵל מַזְכִּירִים אֶת הַשֵּׁם אַחַר שְׁתֵּי תֵּיבוֹת, שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' וְכוּ', וְהַמַּלְאָכִים אַחַר שָׁלֹשׁ תֵּיבוֹת, קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ ה' וְכוּ', וּפְרִיךְ, וְהָאֵיכָא בָּרוּךְ כְּבוֹד ה', וּמְשַׁנֵּי, הָתָם אוֹפַנִּים הוּא דְּאָמְרֵי לֵיהּ, (אֲבָל קָדוֹשׁ הַשִּׂרְפִים אָמְרֵי לֵיהּ. תוס'.) וְאֵיבָּעֵית אֵימָא כֵּיוָן דְּאַתְיהִיב רְשׁוּתָא (שֶׁכְּבָר אָמְרוּ שָׁם ה' אַחַר ג' פְּעָמִים קָדוֹשׁ) אַתְיהִיב.

וְכ' הַתּוֹס', וּמַה שֶּׁאָנוּ אוֹמְרִים בְּיוֹצֵר וְהָאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ וְכוּ', לְעֻמָּתָם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים, בָּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ, חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ נַמֵּי עֲדִיפִי מִשְּׂרָפִים, וּבְכָל דּוּכְתָּא מַשְׁמַע דְּהָאוֹפַנִּים בָּתַר חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ גְּרִירִי, דִּכְתִיב וּבְלֶכֶת הַחַיּוֹת יֵלְכוּ הָאוֹפַנִּים אֶצְלָם, וּבְהִנָּשֵׂא הַחַיּוֹת מֵעַל הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ הָאוֹפַנִּים, וּכְתִיב נַמֵּי כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאוֹפַנִּים. ע"ש.

וְכ' בְּשׁוּ"ת גִּנַּת וְרָדִים בְּגַן הַמֶּלֶךְ (סִימָן נב) דְּמוּכָח מֵהַתּוֹס', שֶׁהַחַיּוֹת עֲדִיפֵי מֵהָאוֹפַנִּים שֶׁהֵרֵי כָּל הַנְהָגַת הָאוֹפַנִּים תְּלוּיָה בָּרָצוֹן וְחֵפֶץ הַחַיּוֹת, וּלְפִי זֶה נֻסְחָתֵינוּ הִיא בְּסִדּוּר נָאוֹת, מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, שִׂרְפִים וְאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ, כִּי בִּתְחִלָּה מַזְכִּיר הַשִּׂרְפִים וְאח"כ לְמַעְלָה מֵהֶם הָאוֹפַנִּים, וְאח"כ חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ שֶׁהֵן לְמַעְלָה מִכּוּלָּם. וְזֶה כְּמַסְקָנַת הָרַד"א שֶׁהַנֻּסְחָא הַנְּכוֹנָה הִיא "שִׂרְפִים וְאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ". אֲבָל בְּתִקּוּנֵי הַזֹּהַר גּוֹרֵס "שִׂרְפִים וְחַיּוֹת וְאוֹפַנֵּי הַקֹּדֶשׁ", וְקַבָּלַת רַשְׁבַּ"י מַכְרַעַת. ע"כ.

וְאֶפְשָׁר דְּהַתִּקּוּנִים ס"ל שֶׁהַשִּׂרְפִים עֲדִיפֵי מֵחַיּוֹת, כְּדִמּוּכָח בְּתוֹס' חֲגִיגָה (יג:), וְא"כ הַמְּנֻיָּן הוּא מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, שִׂרְפִים, וְאח"כ הַחַיּוֹת, וְאח"כ הָאוֹפַנִּים.

וְכ"כ מַהַר"י צֶמַח בְּנָגִיד וּמְצַוֶּה (דכ"ד ע"ב) וְז"ל: וְיֹאמַר שִׂרְפִים וְחַיּוֹת וְאוֹפַנֵּי הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהֵם שְׁלֹשׁ עוֹלָמוֹת, בְּרִיאָה שִׂרְפִים, יְצִירָה חַיּוֹת, עֲשִׂיָּה אוֹפַנִּים. ע"ש. וְכ"כ בְּכַנָּה"ח (סִימָן רפא סק"ח) בְּשֵׁם מַהַר"י צֶמַח. וְכ"כ בְּסֵפֶר שַׁלְמֵי צִבּוּר (דַּף רו ע"ג). וּבְסֵפֶר בֶּן אִישׁ חַי ש"ב (פר' תּוֹלְדוֹת אוֹת ז). וּבְשׁוּ"ת זִבְחֵי צֶדֶק ח"ג (סי' קנא עַמּוּד ער"ה). ע"ש.

אוּלָם בְּזוֹהַ"ק פר' תְּרוּמָה (דַּף קלב ע"א) אִיתָא "שִׂרְפִים וְאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ", כְּמוֹ הַנֻּסְחָא שֶׁהִסְכִּים עָלֶיהָ הָרַד"א, וְכֵן הַגִּנַּת וְרָדִים הַנ"ל, וְתוֹאֵם לְמ"ש הָרַמְבַּ"ם (בְּפ"ב מֵהִל' יְסוֹדֵי הַתּוֹרָה ה"ז) שֶׁחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ הֵם לְמַעְלָה מֵהַכֹּל. וּכְמ"ש ג"כ הַגִּנַּת וְרָדִים שֶׁאָנוּ מַזְכִּירִים אוֹתָם לְפִי מַעֲלָתָם מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, שִׂרְפִים וּלְמַעְלָה מֵהֶם אוֹפַנִּים, (כְּמ"ש בַּגמ' הָתָם הָאוֹפַנִּים הוּא דְּאָמְרֵי לֵיהּ), וּלְמַעְלָה מֵהֶם חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ. וְאִלּוּ רָאָה הַגִּנַּת וְרָדִים ד' הַזֹּהַר (פר' תְּרוּמָה קלב.) הָיָה שָׂשׂ לִקְרָאתוֹ.

וְכ"כ בְּסִדּוּר עֵץ חַיִּים (דַּף קלה ע"א), כִּי כָּל חָכָם לֵב הַמְעַיֵּן בְּדִבְרֵי הַגִּנַּת וְרָדִים יִרְאֶה שֶׁדַּעְתּוֹ הָיְתָה לְהַכְרִיעַ כְּהַנֻּסְחָא שֶׁלָּנוּ שֶׁהִיא שִׂרְפִים וְאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ, וְרַק לִרְב עַנְוְתָנוּתוֹ, וּמִדַּרְכּוֹ הַמּוּסָר, כָּתַב שֶׁקַּבָּלַת רַשְׁבַּ"י תַּכְרִיעַ, וְעָשָׂה כְּדַרְכּוֹ אֵין וְלָאו וְרָפְיָא בְּיָדֵיהּ, וּבֶאֱמֶת שֶׁבַּזֹּהַר פר' תְּרוּמָה גָּרִיס כְּגִירְסָתֵינוּ שִׂרְפִים וְאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ. עכת"ד.

אֲבָל בְּסֵפֶר פְּרִי עֵץ חַיִּים (שַׁעַר הַשַּׁבָּת פי"ט) מוּכָח שֶׁנֻּסְחַת הָאֲרִ"י בְּסֵפֶר הַזֹּהַר הָיְתָה שִׂרְפִים וְחַיּוֹת

וְאוֹפַנֵּי הַקֹּדֶשׁ. ע"ש. וכ"כ בְּשַׁעַר הַכַּוָּנוֹת (סוֹף פֶּרֶק כ). ע"ש.

וּבְשו"ת מֵאִיר נְתִיבִים (סִימָן ו) נִשְׁאַל מִבְּנוֹ מַהַר"ר בְּצַלְאֵל ז"ל עַל הַסְּתִירָה מִתִּקּוּנֵי הַזֹּהַר דְּאִיתָא הָתָם שְׂרָפִים וְחַיּוֹת וְאוֹפַנֵּי הַקֹּדֶשׁ, לְזֹהַר פר' תְּרוּמָה שֵׁשֶׁם הַנֶּסְחָא שְׂרָפִים וְאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ, וּבְתְשוּבָתוֹ הִזְכִּיר דִּבְרֵי הָרַמְבָּ"ם הנ"ל, וְהֶעֱלָה שֶׁיֵּשׁ לְקַיֵּם הַנֻּסַח שֶׁל הַתִּקּוּנִים, וְאֵלּוּ וָאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים, וְכָל אֶחָד יַחֲזִיק בְּמִנְהָגוֹ, וְאֵין לְשַׁבֵּשׁ אַחַת מִב' הַנֻּסְחָאוֹת, כִּי שְׁתֵּיהֶן נְכוֹנוֹת. עש"ב.

הַמּוּרָם מִכָּל הָאָמוּר דַּעֲבַד כְּמַר עָבַד וְדַעֲבַד כְּמַר עָבַד. [מַשו"ת יְבִי"א ח"ח סִימָן יא אוֹת לו. וּבַהֲלִיכוֹת עוֹלָם ח"ג עַמ' קח].

וּבְסִדֶּר רַב עַמְרָם גָּאוֹן (דַּף כח ע"א) הַנֻּסַח שְׂרָפִים עִם אוֹפַנֵּי הַקֹּדֶשׁ. וְכַיּוֹ"ב בְּמַחֲזוֹר וִיטְרִי (עַמּוּד קנד בְּסוֹפוֹ): שְׂרָפִים [וְחַיּוֹת] עִם אוֹפַנֵּי הַקֹּדֶשׁ.

הַיּוֹדֵעַ שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר יְסַיֵּם בִּרְכַּת גָּאַל יִשְׂרָאֵל לְאַחַר ד' שְׁעוֹת

ב. הַנִּקְלָע בְּשַׁבָּת לְמָקוֹם שֶׁמִּתְעַכְּבִים וּמִתְאַחֲרִים לְהִתְפַּלֵּל, וְאֵין שָׁם מִנְיָן בְּשָׁעָה אַחֶרֶת, וְהִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל בִּרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע עִם הַצִּבּוּר כְּשֶׁעֲדַיִן הוּא זְמַן בִּרְכוֹת ק"ש [תּוֹךְ ד' שָׁעוֹת מֵהַזְּרִיחָה], וְתוֹךְ כְּדֵי הַתְּפִלָּה רוֹאֶה שֶׁהֵם מַאֲרִיכִים בְּאֹפֶן שֶׁעַד שֶׁיַּגִּיעוּ לִבְרַכַּת גָּאַל יִשְׂרָאֵל כְּבָר יַעֲבֹר זְמַן בִּרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, [אַחַר ד' שָׁעוֹת מֵהַזְּרִיחָה], יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיְּזַדֵּרֵז בִּתְפִלָּתוֹ וְיַעֲמֹד בַּצַּד וְיִתְפַּלֵּל הָעֲמִידָה בִּיחִידוּת, וְיַמְתִּין לִשְׁמֹעַ אֶת הַחֲזָרָה וּקְרִיאַת הַתּוֹרָה. וְיֵשׁ שֶׁאָמְרוּ שֶׁיְּסַיֵּם עַד סוֹף גָּאַל יִשְׂרָאֵל, וְיַמְתִּין בִּשְׁתִיקָה וְיִתְפַּלֵּל הָעֲמִידָה עִם הַצִּבּוּר [אַחַר ד' שָׁעוֹת], שֶׁלְּעִנְיַן תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה רַשַּׁאי לְהִתְפַּלֵּל גַּם אַחַר ד' שָׁעוֹת. [אַף שֶׁשְּׁכַר תְּפִלָּה אַחַר ד' שָׁעוֹת אֵינוֹ כִּשְׁכַר תְּפִלָּה תּוֹךְ ד' שָׁעוֹת]. וּמַה שֶּׁאֵינוֹ סוֹמֵךְ מַמָּשׁ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, יִסְמֹךְ עַל הָאוֹמְרִים שֶׁבְּשַׁבָּת אֵין צָרִיךְ לִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה. וְאִם יָכוֹל לְכַוֵּן בְּכָל תְּפִלַּת הָעֲמִידָה, יִנְהַג כְּדֶרֶךְ הָרִאשׁוֹנָה (שָׁם עַמּוּד רעה).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב הִנֵּה הָיָה מִי שֶׁאָמַר, שֶׁבְּאֹפֶן כָּזֶה יְזַדֵּרֵז וְיִסַּיֵּם בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ עַד בִּרְכַּת גָּאַל יִשְׂרָאֵל, וְאח"כ יַמְתִּין לַצִּבּוּר שֶׁיַּגִּיעוּ לָעֲמִידָה, וְיִתְפַּלֵּל עִמָּהֶם תְּפִלַּת הָעֲמִידָה כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה תְּפִלָּתוֹ בְּצִבּוּר. וְאַף שֶׁמַּפְסִיק בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה בִּשְׁתִיקָה, מ"מ הֲרֵי דַּעַת הָרַמָּ"א דְּבִשַּׁבָּת וְיו"ט א"צ לִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, גַּם נִרְאֶה דִּתְפִלָּה בְּצִבּוּר עֲדִיפָא עַל סְמִיכוּת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה לְמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן כָּל הַתְּפִלָּה מִתְּחִלָּתָהּ וְעַד סוֹפָהּ, דִּתְפִלָּה בְּלֹא כַּוָּנָה כְּבָר כָּתַב הָרַמְבָּ"ם שֶׁאֵינָהּ תְּפִלָּה. וְאָמְנָם אֵין לוֹ לְהִתְעַכֵּב וּלְסַיֵּם בִּרְכַּת גָּאַל יִשְׂרָאֵל עִם הַצִּבּוּר, שֶׁהֲרֵי הֵם אֵינָם עוֹשִׂים כַּהֶגֶן שֶׁמְּבָרְכִים בְּרָכָה זוֹ אַחַר ד' שָׁעוֹת מֵהַזְּרִיחָה, וַאֲפִי' אִם הִתְחִילוּ בִּרְכַּת יוֹצֵר קֹדֶם שֶׁעָבְרוּ ד' שָׁעוֹת, וְלִכְאוֹרָה הִתְחִילוּ בְּהֶתֵּר, וּמִמֵּילָא יְכוֹלִים לְסַיֵּם בִּרְכַּת גָּאַל יִשְׂרָאֵל גַּם לְאַחַר ד' שָׁעוֹת, אַךְ הֲרֵי מָצִינוּ מַחֲלֹקֶת בַּפּוֹסְקִים אִם בִּרְכוֹת ק"ש קְשׁוּרוֹת זוֹ לָזוֹ, דִּבְשִׁלְמָא בִּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, אִם יַפְסִיק בְּאֶמְצַע הַתְּפִלָּה כָּל בִּרְכוֹתָיו שֶׁבְּרֵךְ יִהְיוּ בְּרָכוֹת לְבַטָּלָה. שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת מְחֻבָּרוֹת זוֹ אֶל זוֹ. אֲבָל בִּרְכוֹת ק"ש י"א שֶׁכָּל בְּרָכָה הִיא בְּפָנֵי עַצְמָהּ, וְאִם אָמַר הַבְּרָכָה הָרִאשׁוֹנָה בְּתוֹךְ ד' שָׁעוֹת, אֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ גָּאַל יִשְׂרָאֵל אַחַר ד' שָׁעוֹת. וְאַף שֶׁי"א דְּכֵיוָן שֶׁתִּקְּנוּ כָּל בִּרְכוֹת אֵלּוּ קֹדֶם ק"ש אִם הִתְחִיל בִּבְרָכָה אַחַת רַשַּׁאי לְסַיֵּם שְׁאָר הַבְּרָכוֹת גַּם לְאַחַר ד' שָׁעוֹת, שֶׁבִּרְכוֹת הַלֵּלוּ קְשׁוּרוֹת זוֹ בָּזוֹ, מ"מ הֲרֵי מָצִינוּ בָּזֶה מַחֲלֹקֶת וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בְּהִלְכוֹת בִּרְכוֹת ק"ש, וְכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ בַּדָּבָר מַחֲלֹקֶת אֵיךְ יַכְנִיס עַצְמוֹ בְּיָדַיִם לְסָפֵק בְּרָכוֹת.

אוּלָם מִסְתַּבֵּר יוֹתֵר דְּכֵיוָן שֶׁתְּפִלָּה אַחַר ד' שָׁעוֹת מֵהַזְּרִיחָה הִיא תְּפִלָּה בְּדִיעֲבַד, לְפִיכָךְ נָכוֹן יוֹתֵר שֶׁיִּתְפַּלֵּל בִּיחִידוּת בִּזְמַן תְּפִלָּה, וְלֹא יַמְתִּין לְהִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, כִּי לְשׁוֹן מָרָן (בְּרֵ"ס פט) "וְאִם טָעָה אוֹ עָבַר" וְהִתְפַּלֵּל אַחַר ד' שָׁעוֹת, עַד חֲצוֹת, אַע"פ שֶׁאֵין לוֹ שָׂכָר כִּתְפִלָּה בִּזְמַנָּהּ, שְׂכַר תְּפִלָּה מִיהָא אִיכָּא. וּכְבָר הֵאֲרַכְנוּ בְּיִלְקוּט יוֹסֵף תְּפִלָּה כֶּרֶךְ א' בְּמִי שֶׁהִתְעַכֵּב מִלְּהִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית עַד שֶׁעָבְרוּ ד' שָׁעוֹת, אִם יָכוֹל לְכַתְּחִלָּה לְהִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית, אוֹ יִתְפַּלֵּל מִנְחָה שְׁתַּיִם. וּלְדִינָא, אַף לְכַתְּחִלָּה יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית. אֲמָנָם כ"ז כְּשֶׁעָבַר וְהִתְעַכֵּב עַד אַחַר ד' שָׁעוֹת, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה לְהִתְעַכֵּב וּלְהַמְתִּין לְצֹרֶךְ תְּפִלָּה בְּצִבּוּר לְאַחַר ד' שָׁעוֹת בָּזֶה נִרְאֶה שֶׁעָדִיף לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה בִּיחִידוּת קֹדֶם ד' שָׁעוֹת, מֵאֲשֶׁר לְהַמְתִּין לְכַתְּחִלָּה לְאַחַר ד' שָׁעוֹת. וּבְפֶרֶט לְהַסּוֹבְרִים שֶׁאַחַר ד' שָׁעוֹת לְכַתְּחִלָּה יִתְפַּלֵּל

מִנְחָה שְׁתַּיִם. וְכַיּוֹ"ב נִתְבָּאֵר בְּיִלְקוּ"י שָׁם בְּסִימָן צ', בְּצִבּוּר שֶׁמִּתְעַכְּבִים מִלְּהִתְפַּלֵּל מוּסָף עַד שֶׁיַּעַבְרוּ ז' שָׁעוֹת מֵהַזְּרִיחָה, שֶׁיִּתְפַּלֵּל בְּיִחִידוּת, שֶׁהֲרֵי הַפּוֹסְקִים קָרְאוּהוּ פּוֹשֵׁעַ לְמִי שֶׁמִּתְעַכֵּב אַחַר שֶׁבַע שָׁעוֹת.

לְהִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית בְּיִחִידוּת כְּשֶׁהַצִּבּוּר מְאַחֲרִים זְמַן תְּפִלָּה

ג. וְאָמְנָם אִם הַצִּבּוּר מְאַחֲרִים זְמַן תְּפִלַּת הָעֲמִידָה יוֹתֵר מֵהַמִּבְאָר בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ, אֵין לוֹ לְהַמְתִּין לְהִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, אֶלָּא יִתְפַּלֵּל בְּיִחִידוּת. וְהַדִּין כֵּן גַּם בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב. אַךְ נָכוֹן שֶׁיִּמְתִּין לִשְׁמֹעַ קְרִיאַת הַתּוֹרָה מֵהַצִּבּוּר. וְאִם מְאַחֲרִים זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע בִּלְבַד, יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע קֹדֶם הַתְּפִלָּה, וְיִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר. [וְיֹאמַר תְּנַאי קֹדֶם שֶׁקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע, כְּפִי הַמְבֹאָר בְּהִלְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע]. וְהַמִּתְפַּלֵּל בְּמִנְיָן שֶׁמִּתְפַּלְּלִים בּוֹ תְּפִלַּת מוּסָף מִיָּד לְאַחַר שַׁחֲרִית, בְּלֹא קְרִיאַת הַתּוֹרָה, הַנָּכוֹן הוּא שֶׁלְּאַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית יֵלֵךְ לְמִנְיָן אַחֵר לִשְׁמֹעַ קְרִיאַת הַתּוֹרָה, וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל מוּסָף עִם הַצִּבּוּר (שָׁם עַמּוּד רעו).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שֶׁאִם הַצִּבּוּר מְאַחֲרִים זְמַן תְּפִלָּה וְכוּ', הוּא עַל פִּי הַמְבֹאָר בְּש"ע (סִימָן צ' סָעִיף י"): כְּשֶׁעוֹמֵד עִם הַצִּבּוּר, אָסוּר לוֹ לְהַקְדִּים תְּפִלָּתוֹ לִתְפִלַּת הַצִּבּוּר, אא"כ הַשָּׁעָה עוֹבֶרֶת וְאֵין הַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין לְפִי שֶׁמַּאֲרִיכִים בְּפִיּוּטִים, אוֹ לְסִבָּה אַחֶרֶת. ע"כ. וּמְבֹאָר דְּעָדִיף לְהִתְפַּלֵּל בְּיִחִידוּת מֵאֲשֶׁר לְאַבֵּד זְמַן הַתְּפִלָּה. אֶלָּא שֶׁאֵין זֶה מָכְרָח, דְּאֶפְשָׁר דְּכָל מ"ש מָרָן שֶׁאִם הַשָּׁעָה עוֹבֶרֶת יָכוֹל לְהַקְדִּים תְּפִלָּתוֹ לִתְפִלַּת הַצִּבּוּר, הַיְנוּ שֶׁיֵּצֵא מִחוּץ לְבֵיהַכ"נ, וּכְגוֹן שֶׁיֵּלֵךְ לְבֵיתוֹ וְכַדּוֹ', וְרַק אִם יֵלֵךְ לְבֵיתוֹ יַעֲבֹר זְמַן תְּפִלָּה, בָּזֶה אִיהּ"נ שַׁפִּיר יָכוֹל לְהַקְדִּים תְּפִלָּתוֹ לִתְפִלַּת הַצִּבּוּר גַּם בביהכ"נ. וְעַיֵּן בְּב"ח שֶׁכָּתַב כֵּן. וְהוּבָא בְּמשנ"ב (ס"ק לו). ע"ש. אַךְ מִדִּבְרֵי מָרָן בְּב"י לֹא מַשְׁמַע כְּדִבְרֵי הַב"ח, אֶלָּא אַף בביהכ"נ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בְּיִחִידוּת, אַף חוֹשֵׁשׁ שֶׁיַּעֲבֹר זְמַן תְּפִלָּה. וְעַיֵּן בְּשוּ"ת שׁוֹאֵל וּמֵשִׁיב תְּלִיתָאָה (ח"א סִי' רמז), שֶׁכָּתַב, בְּמ"ש הָרַב הַשּׁוֹאֵל שֶׁבְּר"ה יִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַשַּׁחַר בְּיִחִידוּת, מֵאֲשֶׁר יִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר בְּנֶסַח אַחֵר, הִנֵּה זֶה אֵינוֹ נִרְאֶה לִי, דִּבְכָה"ג נִקְרָא פּוֹרֵשׁ מִן הַצִּבּוּר, וְק"ש בְּוַדַּאי יָכוֹל לוֹמַר בַּבֹּקֶר הַשְׁכֵּם, וְהִתְפִּלָּה יִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, אַף שֶׁאוּלַי עוֹבְרִים גַּם זְמַן תְּפִלָּה. וּבֶאֱמֶת דְּבַשּ"ס ע"ז מַשְׁמַע קְצָת דְּיִתְפַּלְּלוּ בְּיָחִיד, אֲבָל זֶה בְּנֵי הַכְּפָרִים שֶׁאֵין לָהֶם מִנְיָן, אֲבָל תְּפִלַּת צִבּוּר בְּוַדַּאי נָכוֹן יוֹתֵר. ע"כ. וּלְהָאֲמוּר אִם יַעֲבֹר זְמַן תְּפִלָּה, הֲרֵי שֶׁעָלָיו לְהִתְפַּלֵּל בְּיִחִידוּת.

וְאִם מְאַחֲרִים זְמַן ק"ש בִּלְבַד, לְדַעַת הַשּׁוֹאֵל וּמֵשִׁיב יִקְרָא ק"ש וְיִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, וּלְדַעַת מַהַר"ש קְלוּגֶר בְּשוּ"ת הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה (סִי' מו) גַּם בָּזֶה יִתְפַּלֵּל בְּיִחִידוּת כְּדֵי לִסְמֹךְ ק"ש לִתְפִלָּה. ע"ש. וּלְפִי מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּיִלְקוּ"י הִלְכוֹת ק"ש (סִי' נה ס"ה) שֶׁיָּכוֹל לְהַתְנוֹת וְלִקְרוֹא ק"ש קֹדֶם שֶׁיַּעֲבֹר זְמַנָּהּ, נִרְאֶה שֶׁלֹּא יְבַטֵּל תְּפִלָּה בְּצִבּוּר לְצֹרֶךְ זֶה, אֶלָּא יַתְנֶה וְיִקְרָא ק"ש קֹדֶם הַתְּפִלָּה.

וּבְדִין תְּפִלָּה בְּצִבּוּר כְּשֶׁהַצִּבּוּר מְמַהֲרִים מְאֹד, רְאֵה בְּאוֹצַר הַמִּכְתָּבִים (סִימָן שטז), וּבְשוּ"ת יַגְדִּיל תּוֹרָה (סִימָן לג).

אִם לְהַעֲדִיף לְהִתְפַּלֵּל מוּסָף בְּיִחִידוּת וְלָסוֹמְכָהּ לְשַׁחֲרִית, אוֹ לְהַמְתִּין לַצִּבּוּר הַמִּתְעַכֵּב

וּמַה שֶּׁכָּתַבְנוּ לְגַבֵּי מוּסָף, כֵּן כָּתְבוּ בְּיַד אֱלִיָּהוּ, וּבְבֵאוּר הֵיטֵב, וּבְעִקְרֵי הַד"ט, וּבְכַף הַחַיִּים (סִי' צ' אוֹת סה). ע"ש.

וְהִנֵּה הַטּוּר (סִימָן רפו) כָּתַב, וּזְמַן תְּפִלַּת מוּסָף מִיָּד אַחַר תְּפִלַּת הַשַּׁחַר, שֶׁזְּמַנָּהּ מַתְחִיל בַּבֹּקֶר שֶׁהוּא כְּנֶגֶד קָרְבַּן מוּסָף שֶׁזְּמַנּוֹ מִיָּד בַּבֹּקֶר וְכוּ', אַלְמָא דְּקָרְבַּן מוּסָף זְמַנּוֹ מִיָּד בַּבֹּקֶר, וְכֵיוָן שֶׁזְּמַנּוֹ בַּבֹּקֶר, טוֹב הוּא לְהַקְדִּימָהּ מִיָּד אַחַר שַׁחֲרִית וְכוּ'. ע"כ. וּמִדְּכָתַב "מִיָּד" הָיָה מִי שֶׁדַּיֵּק, דְּצָרִיךְ לְהַסְמִיךְ תְּפִלַּת מוּסָף מִיָּד לִתְפִלַּת שַׁחֲרִית, וְאַף אִם יִצְטָרֵךְ עֵקֶב כָּךְ לְהִתְפַּלֵּל מוּסָף בִּיחִידוּת, אפ"ה, הָכִי עָדִיף טְפֵי כְּדֵי לְהַסְמִיךְ תְּפִלַּת מוּסָף לְשַׁחֲרִית. אוּלָם זֶה אֵינוֹ, דְּכַוָּנַת הַטּוּר בְּמ"ש וּזְמַן מוּסָף מִיָּד אַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, הַיְנוּ לוֹמַר שֶׁאָז מַתְחִיל זְמַן מוּסָף, אֲבָל אֵין כַּוָּנָתוֹ לוֹמַר בְּדוֹקָא לְהַסְמִיךְ תְּפִלַּת מוּסָף לְשַׁחֲרִית. וּבְפֶרֶט שֶׁסִּיֵּם בְּהֶמְשֵׁךְ דְּבָרָיו, "טוֹב" הוּא לְהַקְדִּימָהּ וְכוּ'. וְכֵיוָן שֶׁהוּא מִצַּד "טוֹב" אֵין לְוַתֵּר עַל מוּסָף בְּצִבּוּר לְצֹרֶךְ זֶה.

עֲדִיף לְדַלֵּג נִשְׁמַת כָּל חַי מֵאֲשֶׁר לְדַלֵּג פְּסוּקֵי דְזִמְרָה

ד. מִי שֶׁנִּתְאַחֵר לָבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְשַׁחֲרִית שֶׁל שַׁבָּת, וְאֵין בְּיָדוֹ אֶפְשָׁרוּת לוֹמַר גַּם

פְּסוּקֵי דְזִמְרָה וְגַם "נְשָׁמַת כָּל חַי", שֶׁאִם יֹאמַר גַּם פְּסוּקֵי דְזִמְרָה וְגַם נוֹסַח נְשָׁמַת כָּל חַי לֹא יוּכַל לְהַשִּׂיג לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַלַּחַשׁ עִם הַצִּבּוּר, אוֹ לְכָל הַפָּחוֹת לְהִתְפַּלֵּל לַחַשׁ עִם חֲזָרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, מוּטָב שֶׁיְּדַלֵּג נְשָׁמַת כָּל חַי וְלֹא יְדַלֵּג עַל פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, כִּי הֲלָכָה רוֹוַחַת הִיא, שֶׁתְּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר תָּדִיר קוֹדֵם, וּפְסוּקֵי דְזִמְרָה תְּדִירִים יוֹתֵר. וְעוֹד, שֶׁאֲמִירַת נְשָׁמַת כָּל חַי אֵינָהּ אֶלָּא מִנְהַג הַגְּאוֹנִים. וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה שֶׁאִם כְּבָר אָמַר כָּל הַמְּזֻמּוֹרִים שֶׁל פְּסוּקֵי דְזִמְרָה עַד "לְשֵׁם תִּפְאַרְתֶּךָ" יָכוֹל לְדַלֵּג מִשָּׁם עַד אַחַר שִׁירַת הַיָּם, וַיָּשֶׁר בַּאֲמִירַת נְשָׁמַת כָּל חַי. וְהַמְּזֻמּוֹרִים שֶׁמּוֹסִיפִים בְּשַׁבָּת, שֶׁהֵם לִפְנֵי "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר", נְשָׁמַת כָּל חַי עָדִיף מֵהֶם, וְיֹאמַר נְשָׁמַת כָּל חַי, וִידַלֵּג אוֹתָם הַמְּזֻמּוֹרִים. וּבְכָל אֹפֶן יְשַׁלִּים הַמְּזֻמּוֹרִים שֶׁהֶחְסִיר לְאָמְרָם אַחַר הַתְּפִלָּה (שָׁם עַמּוּד רעז).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב הַגֵּה בְּגַמָּרָא סָכָּה נד: אָמְרוּ, רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שִׁיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ דּוֹחֶה שִׁיר שֶׁל שַׁבָּת, וְהִקְשׁוּ בַּגְּמָרָא שָׁם, וְאַמַּאי תָּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר תָּדִיר קוֹדֵם, וְהֵינוּ דְּאַמַּאי שִׁיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ דּוֹחֶה לְגַמְרֵי שִׁיר שֶׁל שַׁבָּת, וְתֵרְצוּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לֵידַע שֶׁהַקְּבַע רֹאשׁ חֹדֶשׁ בִּזְמַנּוֹ. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת שָׁם ד"ה וְאַמַּאי, שֶׁכָּתְבוּ, דְּתָדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר לֹא נֶאֱמַר רַק לְעִנְיַן לְהַקְדִּימוֹ, אֶלָּא גַּם לְעִנְיַן לִדְחוֹתוֹ לְגַמְרֵי. וּלְפִי זֶה בְּנִדּוֹן דִּידָן מוּטָב שֶׁיְּדַלֵּג נְשָׁמַת וְלֹא פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, כִּי תָּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר תָּדִיר קוֹדֵם. וְכֵן הוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר הַמג"א (סִי' תרפד סק"ב) מִדִּבְרֵי הַתּוֹסָפוֹת הַנִּזְכָּרִים. [אַךְ יֵשׁ לִדְחוֹת לְפִי מַה שֶּׁכָּתַב הַשַּׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סִי' תקפא סק"ז), וּבְשוּ"ת פָּרַשַׁת מָרְדְּכַי (חאו"ח סִי' כג). וְדוֹ"ק].

וְאָמְנָם הָרַב חַיֵּי אָדָם (כְּלָל יט סִימָן ו) כָּתַב, שֶׁבְּשַׁבָּת מוּטָב שֶׁיְּדַלֵּג פְּסוּקֵי דְזִמְרָה מִמַּה שֶׁיְּדַלֵּג נְשָׁמַת, כִּי חוֹבָה לוֹמַר נְשָׁמַת בְּשַׁבָּת, שֶׁנִּקְרֵאת בִּרְכַּת הַשִּׁיר (בִּפְסָחִים קיח.), וְלָכֵן אִם אֵין שָׁהוּת כָּל כָּךְ, יֹאמַר בָּרוּךְ שֶׁאָמַר, תְּהִלָּה לְדָוִד, נְשָׁמַת, וְיִשְׁתַּבַּח. וְלֹא יְדַלֵּג נְשָׁמַת. וְשָׁכֵן עִקַּר, וּדְלֹא כְּהַשַּׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה [בְּשֵׁם שַׁלְמֵי צִבּוּר] שֶׁכָּתַב לְהֵפֶךְ. ע"כ. (וְהוּבָא בְּמִשְׁנַ"ב סִי' נב סק"ה. וּבְבֵאוּר הֲלָכָה ס"ס רפא).

וְכֵן כָּתַב עוֹד בְּבֵאוּר הֲלָכָה (סִימָן רפא) שֶׁאִם אַחַר לָבֹא לְבֵהַכְּנ"ס, יוֹתֵר טוֹב שֶׁיְּדַלֵּג מִן הַמְּזֻמּוֹרִים שֶׁל פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, וְלֹא יְדַלֵּג נְשָׁמַת כָּל חַי, כִּי חוֹבָה לוֹמַר נְשָׁמַת בְּשַׁבָּת שֶׁנִּקְרֵאת בִּרְכַּת הַשִּׁיר (בִּפְסָחִים קיח.) וְכָךְ כָּתַב הָרַב הַמַּגִּיהַ בְּחֶסֶד לַאֲלָפִים (סִימָן נב) בְּשֵׁם הַחַיֵּי אָדָם.

אוּלָם כְּבָר הֵעִיר בְּלִוְיַת חֵן (סִימָן יח עַמּוּד כו), מִדִּבְרֵי הַשַּׁלְמֵי צִבּוּר (בְּשַׁלְמֵי חֲגִיגָה דַּף רג:) שֶׁכָּתַב, שֶׁהַמְּתְאַחֵר לָבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּשַׁבָּת, וְעָלָיו לְדַלֵּג פְּסוּקֵי דְזִמְרָה אוֹ נְשָׁמַת, כְּדֵי שֶׁיַּסְפִּיק לְהִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, מוּטָב שֶׁיְּדַלֵּג נְשָׁמַת וְלֹא פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, כִּי תָּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר תָּדִיר קוֹדֵם. [דְּהֵינוּ אַף לִדְחוֹת לְגַמְרֵי אֶת שֶׁאֵינוֹ תָּדִיר], וְעוֹד שֶׁנְּשְׁמַת כָּל חַי שֶׁהִיא אַחֲרוֹנָה יוֹתֵר תְּדֻחֶה. [וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ כַּיּוֹצֵא בּוֹ בְּסָכָּה (נה.) בְּשִׁשִּׁי מָה הָיוּ אוֹמְרִים, יְמוֹטוּ כָּל מוֹסְדֵי אָרֶץ. וְאִם חָל שַׁבָּת בְּאֶחָד מֵהֶם, יְמוֹטוּ יְדֻחֶה. שֶׁהוּא שִׁיר אַחֲרוֹן וְנִדְחֶה, מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת שִׁיר שֶׁהָיָה רָאוּי לוֹמַר אֶתְמוֹל, שֶׁאֵין מְדַלְּגִין סֵדֶר הַשִּׁיר, וּבְשֵׁנִי, שִׁיר שֶׁל אֶחָד בְּשַׁבָּת, נִמְצָא הָאַחֲרוֹן נִדְחֶה. רַשִּׁ"י]. וְרַק הַמְּזֻמּוֹרִים שֶׁלִּפְנֵי בָּרוּךְ שֶׁאָמַר נִדְחִים מִפְּנֵי נְשָׁמַת. ע"כ.

תָּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר אִם הַתָּדִיר דּוֹחֶה לְגַמְרֵי לְבַטֵּל אֶת מַה שֶּׁאֵינוֹ תָּדִיר

וְנִרְאֶה שֶׁדִּבְרֵי הַשַּׁלְמֵי צִבּוּר עִקָּר, וְדִבְרֵי הַחַיֵּי אָדָם אֵינָם מֻכְרָחִים, דְּהָא תָּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר תָּדִיר קוֹדֵם אַף לִדְחוֹת, וְהוּא הַדִּין כָּאן דִּפְסוּקֵי דְזִמְרָה הַוּוּ תָּדִיר יוֹתֵר מִנְּשָׁמַת כָּל חַי, וְלָכֵן יֹאמַר פְּסוּקֵי דְזִמְרָה וִידַלֵּג נְשָׁמַת כָּל חַי. וּמַה שֶּׁכָּתַב הַמִּשְׁנָה שָׁכִיר בְּשֵׁם הַתּוֹסָפוֹת (שַׁבָּת כג:) לְהֵפֶךְ, לֵיתָא, כִּי בַּגְּמָרָא (שַׁבָּת כג:) אִיתָא, בָּעֵי רָבָא, קְדוּשׁ וְנֵר חֲנֻכָּה מַהוּ, קְדוּשׁ הַיּוֹם עָדִיף דְּתָדִיר, אוֹ דִילְמָא נֵר חֲנֻכָּה עָדִיף מִשּׁוּם פִּרְסוּמֵי נִיסָּא, בָּתַר דְּבָעְיָא הַדַּר פְּשָׁטָהּ נֵר חֲנֻכָּה עָדִיף מִשּׁוּם פִּרְסוּמֵי נִיסָּא. וַהֲרֵי הַבַּעְיָא הָיְתָה שֶׁמָּא קְדוּשׁ עָדִיף מִנֵּר חֲנֻכָּה דְּתָדִיר, וְדָחִינַן לְנֵר חֲנֻכָּה מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ תָּדִיר, אֶלָּא דְּמִשּׁוּם דְּפִרְסוּמֵי נִיסָּא עָדִיף, נֵר חֲנֻכָּה עָדִיף. אִם כֵּן מוּכָח דְּאִי לָאו טַעֲמָא דְּפִרְסוּמֵי נִיסָּא, תָּדִיר עָדִיף אַף לִדְחוֹת. וְהַתּוֹסָפוֹת (שַׁבָּת כג:) כָּתְבוּ, וּמַה שֶּׁמַּקְדִּימִים בְּשַׁבָּת חֲנֻכָּה שֶׁחָל בּוֹ ר"ח לִקְרוֹת בְּסֵפֶר תּוֹרָה בְּשֶׁל ר"ח מִשּׁוּם שֶׁבִּקְרִיאַת הַתּוֹרָה, כֵּיוָן דְּמַצִינוּ

לְמִיעֲבַד לִתְרַוַיְיהוּ תְּדִיר קוֹדֶם, אֲבָל הֵיכָא דְּלֹא אֶפְשָׁר לְמֶעֱבַד תְּרַוַיְיהוּ, פְּרִסּוּמֵי נִיסָּא עָדִיף. ע"ש. מוּכָח דְּאַדַּרַבָּה כְּשֶׁיְּכוֹלִים לַעֲשׂוֹת שְׁנֵיהֶם תָּדִיר עָדִיף אֲפִלּוּ מִפְּרִסּוּמֵי נִיסָּא. אִם כֵּן מֵהֵיכָן לָמַד הָרַב הַנִּזְכָּר לְעֵיל מֵהַתּוֹסָפוֹת דְּלִדְחוֹת לֹא אָמְרִינַן תְּדִיר עָדִיף, אַדַּרַבָּה הָא אִיפְּכָא שְׁמְעִינַן מֵהָכָא. וְכֵן בִּירוּשַׁלְמִי (פֶּרֶק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר ה"א) אִיתָא, הָיוּ לְפָנָיו תְּפִלַּת מִנְחָה וּתְפִלַּת מוּסָף, וְאֵין בַּיּוֹם כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל שְׁתֵּיהֶן, מִנְחָה קוֹדֶמֶת, דְּתָדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר תָּדִיר קוֹדֵם. וְכֵן כָּתַב בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ הָרַב (בְּקוּנְטְרֵס אַחֲרוֹן סִי' תלא סק"א), שֶׁאִם לְפָנָיו שְׁתֵּי מִצְווֹת שֶׁזְּמַנָּן עוֹבֵר יַקְדִּים הַתָּדִיר לְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר, וְיִדְחֶה אֶת שֶׁאֵינוֹ תָּדִיר. ע"ש. וְדַע דְּמַה שֶּׁכָּתַב בְּשו"ת מַהֲרַ"ם שִׁיק (חאו"ח סִי' מג), שֶׁמַּה שֶּׁנּוֹהֲגִים הַחֲסִידִים שֶׁאוֹמְרִים הוֹדוּ וְכוּ', קֹדֶם בָּרוּךְ שֶׁאָמַר, אֵינוֹ נָכוֹן עַל פִּי הַדִּין, שֶׁאָסוּר לוֹמַר מִזְמוֹרִים קֹדֶם בָּרוּךְ שֶׁאָמַר. ע"ש. דְּבָרָיו תְּמוּהִים, שֶׁמֵּאַיִן הוֹצִיא אִסּוּר זֶה, וַהֲרֵי מְבֹאָר בְּסֵפֶר הָאֶשְׁכּוֹל (עַמּוּד ח) שֶׁכָּתַב לְהֶדְיָא שֶׁאַחַר בָּרַיְתָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל פּוֹתְחִים בְּהוֹדוּ לַה' קִרְאוּ בִשְׁמוֹ וְכוּ', וּמוֹסִיפִים רוֹמְמוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וּשְׁאָר פְּסוּקֵי דְּרַחֲמֵי, וְאַחַר כָּךְ פּוֹתְחִים בְּבָרוּךְ שֶׁאָמַר שֶׁהִיא הַבְּרָכָה שֶׁעַל פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה. ע"כ. וְכָךְ כָּתַב בְּאָרְחוֹת חַיִּים (דַּף ו.), וְהַכֹּל בּוֹ (סִי' ד דַּף א סע"ד). וְכֵן מִנְהַג כָּל הַסְּפָרַדִּים וְעֵדוֹת הַמִּזְרָח.

יְסוֹד אֲמִירַת נִשְׁמַת כָּל חַי

עוֹד בָּהּ, שֶׁאֲמִירַת נִשְׁמַת כָּל חַי בְּשַׁבָּת הוּא כְּמִנְהַג הַגְּאוֹנִים, וְאֵינוֹ מִן הַדִּין, וּכְמוֹ שֶׁכָּתְבוּ תַּלְמִידֵי רַבֵּינוּ יוֹנָה (סוף פ"ה דברכות). וְכ"כ בְּסֵפֶר הָעִתִּים (סִי' קע עמו' רמט), וְכֵן מוּכָח מֵהָרַמְבַּ"ם בְּסֵדֶר תְּפִלּוֹת הַשָּׁנָה, שֶׁכָּתַב, "וּבְשַׁבָּת נָהֲגוּ" כָּל הָעָם לְהוֹסִיף לִפְנֵי יִשְׁתַּבַּח נִשְׁמַת כָּל חַי וְכוּ'. הֲרֵי שֶׁאֵינוֹ חוֹבָה אֶלָּא מִנְהָג. לְפִיכָךְ הָעִקָּר שֶׁיְּדַלֵּג נִשְׁמַת וְלֹא פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה. וְדִין זֶה נִתְבָּאֵר בְּשו"ת יַחֲוֶה דַּעַת ח"ה (סִי' ה' עמו' כו בהערה), וּבְלְוַית חֵן (סִי' יח). ע"ש.

וְעַיֵּן בְּשִׁטָּה מְקֻבֶּצֶת (ברכות לד:) שֶׁהֵבִיא לַהֲלָכָה דִּבְרֵי הָרַא"ה בְּסִגְנוֹן זֶה, וְדַוְקָא בְּהָנֵי הוֹדָאוֹת שֶׁהֵן קְבוּעוֹת וְתִקְנוּם בְּלֹא שִׁחְיָה וְכוּ', הִילְכָךְ בְּנִשְׁמַת כָּל חַי אִם בָּא לִשְׁחוֹת הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ דָּבָר קָבוּעַ וְאֵינוֹ חַיָּב לְאוֹמְרוֹ כְּמוֹ הַלֵּל וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, אֶלָּא מִנְהַג הַגְּאוֹנִים ז"ל. וְאֵינוֹ אֶלָּא שֶׁבָּחִים שֶׁמּוֹסִיפִין לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת. ע"כ. וְהוּא"ד בְּשו"ת יַבִּיעַ אוֹמֶר חֵלֶק ד' (חאו"ח סימן כא סוף אות ה'). (וְעַיֵּן בְּשו"ת מַשִּׁיב הַלָּכָה סִי' תלט וְת"מ. וְי"ל ע"ד).

וְהִנֵּה לְפִי מ"ש בְּבֶן אִישׁ חַי בְּשֶׁבַח נִשְׁמַת כָּל חַי שֶׁבּוֹ יֵשׁ קַבָּלַת תּוֹסֶפֶת הַנֶּפֶשׁ, וְכֵן כָּתַב בְּשו"ת מִכְתָּם לְדָוִד (סימן יג) בְּשֵׁם הָאַר"י ז"ל, לִכְאוֹרָה יֵשׁ לְדַלֵּג מִן הַמִּזְמוֹרִים שֶׁל פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה שֶׁאֵינָם כָּל כָּךְ הֶכְרֵחִיִּים. וְלֹא יְדַלֵּג נִשְׁמַת כָּל חַי. אֲבָל לְפִי הַמְבֹאָר בְּשַׁלְמֵי צִבּוּר הַנַּ"ז יֵשׁ לוֹ לְדַלֵּג נִשְׁמַת כָּל חַי, מִשּׁוּם דְּקַיְימָא לָן תָּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר תָּדִיר קוֹדֵם, וְנִשְׁמַת כָּל חַי אֵינוֹ תָּדִיר שֶׁהוּא רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת. וְע' בְּתוֹס' שַׁבָּת (כג:) וּבְתוֹס' שָׁם. וְע"ע בְּש"ע (סימן תרפ"ד) וּבְמָגֵן אַבְרָהָם וּשְׁאָר אַחֲרוֹנִים שָׁם. וְעוֹד שֶׁבְּדִין הוּא לוֹמַר תְּחִלָּה הַמִּזְמוֹרִים בִּהְיוֹת כִּי אֲמִירַת נִשְׁמַת נִתְקָנָה לְבַסּוֹף, וְלָכֵן יֵשׁ לְהַקְדִּים הַמִּזְמוֹרִים שֶׁל פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה.

וְכֵן כָּתְבוּ בְּסִדּוּר בֵּית מְנוּחָה (דף קלג ע"ב). וּבְשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סימן רפא). וּבְקִצּוּר שֻׁלְחָן עָרוּךְ (סימן יד סעיף ז), וּבְלֶחֶם הַפָּנִים שָׁם.

וְהִנֵּה בְּסֵפֶר הָאֶשְׁכּוֹל (עמ' ח) כָּתַב דְּהָא דְּאָמְרִינַן (שבת קיח:) יְהֵא חֶלְקִי מִגּוֹמְרֵי הַלֵּל, וּמוּקֵי לָהּ בִּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה, הַיְנוּ מִתְּהִלָּה לְדָוִד עַד כָּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּיָהּ, אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ לְהוֹסִיף וַיְבָרֶךְ דָּוִד וְכוּ' לְךָ ה' הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְכוּ' וְכֵן נָהֲגוּ לוֹמַר שִׁירַת הַיָּם. ע"ש. וְע"ע בָּרַמְבַּ"ם (פ"ז מתפלה הי"ב) שֶׁכָּתַב, שֶׁמִּנְהָג הוּא שֶׁנָּהֲגוּ לְהוֹסִיף פְּסוּקִים לְאַחַר הַמִּזְמוֹרִים. וְיֵשׁ נוֹהֲגִים עוֹד לוֹמַר שִׁירַת הַיָּם אַחַר יִשְׁתַּבַּח, וְיֵשׁ שֶׁאוֹמְרִים הָאֲזִינוּ. ע"ש.

וְע"ע בְּסֵפֶר הָרוֹקֵחַ (סימן שכ) שֶׁכָּתַב שֶׁאוֹמְרִים פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה, וְאוֹמְרִים וַיְבָרֶךְ דָּוִד, לְךָ ה' הַגְּדֻלָּה וְכוּ' עַד לְשֵׁם תִּפְאַרְתֶּךָ, וְשָׁם הָיוּ אוֹמְרִים יִשְׁתַּבַּח, וּלְאַחַר מִכֵּן תִּקְנוּ לוֹמַר אַתָּה ה' לְבַדֶּךָ וְכוּ', וְאח"כ שִׁירַת הַיָּם. ע"ש.

וְעַיֵּן בְּסֵפֶר הַמַּנְהִיג (אות כד) שֶׁכָּתַב, שֶׁבִּיסּוֹד הָעַמְרָמִי (סידור רב עמרם גאון) כָּתַב לוֹמַר עַד לְשֵׁם תִּפְאַרְתֶּךָ וְלֹא יוֹתֵר, וְעוֹמֵד הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וְאוֹמֵר יִשְׁתַּבַּח, וּבְכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים שִׁירַת הַיָּם וְכוּ'. ע"ש.

וּבְסֵפֶר הָעִתִּים [הַנִּזְכָּר לְעֵיל] כָּתַב, וְאַף עַל גַּב דְּנָהוּג עָלְמָא לְמֵיחְתַּם בְּשַׁבָּת בְּבִרְכַּת יִשְׁתַּבַּח לְאַחַר שִׁירַת הַיָּם וְנִשְׁמַת כָּל חַי, אֲנַן חָזֵי לָן דְּהַאי מִנְהָגָא לָאו דַּוְקָא הוּא, אֶלָּא עָדִיף לְמֵיחְתַּם עַל פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה לְאַלְתַּר יִשְׁתַּבַּח, וְאַחַר כָּךְ שִׁירַת הַיָּם וְנִשְׁמַת כָּל חַי. ע"ש.

וּמוּכָח דַּאֲמִירַת נִשְׁמַת כָּל חַי אֵינָהּ אֶלָּא מִנְהָג, כְּשִׁירַת הַיָּם, וְלָכֵן דַּעְתּוֹ ז"ל שֶׁרָאוּי לְאוֹמְרָהּ לְאַחַר יִשְׁתַּבַּח, וְלֹא לְהַפְסִיק בָּהּ בֵּין פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה לְיִשְׁתַּבַּח. אֶלָּא שֶׁאָנוּ נוֹהֲגִים לוֹמַר שִׁירַת הַיָּם קֹדֶם יִשְׁתַּבַּח, וּמְמֵילָא גַּם נִשְׁמַת נֶאֱמֶרֶת קֹדֶם יִשְׁתַּבַּח.

וְשָׁם כָּתַב עוֹד בְּשֵׁם רַב נַטְרוֹנַאי גָּאוֹן, "כָּאן בִּשְׁתֵּי הַיְשִׁיבוֹת אֵין רְגִילִים לוֹמַר שִׁירַת הַיָּם, אֶלָּא לְאַחַר שֶׁמְּסַיְּם פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה חוֹתֵם לְאַלְתַּר". ע"כ. וְע"ע בְּאָרְחוֹת חַיִּים ח"ב (עמ' תקפ) שֶׁגַּם כֵּן כָּתַב שֶׁאֲמִירַת נִשְׁמַת כָּל חַי הֲוֵי מִנְהָג.

וְאַף שֶׁמָּצִינוּ מָקוֹר לְנִסַּח נִשְׁמַת כָּל חַי, כִּי בַּזֹּהַר (פרשת תרומה דף קלח. ובפרשת תצוה דף רה:), הוּבָא סֵדֶר נִשְׁמַת כָּל חַי וְכוּ'. ע"ש. וְכֵן הוּא בְּשׁוּ"ת הַגְּאוֹנִים הַחֲדָשׁוֹת (אופק ירושלים, שנת תשנ"ה, סי' לו, עמ' לט) אִיתָא, וְנִרְאֶה לִי שֶׁנִּשְׁמַת כָּל חַי מַטְבֵּעַ הָרִאשׁוֹנִים חַכְמֵי הַתַּלְמוּד הוּא, שֶׁהֲרֵי בְּפָסְחִים (קיח.) אָמְרוּ, מַאי בִּרְכַת הַשִּׁיר, נִשְׁמַת כָּל חַי, וְהַסִּיּוּם וְאִלּוּ פִּינוּ וְכוּ'. הִזְכִּירוּהוּ בְּהוֹרָדַת הַגְּשָׁמִים (ברכות נט:). ע"ש. מִכָּל מָקוֹם לְאוֹמְרוֹ בְּכָל שַׁבָּת הוּא רַק מִנְהָג, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּסֵפֶר הָעִתִּים וְהָרַמְב"ם. וּמַה שֶּׁכָּתְבוּ הַתּוֹס' פְּסָחִים (קיח. ד"ה ר' יוחנן), וְקוֹרֵא נִשְׁמַת כָּל חַי בִּרְכַּת הַשִּׁיר, לְפִי שֶׁאוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּשַׁבָּתוֹת אַחַר פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה. ע"ש. דְּמַשְׁמַע שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים אוֹתוֹ גַּם בִּזְמַן הַתַּלְמוּד בְּשַׁבָּתוֹת, אֵינוֹ מְשׁוּם חוֹבָה אֶלָּא מִנְהָג. וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בִּזְמַן חַכְמֵי הַתַּלְמוּד שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים הַלֵּל בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ מְתוֹרַת מִנְהָג (תענית כח:), וְכֵן בְּסֻכָּה (לח.), וּמְגִלָּה (כא.), לְעִנְיַן הַבְּרָכוֹת שֶׁאַחַר הַהַלֵּל וְהַמְּגִלָּה. ע"ש. אֲבָל לִקְרוֹת פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה בְּכָל יוֹם נִתְּקָנוּ בְּתוֹרַת חוֹבָה, כְּדְאָמְרִינַן (בשבת קיח:) אָמַר רַבִּי יוֹסֵי יְהֵא חֶלְקִי מִגּוֹמְרֵי הַלֵּל בְּכָל יוֹם, וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא דְּהַיְנוּ פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה.

וְכָךְ כָּתַב בְּבִרְכֵי יוֹסֵף (סימן נא סק"א), שֶׁבִּרְכַּת בָּרוּךְ שֶׁאָמַר שְׁנִתְקְנָה עַל פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה, תַּקָּנָה קְדוּמָה הִיא קֹדֶם הַתַּלְמוּד, כִּי נִזְכְּרָה בְּפִרְקֵי הֵיכָלוֹת הַמְיֻחָס לְר' יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע כֹּהֵן גָּדוֹל. וְכֵן בִּרְכַּת יִשְׁתַּבַּח שֶׁנִּתְקְנָה לְאָמְרָהּ אַחַר פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה, נִזְכְּרָה בִּירוּשַׁלְמִי, כִּדְאָמְרִינַן בִּירוּשַׁלְמִי הַשָּׁח בֵּין יִשְׁתַּבַּח לְיוֹצֵר חוֹזֵר עָלֶיהָ מֵעוֹרְכֵי הַמִּלְחָמָה. וְהָכִי אִיתָא בְּמִדְרָשׁ. נִמְצָא שֶׁבִּרְכַּת בָּרוּךְ שֶׁאָמַר וּבִרְכַּת יִשְׁתַּבַּח בְּדִבּוּר אֶחָד נֶאֶמְרוּ, זוֹ לִפְנֵי פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה וְזוֹ לְאַחֲרֵיהָ. ע"כ.

וּבְתוֹסְפוֹת (פסחים קד: ד"ה חוץ), כָּתְבוּ, שֶׁבִּרְכַּת יִשְׁתַּבַּח הַוְיָא סְמוּכָה לִבְרַכַת בָּרוּךְ שֶׁאָמַר, שֶׁאֵין הַפְּסוּקִים שֶׁבֵּינְתַיִם הֶפְסֵק, כִּי עֲלֵיהֶם נִתְקְנוּ. וְלָכֵן אֵין לְהַפְסִיק בֵּין בָּרוּךְ שֶׁאָמַר לְיִשְׁתַּבַּח. ע"ש. וְכֵן הוּא בְּתוֹס' בְּרָכוֹת (מו.) וְכֵן כָּתַב הָרִי"ף וְהָרֹא"ש (רֵישׁ פֶּרֶק אֵין עוֹמְדִין), וּבְסֵפֶר הָאֶשְׁכּוֹל (סי' ה עמוד ח), דִּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה הֵן מִתְּחִלַּת תְּהִלָּה לְדָוִד עַד כָּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ, וְתַקִּינוּ רַבָּנָן לְמֵימַר בְּרָכָה מְקַמַּיְהוּ וּבְרָכָה מְבָּתְרֵיהוּ, וּמַאי נִיהוּ בָּרוּךְ שֶׁאָמַר וּבִרְכַּת יִשְׁתַּבַּח, הֵילְכָךְ אָסוּר לֵיהּ לְאִינִישׁ לְאִשְׁתַּעוֹיֵי מִכִּי מְבָרֵךְ בָּרוּךְ שֶׁאָמַר עַד דְּמְסַיֵּם לִשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. וְכֵן מְבֹאָר בִּתְשׁוּבוֹת הַגְּאוֹנִים הַחֲדָשׁוֹת (אופק, סי' לג). וְכֵן כָּתַב בִּשְׁבוּלֵי הַלֶּקֶט (סי' ז), וְהָרַאֲבִי"ה (ברכות סי' לב, עמוד יט, ולהלן בשו"ת סימן קסט עמוד קפג), וּבְסֵפֶר הַמַּנְהִיג (דיני תפלה אות ג וד), וְהָאָרְחוֹת חַיִּים (דף ו:), וְהַכֹּל בּוֹ (סי' ד עמ' ב).

וְהַגָּאוֹן רַבִּי דָּוִד פָּארְדּוֹ בְּשׁוּ"ת מִכְתָּם לְדָוִד (או"ח סי' יג) כָּתַב, וְהִנֵּה יָדוּעַ שֶׁהַשַּׁבָּח נִשְׁמַת כָּל חַי לֹא נִמְצָא בַּש"ס כְּלָל וְעִקָּר, לְפִיכָךְ דִּינוֹ כְּשָׁאר תּוֹסָפֹת שֶׁנָּהֲגוּ לְהוֹסִיף בְּשַׁבָּת, וּמִכָּל מָקוֹם אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִמְצָא רֶמֶז מִמֶּנּוּ בַּתַּלְמוּד, מָצְאוּ לָנָכוֹן מְסַדְּרֵי הַתְּפִלָּה לְהַסְדִּירוֹ בֵּין פְּסוּד"ז לְיִשְׁתַּבַּח, וּכְמ"ש הַטּוּר (סי' רפא) וז"ל: וְאַחַר הַשִּׁירָה שֶׁבְּסוֹף פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה, מוֹסִיפִים לוֹמַר נִשְׁמַת כָּל חַי, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵעִנְיַן יְצִיאַת מִצְרַיִם, לָכֵן סָמְכוּהוּ לְאָמְרוֹ אַחַר שִׁירַת הַיָּם. ע"כ. וְנִרְאֶה בָּרוּר שֶׁכַּוָּנַת הַגָּאוֹן רַבִּי דָּוִד פָּארְדּוֹ בְּמִכְתָּם לְדָוִד הַנַּ"ל, בְּמַה שֶׁכָּתַב שֶׁלֹּא נִזְכַּר לְאָמְרוֹ בְּתוֹךְ פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה, כִּי בְּוַדַּאי לֹא נָעֲלַם מֵעֵינוֹ הַבְּדוֹלַח שֶׁהוּבָא כְּבָר בַּפְּסָחִים (קיח.) לְעִנְיַן אֲמִירָתוֹ בְּסוֹף סֵדֶר לֵיל פֶּסַח. כִּיעוּ"ש.

וְעַכ"פ מְבֹאָר שֶׁבְּשַׁבָּת אֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג, וְכ"כ בְּשׁוּ"ת שׁוֹאֵל וְנִשְׁאָל ח"ב (סי' יד). ע"ש. וְכֵן רָאִיתִי בְּלֶחֶם הַפָּנִים שֶׁעַל הַקְּצִוּר שֻׁלְחָן עָרוּךְ, שֶׁהִשִּׁיג

עַל הַחַיֵּי אָדָם מִלְּשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם שֶׁאֵין זֶה אֶלָּא מִנְהָג. וְהוּבָא בְּלֶקֶט הַקֶּמַח הֶחָדָשׁ (עַמּוּד סא).

וְלָכֵן מַה שֶּׁכָּתַב בְּשׁוּ"ת מֵשִׁיב הַלָּכָה (סִי' תמ) ע"פ דִּבְרֵי הַחַיֵּי אָדָם, שֶׁבְּשׁוּם אֹפֶן אֵין לְדַלֵּג נִשְׁמַת כָּל חַי כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, הִנֵּה מִלְּבַד מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר שֶׁדִּבְרֵי הָרַב חַיֵּי אָדָם אֵינָם מְחֻוָּרִים, וְהָעִקָּר לַהֲלָכָה כְּדִבְרֵי הַשַּׁלְמֵי צִבּוּר וְסִיעָתוֹ, עוֹד יֵשׁ לוֹמַר שֶׁגַּם הַחַיֵּי אָדָם יוֹדֶה שֶׁאִם כָּלוּ כָּל הַקְּצִין וְאֵין שׁוּם אֶפְשָׁרוּת לְהַשִּׂיג לְהִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר אֹא"כ יַתְחִיל בְּבִרְכוֹת ק"ש, דְּהַיְנוּ בִּרְכַּת יוֹצֵר אוֹר, תְּפִלָּה עִם הַצִּבּוּר עֲדִיפָא. וְאַחַר הַתְּפִלָּה יִגְמֹר כָּל הַמְּזֻמּוֹרִים וְנִשְׁמַת בִּלְי בִּרְכַּת בָּרוּךְ שֶׁאָמַר וְיִשְׁתַּבַּח. וְדוּ"ק. (וְשֶׁלֹּא כְּמ"ש בְּסֵפֶר בֵּית בָּרוּךְ עמ' קט, שֶׁלֹּא מָלְאוֹ לִבּוֹ לִפְסֹק הֵיפֶךְ הַמשנ"ב בָּזֶה. וְלִיתָא).

וּמֵעַתָּה נִרְאֶה שֶׁאַחַר אֲמִירַת כָּל הַמְּזֻמּוֹרִים שֶׁל פְּסוּקֵי דְזִמְרָה עַד "לְשֵׁם תִּפְאַרְתֶּךָ", יוּכַל לְדַלֵּג עַד נִשְׁמַת, וְיַמְשִׁיךְ נִשְׁמַת כָּל חַי וְכוּ'. וּבְסֵפֶר קִצּוּר שֻׁלְחָן עָרוּךְ בְּפֵאַת הַשֻּׁלְחָן (סִימָן יד ס"ז) כָּתַב לִדְחוֹת דִּבְרֵי הַחַיֵּי אָדָם, שֶׁכָּתַב שֶׁיְּדַלֵּג מִן הַמְּזֻמּוֹרִים וְלֹא יְדַלֵּג נִשְׁמַת, וּפָסַק כְּהַשַּׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה שֶׁהֵבִיא דִּבְרֵי הָרַב שַׁלְמֵי צִבּוּר לַהֲלָכָה. שֶׁיְּדַלֵּג נִשְׁמַת כָּל חַי. ע"ש.

וְהִנֵּה בְּשׁוּ"ת מַכְתָּם לְדָוִד (ס"ס יג) כָּתַב, שֶׁאִם שָׁכַח לוֹמַר נִשְׁמַת כָּל חַי, כָּל שֶׁנִּזְכַּר קֹדֶם בָּרְכוּ אֶת ה' הַמְּבֹרָךְ, יֹאמְרֶנּוּ שָׁם, דְּאַכַּתִּי זְמַנֵּיהּ הוּא. וּמַשְׁמַע שֶׁאִם עָנָה בָּרְכוּ, אֵינוֹ יָכוֹל לְאָמְרוֹ שָׁם. וְכ"כ בְּסֵפֶר בֵּית מְנוּחָה (דַּף קלג סע"א). וְכ"כ בִּשְׁמוֹ בְּבֶצֶק הַחַיִּים סוֹפֵר (סִי' רפא אוֹת ז). וְהָרַב בֶּן אִישׁ חַי ש"ב (פר' תּוֹלְדוֹת אוֹת ב) כָּתַב ע"ז, שֶׁבְּסִפְרוֹ מְקַבְּצְאֵל הֶעֱלָה שֶׁאֲפִילוּ אִם כְּבָר עָנָה בָּרוּךְ ה' הַמְּבֹרָךְ, כָּל עוֹד שֶׁלֹּא הִתְחִיל בִּרְכַּת יוֹצֵר אוֹר יֹאמְרֶנּוּ שָׁם, כִּי עִקַּר תּוֹסֶפֶת הַנֶּפֶשׁ בַּיּוֹם הִיא בַּאֲמִירַת נִשְׁמַת כָּל חַי. ע"ש. וּלְפֵ"ד הָעִקָּר כְּדַעַת הָרַב מַכְתָּם לְדָוִד וְדַעְמֵיהּ, שֶׁכָּל שֶׁעָנָה בָּרוּךְ ה' הַמְּבֹרָךְ אֵין לוֹ לְהַפְסִיק לַאֲמִירַת נִשְׁמַת כָּל חַי, וְרָאָיָה לָזֶה מִמַּה שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר הַמַּנְהִיג (הִלְכוֹת תְּפִלָּה אוֹת כו), שֶׁאַחַר שֶׁאָמְרוּ בָּרוּךְ ה' הַמְּבֹרָךְ כְּאִלּוּ הִתְחִיל בְּיוֹצֵר אוֹר, וְאָסוּר לְהַפְסִיק שָׁם כְּלָל. וְכֵן פָּסַק הָרַמָּ"א (סוף סִימָן נד), דְּבֵין קְדִישׁ לְבָרְכוּ לֹא יַפְסִיק לְשׁוּם דָּבָר, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יַפְסִיק בֵּין בָּרְכוּ לְיוֹצֵר אוֹר. וְכָתַב בְּשִׁיּוּרֵי כְנֶסֶ"ג (הגה"ט סִי' נד אוֹת ג), שֶׁגַּם מָרָן מוֹדֶה לְהָרַמָּ"א בָּזֶה. וְכ"כ הַמַּאֲמָר מָרְדְּכַי. וְע"ע לְהָאֱלִיָּה רַבָּה (ס"ס נד), שֶׁכָּתַב, שֶׁאַחַר בָּרְכוּ דִּינוֹ כְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק שֶׁל בִּרְכוֹת ק"ש, וְה"ה לְעִנְיַן לִשְׁאֹל בִּשְׁלוֹם וּלְהַחֲזִיר שָׁלוֹם. וְכ"כ הַפְּמ"ג (סִי' נג א"א סק"ג, וְסִי' נד א"א סק"ד). וְכ"כ בְּמשנ"ב (בְּשַׁעַה"צ שָׁם אוֹת יט). ע"ש.

וּבְסִדּוּר בֵּית עוֹבֵד (עַמּוּד עב) כָּתַב ע"פ זֶה, שֶׁמִּכָּיוָן שֶׁבֵּין בָּרְכוּ לְיוֹצֵר הֲוֵי בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק, אֵין לְהַפְסִיק שָׁם אֲפִילוּ לַעֲנִיַּת אָמֵן דִּבְרָכוֹת, אֶלָּא רַק לְקַדִּישׁ וּקְדוּשָׁה, כְּדִין אֶמְצַע הַפֶּרֶק בְּק"ש וּבִרְכוֹתֶיהָ. ע"ש. (וְע' בְּסֵפֶר טָהֳרַת הַמַּיִם שִׁיּוּרֵי טָהֳרָה מע' ה אוֹת ה, וּבְסֵפֶר נָחְמָד לְמַרְאֶה פ"ה דִּבְרָכוֹת דַּף יב ע"ד). וְהִנֵּה גְּדוֹלָה מִזּוֹ כָּתַב הָרַב עִקְרֵי הַד"ט (סִי' יב אוֹת יח). ע"ש. וְע' בְּשׁוּ"ת יַבִּיעַ אוֹמֶר ח"ב (סִי' ה אוֹת ה).

וּבְשׁוּ"ת מִשְׁנֶה שָׂכִיר ח"ב (סִי' ס) הֵבִיא מ"ש הַשַּׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה בְּשֵׁם הָרַב שַׁלְמֵי צִבּוּר, דְּמִי שֶׁנִּתְאַחֵר לָבֹא לְבֵהכ"נ בְּשַׁבָּת, יְדַלֵּג נִשְׁמַת וְלֹא מִפְּסוּקֵי דְזִמְרָה, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁיְּדַלֵּג הַמְּזֻמּוֹרִים דְּשַׁבָּת, שֶׁפְּסוּקֵי דְזִמְרָה עֲדִיפֵי מֵהֶם. וְכָתַב ע"ז, וְלִי צ"ע, דְּהָא בְּסָכָּה (נה.) אִיתָא, דְּשִׁיר שֶׁל יו"ט שֶׁחָל בְּשַׁבָּת, נִדְחֶה מִפְּנֵי הַשִּׁיר שֶׁל שַׁבָּת, אִם כֵּן לָמָּה לֹא נֹאמַר אַף כָּאן שֶׁהַמְּזֻמּוֹרִים דְּפְסוּקֵי דְזִמְרָה שֶׁל חֹל, יִהְיוּ נִדְחִים מִלִּפְנֵי מְזֻמּוֹרִים שֶׁל הַשַּׁבָּת, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁיִּהְיוּ נִדְחִים מִלִּפְנֵי נִשְׁמַת כָּל חַי. וְצ"ע. וְחָכָם אֶחָד אָמַר לִי, דְּה"ט מִשּׁוּם דְּתָדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר, תָּדִיר קוֹדֵם, [וְטַעַם זֶה נֶאֱמַר לְהֵדָיא בְּשַׁלְמֵי צִבּוּר דַּף רג ע"ב], וְאָמַרְתִּי לוֹ שֶׁזֶּה אֵינוֹ, שֶׁלִּדְחוֹת אֵין מַעֲלָה בְּתָדִיר, כְּדִמּוּכַח בְּתוֹסְפוֹת שַׁבָּת (כג:), וְנִפְסַק בְּשֵׁ"ע (סִי' תרפד ס"ג), דִּפְרִסּוּם עֲדִיף מִתָּדִיר, וְאִם דָּחִינוּ שִׁיר שֶׁל מוֹעֵד שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ מִקְרָא קֹדֶשׁ, כָּ"ש שֶׁרָאוּי לִדְחוֹת פְּסוּקֵי דְזִמְרָה שֶׁל חֹל, מִפְּנֵי מִזְמוֹר שֶׁל שַׁבָּת, וְכָל שֶׁכֵּן מִפְּנֵי נִשְׁמַת כָּל חַי. ע"כ. וְרוֹאֶה אֲנִי שֶׁכָּל דְּבָרָיו כֻּלָּה מְקֻשָּׁה אַחַת, כִּי בֶּאֱמֶת עִקַּר קְשָׁיָתוֹ לק"מ, שֶׁהַמְּזֻמּוֹרִים הַנּוֹסָפִים בְּשַׁבָּת, אֵין עֲלֵיהֶם שֵׁם מִזְמוֹרֵי שַׁבָּת, שֶׁאֵין נִזְכָּר עֲלֵיהֶם שֵׁם שַׁבָּת, אֶלָּא נִתְקָנוּ לְפִי שֶׁמְּדַבְּרִים בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית אֲשֶׁר נִגְמְרוּ בְּשַׁבָּת, וְכֵן בְּעִנְיַן מַתַּן תּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה בְּשַׁבָּת וְכוּ', וְהַמִּזְמוֹר שֶׁל פְּגָעִים, יוֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן, לְהַצִּיל מִן הַמַּזִּיקִים הַמְצוּיִים בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת. וּכְמ"ש כָּל זֶה בְּסֵפֶר הַלְּבוּשׁ. וְכֵן בְּסֵפֶר הַמַּנְהִיג (הל' תְּפִלָּה סִי' ד). וְלֹא דָּמֵי לְשִׁיר שֶׁל מוֹעֵד

שֶׁנִּדְחֶה מִפְּנֵי "מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת", שֶׁהוּא מְיֻחָד לְשַׁבָּת. וְהָרִי מִנְהָג כָּל הַסְּפָרַדִּים לוֹמַר כָּל הַמִּזְמוֹרִים הַנּוֹסָפִים לִפְנֵי בָּרוּךְ שֶׁאָמַר, אַחֲרֵי הוֹדוּ, וְאִלּוּ פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה הָרְגִילִים תִּקְנוּ עֲלֵיהֶם בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם וּבְרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם.

וְכֵן כָּתַב רַבִּי דָּוִד אַבּוּדְרָהַם (דַּף מד סוף ע"ד וְהָלְאָה): וְנ"ל שֶׁלִּפְנֵי שֶׁתִּקָּנַת חֲכָמִים לִקְרוֹת הַמִּזְמוֹרִים שֶׁבְּסוֹף תְּהִלִּים וּלְבָרֵךְ לִפְנֵיהֶם בָּרוּךְ שֶׁאָמַר וּלְאַחֲרֵיהֶם יִשְׁתַּבַּח, וְאֵין לְהוֹסִיף בֵּינְתַיִם מִזְמוֹרִים אֲחֵרִים, עַתָּה שֶׁנָּהֲגוּ לְהוֹסִיף מִזְמוֹרִים אֵלּוּ בְּשַׁבָּת וְיוֹ"ט, קְבָעוּם קֹדֶם בָּרוּךְ שֶׁאָמַר כְּדֵי לְהַנִּיחַ תַּקָּנַת הָרִאשׁוֹנִים כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה. עכ"ל.

וּמִכָּאן תְּשׁוּבָה לְמ"ש בְּמוֹר וּקְצִיעָה (סִי' סה) לִתְמֹהַּ עַל מַה שֶּׁפָּסַק מָרָן, שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ פָּסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל מִן הַצִּבּוּר, וְהוּא עוֹמֵד בְּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה, אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַפְסִיק לְאָמְרוֹ עִמָּהֶם, כִּי מַדּוּעַ הֶחְמִיר כָּל כָּךְ, וַהֲלֹא בֵּין בָּרוּךְ שֶׁאָמַר לְיִשְׁתַּבַּח יָכוֹל לְהוֹסִיף מִזְמוֹרֵי תְהִלִּים, כְּדֶרֶךְ שֶׁאָנוּ מוֹסִיפִים מִזְמוֹרִים בְּשַׁבָּת וְיוֹ"ט וְכוּ'. ע"ש. וְהָרֵי עֵינֵינוּ הָרוֹאוֹת דִּבְרֵי הָרַד"א הַנַּ"ל, שֶׁאֵין לְהַפְסִיק בְּמִזְמוֹרִים הַנּוֹסָפִים בְּשַׁבָּת וְיוֹ"ט, אַחַר בָּרוּךְ שֶׁאָמַר, אֶלָּא צָרִיךְ לְאָמְרָם קֹדֶם בָּרוּךְ שֶׁאָמַר מִטַּעַם הֶפְסֵק, כְּדַעַת מָרָן.

וּבְשִׁיּוּרֵי כְּנֶה"ג (סִי' נא הגה"ט אות ג) כָּתַב בְּשֵׁם שוּ"ת מְקוֹר בָּרוּךְ (סִי' א), שֶׁאֵין לְהוֹסִיף מִזְמוֹרִים אֲחֵרִים בֵּין בָּרוּךְ שֶׁאָמַר לִבְרַכַּת יִשְׁתַּבַּח, שֶׁהַמּוֹסִיף נִקְרָא מְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים, שֶׁדָּוְקָא בְּמִזְמוֹרִים שֶׁתִּקְנוּ מֵעִקָּרָא יֵשׁ לְאָמְרָם בֵּין בָּרוּךְ שֶׁאָמַר לְיִשְׁתַּבַּח.

וְשוּ"ר בְּפֶתַח הַדְּבִיר (סִי' סה סק"ג) שֶׁהִשִּׁיג עַל דִּבְרֵי הַמּוֹר וּקְצִיעָה הַנַּ"ל, מִדִּבְרֵי הָאַבּוּדְרָהָם, וְשֶׁכֵּן מִנְהָגֵנוּ בְּנֵי סְפָרַד, שֶׁנּוֹהֲגִים כְּמִנְהָג שֶׁנָּהֲגוּ בְּטוֹלִידוֹ וּפְרוֹבִינְצָא, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב לְמִזְמוֹרִים הַנּוֹסָפִים לְאַחַר בָּרוּךְ שֶׁאָמַר, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהוֹסִיף בִּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה בְּמִזְמוֹרִים אֲחֵרִים. ע"ש.

וְכ"כ בְּבֵ"י (סִי' נ), שֶׁמִּנְהָגֵנוּ לוֹמַר הַמִּזְמוֹרִים הַנּוֹסָפִים בְּשַׁבָּת וְיוֹ"ט קֹדֶם בָּרוּךְ שֶׁאָמַר. ע"ש. וְכ"כ בְּשוּ"ת מְקוֹר בָּרוּךְ (סִי' א), וּבְסֵפֶר שַׁלְמֵי צִבּוּר (דף רג ע"ג). וּמוּכָח שֶׁמִּזְמוֹרֵי פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה, עוֹלִים בְּמַעֲלָתָם עַל הַמִּזְמוֹרִים הַנּוֹסָפִים.

תְּשׁוּבָה לְדִבְרֵי הַחוֹלְקִים בְּדִין לְדַלֵּג נִשְׁמַת כָּל חַי

וּמְחַבֵּר אֶחָד כָּתַב, שֶׁיֵּשׁ לְדַלֵּג נִשְׁמַת כָּל חַי וּלְדַלֵּג הַמִּזְמוֹרִים, וְסָ"ל דִּפְסוּדְ"ז אֲעִיקְרָא אֵין אֲמִירָתָם חוֹבָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּשַׁבָּת (קיח.) יְהֵא חֶלְקִי מִגּוֹמְרֵי הַלֵּל בְּכָל יוֹם, [וַהֲינוּ דֶּרֶךְ שֶׁבַח וְלֹא דֶּרֶךְ חוֹבָה]. וְעוֹד שֶׁהֶחְתִּרוּ מִכְּלָלָן בְּחוֹל לְמִי שֶׁבָּא בְּאִחוּר לְבֵיהַכ"נ, שֶׁיְּדַלֵּג פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה, וְכַמְבֹאָר בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ סִימָן נב. וְטַעֲמָא דְּתָדִיר לֹא שַׁיָּךְ כְּשֶׁאֶחָד עָדִיף מֵחֲבֵירוֹ. וְכָתַב עוֹד, דִּגְדוֹלָה מִזּוֹ כָּתַב הַבֶּן אִישׁ חַי (תולדות אות ב), שֶׁאִם שָׁכַח לוֹמַר נִשְׁמַת כָּל חַי וְחָתַם בִּרְכַּת יִשְׁתַּבַּח, אַע"פ שֶׁשָּׁמַע הַקַּדִּישׁ וְעָנָה בָּרְכוּ, כָּל עוֹד שֶׁלֹּא הִתְחִיל בִּבְרִכַּת יוֹצֵר אוֹר, יֹאמַר נִשְׁמַת כְּדֵי לְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת הַנֶּפֶשׁ. אַע"ג דִּבְעָלְמָא קי"ל דְּאָסוּר לְהַפְסִיק בֵּין בָּרְכוּ לְיוֹצֵר, וְכ"כ הָרַב מִכְתָּם לְדָוִד (חאו"ח סימן יג) שֶׁאִם נִזְכַּר קֹדֶם בָּרְכוּ, אֲכַתֵּי זְמַנֵּיהּ הוּא. [וְכ"כ בְּשוּ"ת שַׁעַר שְׁלֹמֹה סי' נא דף לג ע"א]. וְכָתַב שָׁם שֶׁבְּסִ' מִקְבְּצִיאֵל הֶעֱלָה שֶׁאַף שֶׁשָּׁמַע הַקַּדִּישׁ וְעָנָה בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ יֹאמַר נִשְׁמַת כְּדֵי לְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת הַנֶּפֶשׁ, וְרַק אִם הִתְחִיל בִּרְכַּת יוֹצֵר אוֹר לֹא יַפְסִיק כְּדֵי לוֹמַר נִשְׁמַת, אֶלָּא אוֹמֵר נִשְׁמַת אַחַר הַתְּפִלָּה בְּלִי אֲמִירַת יִשְׁתַּבַּח. ע"כ. וּבְפֶרֶט לְפִי מ"ש בְּסֵפֶר מִכְתָּם לְדָוִד פָּאֲרֵדוֹ (חאו"ח סימן יג) שֶׁהָאוֹמֵר קְ"שְׁ בְּשַׁבָּת בְּלֹא נִשְׁמַת, דּוֹמֶה לְפִי סוֹדוֹ לְקוֹרֵא קְ"שְׁ בְּלֹא תְּפִילִין. ע"ש. [שוּ"ת אִישׁ מַצְלִיחַ כְּרַךְ ג' ח"ב בְּמִלּוּאִים דַּף תכח].

וְע"שׁ שֶׁהִסְתַּיֵּע עוֹד מֵהגמ' פְּסָחִים (קיח.) וּבְתוֹסְ' שָׁם, דְּמִבֹּאָר דְּנִשְׁמַת כָּל חַי הִיא תַּקָּנַת חֲזַ"ל, דְּקָאָמַר הָתָם מַאי בִּרְכַּת הַשִּׁיר נִשְׁמַת כָּל חַי. וְכֵן הוּא בַּזֹּהַר (פרשת פנחס דף רלו) פָּתַח רַעְיָא מְהֵימְנָא וְאָמַר וְהָא כְּתִיב וְשִׂפְתוֹתֵינוּ שֶׁבַח כְּמֶרְחֲבֵי רָקִיעַ וְכוּ'. וְכֵן מָרָן הַחִיד"א בְּשוּ"ת טוּב עַיִן (סִי' יח אות לה) כָּתַב, דְּנִשְׁמַת כָּל חַי מְתַקֵּן קֹדֶם שֶׁסִּדֵּר רַבִּי אֶת הַמִּשְׁנָיוֹת, שֶׁהָרֵי בַּזֹּהַר הִזְכִּירוֹ. ע"ש.

וּבֶאֱמֶת דְּפָשׁוּט שֶׁאֵין רְאָיָה מֵהַגְּמָרָא בִּפְסָחִים שֶׁנִּשְׁמַת כָּל חַי הִיא תַּקָּנָה מְקֻדֶּמֶת, דְּבַגמ' אֲיֵירוּ עַל אֲמִירַת בִּרְכַּת הַשִּׁיר בִּשְׁתֵּי כּוֹס רְבִיעִי בְּלֵיל הַסֵּדֶר, שֶׁגּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהַלֵּל וְאוֹמֵר בִּרְכַּת הַשִּׁיר. וְע"ז הגמ' אָמְרָה שֶׁבִּרְכַּת הַשִּׁיר הִיא

נִשְׁמַת כָּל חַי. [וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר שֶׁהִיא בִּרְכַּת יְהַלְלוּךָ]. אֲבָל לֹא אַיְירִי בַּגְּמָרָא עַל הַתַּקָּנָה לוֹמַר בִּרְכַּת נִשְׁמַת כָּל חַי בַּתְּפִלָּה. וְאֵין הָכִי נַמִּי מַה שֶׁאוֹמְרִים נִשְׁמַת כָּל חַי בַּתְּפִלָּה בְּשַׁבָּת זֶה הוּא מִתַּקָּנַת הַגְּאוֹנִים. וְעַ"כ שֶׁכֵּן הוּא, דְּאִי לֹא תֵּימָא הָכִי אָטוּ הַגְּאוֹנִים, רַבֵּינוּ יוֹנָה, וְהָרַמְבַּ"ם לֹא יָדְעוּ הגמ' הַנַּ"ל, וְאַ"כ לְדִידְהוּ הֵיאַךְ קָאֲמְרֵי "וְנָהֲגוּ". וְאָמְנָם בַּזֹּהַ"ק הִזְכִּירוּ בִּרְכַּת נִשְׁמַת כָּל חַי כְּבָר מִקַּדְמַת דְּנָא, אֲבָל אֵין זֶה אוֹמֵר שֶׁזּוֹ חוֹבָה וְתַקָּנַת חֲכָמִים, אֶלָּא הַכֹּל הוּא מִצַּד מִנְהָג שֶׁנָּהֲגוּ כֵּן, לְאוֹר חֲשִׁיבוּת נֶסַח זֶה. וַאֲבַתֵּי מִנְהָג הוּא וְלֹא תַּקָּנָה גְּמוּרָה כְּמוֹ פְּסוּדְ"ז.

וְהִנֵּה זְ"ל הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פרשת ויקהל דר"ה): וְעַל דָּא בָּעֵי לְאִשְׁתַּדְּלָא בִּצְלוֹתָא וּבְשִׁירִין וּבְתֻשְׁבְּחָן דְּמָארֵיהוֹן וּלְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוֹרַיְתָא. הַאי יוֹמָא אִיהוּ יוֹמָא דְּנִשְׁמָתִין, דְּאִתְעַטָּרָא הַהוּא צְרוֹרָא דְּנִשְׁמָתִין בְּחוּשְׁבְּחָן דְּמָארֵיהוֹן. בְּגִין כָּךְ מְשַׁבְּחֵי בְּתוּשְׁבְּחָן תּוּשַׁבְּחָתָא דְּנִשְׁמָתָא, וְהַיְנוּ נִשְׁמַת כָּל חַי תְּבָרֵךְ אֶת שִׁמְךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְרוּחַ כָּל בָּשָׂר וְכוּ'. וְלֵית תּוּשַׁבְּחָתָא אֶלָּא בְּסִטְרָא דְּנִשְׁמָתָא וְרוּחָא, וְהַאי יוֹמָא קַיְמָא בְּרוּחָא וְנִשְׁמָתָא אִיהוּ לָאו דְּגוּפָא. עַ"כ. וְשָׁם קָאֵי עַל יוֹם הַשַּׁבָּת, וְאָמְרוּ שָׁם שֶׁאוֹמְרִים נִשְׁמַת כָּל חַי בְּשַׁבָּת. וְכֵן מְבֹאָר עוֹד בַּזֹּהַ"ק פָּרָשַׁת תְּרוּמָה (דף קלח): בְּיוֹמָא דְּשַׁבְּתָא אִיהִי מְקַבְּלָן בִּרְכָאן מֵאינִין נִשְׁמָתִין עִלָּאִין דְּקָא מְבָרְכָאן לֵיהּ בְּאַרְבְּעִין וְחָמֵשׁ תֵּיבִין כְּחוּשְׁבָּן מ"ה [מַנְּשְׁמַת כָּל חַי עַד וְהָאַחֲרוֹנִים] וּמִן חַמְשִׁין תֵּיבִין. עַ"כ.

אוּלָם קָשֶׁה לוֹמַר שֶׁהַזֹּהַר מִתְכַּוֵּין שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים נִשְׁמַת כָּל חַי בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי רַבֵּינוּ יוֹנָה מֵעִיד שֶׁלֹּא הָיָה מִנְהָג כָּזֶה, שֶׁכָּתַב בְּזֶה"ל: אַף עַל פִּי שֶׁהַשָּׁבַח נִשְׁמַת כָּל חַי מוֹצְאוֹ מִקֶּדֶם, מִזְּמַן חַכְמֵי הַמִּשְׁנָה, לֹא הָנְהֲגָה אֲמִירָתוֹ בְּצִבּוּר עַד יְמֵי הַגְּאוֹנִים, וְלָכֵן כְּשֶׁאָמְרָה הַבְּרִיְתָא (ברכות לד:) הַכּוֹרֵעַ בְּהַלֵּל וּבְהוֹדָאָה שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן הֲרֵי זֶה מְגֻנֶּה, לֹא חָשְׁבָה הוֹדָאַת נִשְׁמַת, [שֶׁאֵין לִשְׁחוֹת בָּהּ כְּשֶׁאוֹמְרִים וְכָל בֶּרֶךְ לְךָ תִּכְרַע] לְפִי שֶׁעֲדַיִן לֹא הָנְהֲגָה אֲמִירָתוֹ, וְהָיָה מִנְהַג חַזַ"ל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּחֲלָקִים מִמֶּנּוּ בְּתוֹךְ הוֹדָאָה וְשֶׁבַח עַל אֵיזֶה עִנְיָנִים, כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר שָׁם (ברכות נט:). וְרַבִּי יוֹחָנָן מְסַיֵּם בָּהּ הָכִי, אֶלּוּ פִּינוּ מָלֵא שִׁירָה וְכוּ' עַד תִּשְׁתַּחֲוֶה. וְיִשְׁתַּבַּח גַּ"כ חֵלֶק מִמֶּנּוּ וְהִשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ לִבְרָכָה אַחֲרוֹנָה עַל פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה. ע"כ.

וְאַחַר שֶׁרַבֵּינוּ יוֹנָה הֵעִיד שֶׁלֹּא נָהֲגוּ לוֹמַר נִשְׁמַת כָּל חַי עַד יְמֵי הַגְּאוֹנִים, עַל כָּרְחָךְ דְּמַה שֶׁאָמְרוּ בַּזֹּהַ"ק לוֹמַר נִשְׁמַת כָּל חַי הֲרֵי הָעֵד הֵעִיד בָּנוּ שֶׁלֹּא פָּשַׁט הַמִּנְהָג כְּדִ' הַזֹּהַר [שֶׁלֹּא בְּכָל הַדְּבָרִים פָּשַׁט הַמִּנְהָג כְּדִ' הַזֹּהַר], וְאֶלּוּ פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה זוֹ הִיא תַּקָּנַת הגמ', וּפָשְׁטָה תַּקָּנָה זוֹ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת, וְהֵן אֱמֶת שֶׁבְּסֵפֶר כֶּתֶר שֵׁם טוֹב (עמוד 192) הֵבִין מֵהַזֹּהַ"ק דְּקָאֵי עַל אֲמִירַת נִשְׁמַת כָּל חַי בַּתְּפִלָּה. אַךְ מִכָּל מָקוֹם מַאן יֵימַר לָן שֶׁלְּדִ' הַזֹּהַ"ק הָא עֲדִיפָא מִפְּסוּקֵי דְּזִמְרָה, שֶׁמָּא גַּם לְדִ' הַזֹּהַ"ק יֵשׁ חֲשִׁיבוּת גְּדוֹלָה לִפְסוּקֵי דְּזִמְרָה. וְעוֹד בָּהּ, דְּקִי"ל דְּכָל הֵיכָא שֶׁמְּצִינוּ מַחֲלֹקֶת בֵּין הַפְּשָׁט לַקַּבָּלָה, דְּנַקְטִינַן בָּתַר הַפְּשָׁט.

וּמַה שֶּׁכָּתַב עוֹד שָׁם, דְּאַף עַל גַּב דִּבְעָלְמָא קִי"ל דְּאָסוּר לְהַפְסִיק בֵּין בָּרְכוּ לְיוֹצֵר, הִתִּיר הָרַב בֶּן אִישׁ חַי לוֹמַר נִשְׁמַת כָּל חַי וְכוּ', הִנֵּה עָרְבָךְ עָרְבָךְ צָרִיךְ, שֶׁכְּבָר כָּתַב בְּהַלִּיכוֹת עוֹלָם ח"ג (עמוד קג) לְהָעִיר עַל דִּבְרֵי הָרַב בֶּן אִישׁ חַי בָּזֶה, שֶׁבְּסֵפֶר עִקְרֵי הַדַּ"ט (סי' יב אות יח) כָּתַב, שֶׁהֶעֱלָה בְּסִפְרוֹ שׁוּתָּא דְּינוּקָא (סי' סב) דְּשַׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה עָדִיף כִּי מְקוֹמוֹ וְשַׁעְתּוֹ קֹדֶם בִּרְכַּת יִשְׁתַּבַּח, וְלֹא אַחַר כָּךְ, וְלֹא אַחַר הַתְּפִלָּה. עַ"שׁ. וְכֵן בְּסֵפֶר בֵּית מְנוּחָה (דף קלג:) כָּתַב אִם לֹא נִזְכַּר עַד אַחַר בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ, אֵינוֹ חוֹזֵר לוֹמַר נִשְׁמַת אַף לְאַחַר הַתְּפִלָּה, דְּנִשְׁמַת לֹא שַׁיָּךְ אֶלָּא קֹדֶם הַבְּרָכוֹת דְּק"שׁ דַּוְקָא שֶׁהוּא הֲכָנָה שֶׁיּוּכַל לְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת הַנֶּפֶשׁ וְכוּ'. עַ"שׁ. וְעַ"עְ בְּשַׁלְמֵי צִבּוּר (דף רג ע"ב), בְּשֵׁם הָרַב חֶמְדַּת יָמִים, שֶׁאִם שָׁגַג וְהִתְחִיל בִּישִׁתַּבַּח וְלֹא הִזְכִּיר נִשְׁמַת כָּל חַי אֵין מַחֲזִירִים אוֹתוֹ. ולפ"ז כָּל שֶׁכֵּן שֶׁאִם עָנָה בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ, שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר לוֹמַר נִשְׁמַת, וְעַ"עְ בְּשַׁלְמֵי צִבּוּר (דף רח סוף ע"ג). עַ"שׁ. וְעַ' בְּשָׂ"עַ הגר"ז (סי' רפא ס"ב) שֶׁכָּתַב, וְאוֹמְרִים נִשְׁמַת כָּל חַי אַחַר שִׁירַת הַיָּם, וּמְסַיְּמִים בִּברכַת יִשְׁתַּבַּח, וְאח"כ אוֹמְרִים יוֹצֵר אוֹר וְהַכֹּל יוֹדוּךָ, אֵל אָדוֹן, וְלָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת, וּמִכָּל מָקוֹם אֵין זֶה חוֹבָה אֶלָּא רְשׁוּת. וְאִם רָצָה אֵינוֹ אוֹמֵר כְּלָל מִלְּבַד לָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת, שֶׁאָפְלוּ אִם שָׂכַח לְאָמְרוֹ בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה נָכוֹן לְאָמְרוֹ אַחַר הַתְּפִלָּה, הוֹאִיל וְהוּא מְדַבֵּר בְּשֶׁבַח

הַשַּׁבָּת, וּמִכָּל מָקוֹם אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁסִּיֵּם בִּרְכַּת יוֹצֵר לֹא יַחֲזֹר לְרֹאשׁ הַבְּרָכָה בִּשְׁבִילוֹ, הוֹאִיל וְאֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג בְּעָלְמָא. ע"כ.

וְעַיֵּן עוֹד בְּאוֹר זָרוּעַ הַגָּדוֹל (ר"ס מב אות ד) שֶׁכָּתַב, וְתִקְּנוּ רַבּוֹתֵינוּ וְהוֹסִיפוּ מִזְמוֹרִים לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת, כְּגוֹן הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים וְכוּ' וּמְדַלֵּג מִזְמוֹר לְתוֹדָה וּמְסַיֵּם פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה כִּשְׁאָר יָמִים, וְעוֹד תִּקְּנוּ נִשְׁמַת כָּל חַי, בְּמַקְהֲלוֹת, וְדַעְתִּי נוֹטָה בְּכָל אֵלּוּ שֶׁאִם לֹא הִזְכִּיר אֵינוֹ חוֹזֵר, אֲבָל לָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת אִי אִשְׁתְּלִי וְלָא אַדְכַּר מְהַדְּרִינַן לֵיהּ וּמַדְכַּר. ע"ש. מַשְׁמַע שֶׁא"צ לַחְזוֹר בִּשְׁבִיל נִשְׁמַת כָּל חַי, ולפ"ז דִּבְרֵי הָעִקְּרֵי הַד"ט הַנַּ"ל שְׁרִירִין וְקַיָּמִים. וּבָאֱמֶת שֶׁהָרַמָּ"א בַּהַגָּהָה (סי' רפא) כָּתַב, "וּבְכָל דָּבָר" אִם לֹא אָמְרוֹ אֵין מַחְזִירִין אוֹתוֹ, מִלְּבַד אִם לֹא אָמַר לָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת. וְכָתַב הַמשנ"ב (שָׁם סק"ב) "דְּהַיְנוּ אֲפִלּוּ נִשְׁמַת", וְכֵן מוּכָח בְּאוֹר זָרוּעַ הַנַּ"ל. וְכֵן הוּבְאוּ דְּבָרָיו בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה. וְכָתַב בְּבֵיאוּר הֲלָכָה, שֶׁאִם נִזְכַּר כְּשֶׁהִתְחִיל יִשְׁתַּבַּח עַד שֶׁלֹּא אָמַר בָּרוּךְ אַתָּה ה' מֶלֶךְ גָּדוֹל וּמְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת וְכוּ', יַחְזוֹר לִנְשָׁמַת וְיֹאמַר כְּסֵדֶר, כְּמוֹ בְּזִכְרֵנוּ לְחַיִּים וּמִי כָמוֹךָ (בְּסִי' תקפב ס"ה). וְנָכוֹן. [קַטָּע זֶה מִמָּרָן אאמו"ר].

וְהֵן אֶמֶת שֶׁמִּדִּבְרֵי הַתּוֹס' שָׁם (ד"ה רַבִּי יוֹחָנָן) מַשְׁמַע, שֶׁגַּם בִּזְמַן הַגְּמָרָא הָיוּ אוֹמְרִים בִּתְפִלָּה בְּשַׁבָּת נִשְׁמַת כָּל חַי, וְלָכֵן כָּתְבוּ הַתּוֹס', דְּצָרִיךְ לוֹמַר אַף נִשְׁמַת כָּל חַי אַחַר יְהַלְלוּךָ. ע"ש. אֲבָל בִּדְעַת הַגְּאוֹנִים וְהָרַמְבַּ"ם וְרַבֵּינוּ יוֹנָה, אֵין הָכִי נַמִי לֹא הָיְתָה תַּקָּנָה בִּזְמַן הַגְּמָרָא לוֹמַר בִּרְכַּת נִשְׁמַת כָּל חַי בִּתְפִלָּה בְּשַׁבָּתוֹת. וּדוּ"ק הֵיטֵב. וּבָרוּר שֶׁבְּדֶרֶךְ כְּלָל כַּאֲשֶׁר יֵשׁ מַחְלֹקֶת בֵּין הָרַמְבַּ"ם לַתּוֹס' אֲנַן נַקְטִינַן כִּדְבְרֵי הָרַמְבַּ"ם, וּבְפֶרֶט לְפִי מ"ש מָרָן הַב"י בְּשו"ת אַבְקַת רוֹכֵל (סי' לב) שֶׁקִּבְּלוּ הוֹרָאוֹת הָרַמְבַּ"ם. כִּיעוּ"ש. וְכֵיוָן שֶׁהָרַמְבַּ"ם בְּסֵדֶר הַתְּפִלָּה שֶׁלּוֹ כָּתַב בִּלְשׁוֹן "וּבְשַׁבָּת נֶהֱגוּ" כָּל הָעָם לְהוֹסִיף לִפְנֵי יִשְׁתַּבַּח וְכוּ', מַשְׁמַע שֶׁהוּא מִנְהָג וְלֹא תַּקָּנַת הַגְּמָרָא. וְיֵשׁ לָנוּ לִתְפּוֹס כִּדְעַת הָרַמְבַּ"ם. שׁוּב הֶרְאַנִי אֶחָד הַתַּלְמִידִים לְמֹחַבֵּר אֶחָד שֶׁכָּתַב, דְּמַה שֶׁהַחַיֵּי אָדָם הֵבִיא מֵהגמ' בִּפְסָחִים, דְּקָרִינַן לֵהּ בִּרְכַּת הַשִּׁיר, הַיְנוּ דַּוְקָא בְּהַגָּדָה דְּלֵיל הַסֵּדֶר, וְאֵין לָזֶה עִנְיָן לַאֲמִירָתוֹ בְּשַׁבָּת. [סֵפֶר ש"ע הַמְקֻצָּר סִי' נח הֶעָרָה לד] וְאָמְנָם הַתּוֹס' שָׁם כָּתְבוּ, דְּלָכֵן נִקְרֵאת בְּרָכָה זוֹ בְּשֵׁם בִּרְכַּת הַשִּׁיר, כֵּיוָן שֶׁנֶּאֱמֶרֶת בְּשַׁבָּת אַחֲרֵי פְּסוּקֵי דְזִמְרָה. וּמִזֶּה נִרְאֶה דְּאַף בִּזְמַן הַגְּמָרָא הָיוּ אוֹמְרִים נִשְׁמַת כָּל חַי בִּתְפִלָּה, מ"מ אַף לְדִידְהוּ נִרְאֶה דְּמ"מ פְּסוּד"ז חֲשִׁיבִי טְפֵי דְּשִׁבְּחוּ חֲכָמִים לְמִי שֶׁאוֹמְרָם, וּכְלָשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם שָׁם, וְתַלְמִידֵי רַבֵּינוּ יוֹנָה כָּתְבוּ, שֶׁאֲמִירַת נִשְׁמַת כָּל חַי הוּא מִנְהַג הַגְּאוֹנִים. ע"ש.

וְגַם מ"ש לְעִנְיַן תְּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר, הִנֵּה בְּשוּ"ת יַבִּיעַ אוֹמֶר וּבְלוּיַת חֵן הַנַּ"ל הֵבִיא דִּבְרֵי הַתּוֹס' בְּסֹכָּה (נד:) דְּתָדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר תָּדִיר קוֹדֵם אַף לִדְחוּת. וּרְאֵה בָּעָרוּךְ לַנֵּר שָׁם. וְלָכֵן לְדִינָא יֵשׁ לְהַעֲדִיף שֶׁיְּדַלֵּג נִשְׁמַת כָּל חַי וְלֹא יְדַלֵּג עַל פְּסוּקֵי דְזִמְרָה מֵהַמִּזְמוֹרִים. וְכ"כ עוֹד בְּסִפְרוֹ חֶזְיוֹן עוֹבַדְיָה שַׁבָּת כֶּרֶךְ ב. ע"ש.

אֲמִירַת פִּיּוּטִים קֹדֶם נִשְׁמַת כָּל חַי – לְבַטֵּל מִנְהַג הַמְפַסִּיקִים לְאָמְרָם קֹדֶם נִשְׁמַת

יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִים לוֹמַר בְּשַׁבָּת זָכוֹר פִּיּוּט "מִי כָמוֹךָ" קֹדֶם נִשְׁמַת כָּל חַי, וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, וְיֵשׁ לְהַבְהִיר לָהֶם שֶׁעַלֵּיהֶם לִנְהֹג כְּמִנְהָגֵנוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵין אוֹמְרִים שׁוּם פִּיּוּט קֹדֶם נִשְׁמַת, מֵחֲשַׁשׁ הֶפְסֵק, וְיֵשׁ לְאַמֵּץ אֶת מִנְהָגֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאֵין זֶה נָכוֹן שֶׁכָּל עֵדָה תָּבִיא עִמָּהּ אֶת מִנְהָגֶיהָ בְּחוּץ לָאָרֶץ. וְיֵשׁ לָנוּ לְקַיֵּם וְיַעֲשׂוּ כֻּלָּם אֲגֻדָּה אַחַת. בִּפְרָט בִּדְבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מַחְלֹקֶת בַּפּוֹסְקִים אִי חֲשִׁיב הֶפְסֵק, וְאֵיכָא בַּדָּבָר שֵׁמֶץ שֶׁל אִסּוּר, וּכְבָר כָּתְבוּ הָרִאשׁוֹנִים [הָרֹא"ש, הָרִיטְבָ"א, הַר"ן, נְמוּק"י, הָרִיבַ"ש, הָרַשְׁבָּ"ש, וְעוֹד] שֶׁכָּל מִנְהָג שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שֵׁמֶץ שֶׁל אִסּוּר עַל חָכָם גָּדוֹל בְּדוֹרוֹ לְבַטֵּל מִנְהָג כָּזֶה, אַף אִם יֵשׁ בַּדָּבָר מַחְלֹקֶת (שָׁם עַמּוּד רפד).

אַע"פ שֶׁלִּפְנֵי כַּמָּה דּוֹרוֹת נָהֲגוּ לְהַפְסִיק לְפִיּוּט "מִי כָמוֹךָ" בְּשַׁבָּת שֶׁלִּפְנֵי הַפּוּרִים, בְּתוֹךְ נִשְׁמַת, וְכֵן לִשְׁאָר פִּיּוּטִים, דָּבָר בְּעִתּוֹ, נִשְׁתַּנָּה הַדָּבָר לְמַעֲלְיוֹתָא. (וּפִיּוּט מִי כָמוֹךָ אוֹמְרִים אוֹתוֹ אַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית). וּמָרָן הַחִיד"א בְּסֵפֶר טוּב עַיִן (סי' יח אות לה) הִשְׁבִּחַ הִשְׁבִּיחַ אֶת אֲשֶׁר נָהֲגוּ בְּכַמָּה קְהִלּוֹת קֹדֶשׁ לְבַטֵּל אֶת מִנְהָגָם הַקָּדוּם, לוֹמַר פִּיּוּט מִי כָמוֹךָ לִפְנֵי "נִשְׁמַת כָּל חַי", וְתִקְּנוּ לֶאֱמֹרוֹ אַחַר שַׁחֲרִית, וְכָתַב שֶׁיָּפֶה עָשׂוּ וּלְמַטֵּי לְהוֹ אַפְרִיוֹן, כִּי מִן הַדִּין אֵין לְהַפְסִיק כְּלָל בֵּין בָּרוּךְ שֶׁאָמַר לְיִשְׁתַּבַּח, וְאֵיךְ יַפְסִיקוּ לוֹמַר בָּאֶמְצַע, פִּיּוּטִים, וּפִיּוּט מִי

כָּמוֹךָ. וְאַף ר' יְהוּדָה הַלֵּוִי מְחַבֵּר הַפִּיּוּטִים, וּשְׁאָר רִאשׁוֹנִים, אִלּוּ יָדְעוּ שֶׁכָּל סֵדֶר הַתְּפִלָּה מְתֻקָּן ע"פ הַסּוֹד אַף הֵם נָסוֹגוּ אָחוֹר. וְלָכֵן הַקְּהִלּוֹת שֶׁשִּׁנּוּ מִנְהָגָם לְטוֹבָה וְהִפְסִיקוּ מִלּוֹמַר פִּיּוּט "מִי כָמוֹךָ" בְּתוֹךְ נִשְׁמַת, יִישַׁר כֹּחָם וְחֵילָם, שֶׁהַדִּין עִמָּם בָּזֶה. וְכֵן רָאוּי לִנְהֹג בְּכָל מָקוֹם. ע"כ.

גַּם בְּשׁו"ת דִּבְרֵי יוֹסֵף אִירְגָּאס (ס"ס ה) כָּתַב, שֶׁמַּה שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִים לִפְנֵי כַּמָּה דּוֹרוֹת בְּאֵיזֶה קְהִלּוֹת לוֹמַר פִּיּוּט מִי כָמוֹךָ בְּאֶמְצַע נִשְׁמַת כָּל חַי, כְּבָר קָרְאוּ תִּגָּר עַל מִנְהָגָם, כַּמָּה מִגְּדוֹלֵי הַדּוֹר, וְעָמְדוּ וּבִטְלוּ מִנְהָגָם, וְהִנְהִיגוּ לוֹמַר הַפִּיּוּט לְאַחַר חֲזָרַת תְּפִלַּת שַׁחֲרִית. וְאֵין לְהִתְעַקֵּשׁ וְלוֹמַר שֶׁאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג הַקּוֹדֵם מִפְּנֵי הַמַּחְלֹקֶת, כִּי כָּל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדוֹשִׁים וְשׁוֹמְעִים לְקוֹל מוֹרִים, וְאֵין כָּאן מַחְלֹקֶת כְּשֶׁיִּדְּעוּ וְיִתְבָּרֵר לָהֶם קוֹשְׁטְ דִּבְרֵי אֱמֶת, שֶׁאֵין רָאוּי לְהַפְסִיק בְּתוֹךְ נִשְׁמַת בְּפִיּוּט הַנַּ"ל, וּבְשְׁאָר פִּיּוּטִים. וְהִנֵּה אַף שֶׁמִּתְחִלָּה הָיָה קָשֶׁה בְּעֵינֵיהֶם לְשַׁנּוֹת מִנְהָג קָדוּם, כְּשֶׁהוֹדִיעוּ לָהֶם גְּדוֹלֵי הָרַבָּנִים שֶׁכֵּן רָאוּי וְנָכוֹן לַעֲשׂוֹת חָזְרוּ וְהוֹדוּ עַל הָאֱמֶת וְהַשָּׁלוֹם. ע"כ.

גַּם בְּסֵפֶר שֻׁלְחַן גְּבוֹהַּ (ס"ס תרב) כָּתַב, שֶׁאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה יִרְאֵי ה' נִזְהָרִים לוֹמַר כָּל הַפִּיּוּטִים שֶׁל ר"ה וְשֶׁל יוהכ"פ לִפְנֵי בָּרוּךְ שֶׁאָמַר, אוֹ לְאַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית. וְכֵן קִבַּלְנוּ מִפִּי רַבֵּינוּ הַמְקֻבָּל רַבִּי נָתָן אַשְׁכְּנַזִי. וְכֵן הִנְהִיג אֲחֵרָיו מוֹרֵנוּ הָרַב הַגָּדוֹל מְהַרָ"ר יוֹסֵף קוֹבּוֹ. ע"ש.

וְכ"כ הַגָּאוֹן מְהַרַ"ע סוֹמֵךְ, גְּדוֹל רַבָּנֵי בַּגְדָּאד, בְּשׁו"ת זִבְחֵי צֶדֶק ח"ג (סי' לט וקג), שֶׁהַפִּיּוּטִים שֶׁל ר"ה וְשֶׁל יוהכ"פ, כְּמוֹ יְדֵי רָשִׁים, וְשׁוֹאֵף כְּמוֹ עָבָד, וְכֵיו"ב, נוֹהֲגִים בְּבַגְדָּאד לְאָמְרָם דַּוְקָא קֹדֶם בָּרוּךְ שֶׁאָמַר, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק מִבָּרוּךְ שֶׁאָמַר עַד סוֹף הַתְּפִלָּה. וְכַמ"ש הָרִי"ף וְהָרֹא"ש (ר"פ אֵין עוֹמְדִין).

וְכ"כ הָרַ"הג מַכְלוּף מֹשֶׁה הַכֹּהֵן רַאבַּ"ד ג'רְבָּא, שֶׁהַפִּיּוּטִים שֶׁל יָמִים נוֹרָאִים אוֹמְרִים אוֹתָם קֹדֶם בָּרוּךְ שֶׁאָמַר, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בְּאֶמְצַע פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה. ע"ש.

וְכֵן כָּתְבוּ הַגָּאוֹן מָהַר"י אַבּוּלְעַפְיָא אַב"ד דַּמֶּשֶׂק, בְּשׁו"ת פְּנֵי יִצְחָק ח"ה (דף קסז סוף ע"ד). וְהַגְּר"ח פַּלַאג'י בְּסֵפֶר רוּחַ חַיִּים (ס"ס בָּתַר).

וְגַם הַגָּאוֹן רַבִּי דָּוִד מִילְדוֹלָה בְּשׁו"ת דִּבְרֵי דָוִד (סִימָן כד) כָּתַב, כִּי אֵלֶּה שֶׁנָּהֲגוּ לְהַפְסִיק בַּאֶמְצַע פִּיּוּטִים בְּנִשְׁמַת כָּל חַי בר"ה וְיוֹהכ"פ, מִנְהָג בְּטָעוּת הוּא, שֶׁהֲרֵי אָסוּר לְהַפְסִיק בְּאֶמְצַע פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה, וְהוּא אֶבֶן נֶגֶף וְצוּר מִכְשׁוֹל לִפְנֵי הָעָם, וּמִנְהָג כִּי הַאי מְבַטְּלִינָן לֵיהּ. וְכֵן עָשָׂה מַר אָבִי הַגָּאוֹן מָהַר"ר רְפָאֵל מִילְדוֹלָה זצ"ל אַב"ד אַמְשְׁטֶרְדָם, שֶׁבִּטֵּל מִנְהָג זֶה, וְהִתְקִין לְאָמְרָם אַחַר תְּפִלַּת הַחַזָּרָה. וְכֵן נוֹהֲגִים בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְכָל עָרֵי תּוֹגַרְמָא וְאִיטַלְיָה. ע"ש.

וְכ"ז הוּא לַאֲפוֹקֵי מִמ"ש בְּשׁו"ת שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן ח"ג (חאו"ח סי' פה אות א, ח, יב, יג), שֶׁהַמִּנְהָג בְּמָרוֹקוֹ הָיָה לוֹמַר פִּיּוּטִים קֹדֶם נִשְׁמַת בְּיָמִים נוֹרָאִים וּבְמוֹעֲדִים, וְכֵן בְּאֵרוּעִים שֶׁל שִׂמְחַת חָתָן וְכַלָּה. וְסִיֵּם, וְגַם אֲנִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל עִם עֲדַת מָרוֹקוֹ פֹּה יְרוּשָׁלַיִם בְּשִׁכּוּנַת בַּקְעָה, אוֹמְרִים כָּל הַפִּיּוּטִים בִּמְקוֹמָם כְּמוֹ בְּמָרוֹקוֹ מַמָּשׁ. ע"ש. וּבְמַחַ"כ לֹא חָלִי וְלֹא מַרְגִּישׁ, שֶׁמִּנְהַג טָעוּת הוּא, וְהַנִּדָּחָה וְהַצֹּלֵעָה יְקַבֵּץ. וְרֹב גְּדוֹלֵי הָרַבָּנִים כָּתְבוּ שֶׁמְּצָוָה לְבַטְּלוֹ. וְכֵן עִקַּר. [מְמָרָן זיע"א].

וְכָתַב בְּיִלְקוּט יוֹסֵף (שָׁם) וּרְאֵה בְּמַה שֶׁכָּתַבְנוּ בְּעֵין יִצְחָק ח"א (עמו' תמג) שֶׁאֵין לְסָמֹךְ עַל דִּבְרֵי הָאִבְּן עֶזְרָא לַהֲלָכָה כְּשֶׁהוּא נֶגֶד דִּבְרֵי הַפּוֹסְקִים, וְלָכֵן אע"פ שֶׁיֵּשׁ פִּיּוּטִים שֶׁל ר' אַבְרָהָם בֶּן עֶזְרָא וְר' יְהוּדָה הַלֵּוִי וְר"ש אִבְּן גְּבִירוֹל שֶׁמּוֹכִיחִים שֶׁיְּסִדּוּם לְאָמְרָם בְּנִשְׁמַת כָּל חַי, אֵין לְסָמֹךְ ע"ז לַהֲלָכָה, כִּי אִלּוּ הַגְּדוֹלִים, לֹא הָיוּ פַּסְקָנִים אֶלָּא פַּיְטָנִים, כמ"ש הָרַמְבַּ"ם (בַּהַקְדָּמַת ס' הַמִּצְוֹת), שֶׁרַבִּי שְׁלֹמֹה בֶּן גְּבִירוֹל פַּיְטָן הָיָה וְלֹא בַּעַל הוֹרָאָה. וְכ"כ כיו"ב בְּשׁו"ת הַתַּשְׁבַּ"ץ ח"א (סי' נ"א), שֶׁאֵין לְסָמֹךְ עַל דִּבְרֵי הָאִבְּן עֶזְרָא נֶגֶד ד' הַפּוֹסְקִים. (ע' בְּשׁו"ת יַבִּיעַ אֹמֶר ח"ב חיו"ד סי' כ', וּבְשׁו"ת יְחַוֶּה דֵּעָת ח"א סי' סא).

וְכ"כ הָרַדְבַּ"ז בְּח"ג (סי' תרמה) עַל כָּל הַגְּדוֹלִים הַנַּ"ל בְּדָבָר מַה שֶׁיְּסִדּוּ לוֹמַר קְרוֹבָ"ץ מֵעִנְיַן הַחֻרְבָּן בְּשַׁבָּתוֹת בֵּין הַמֵּיצָרִים. עש"ב. וְלָכֵן יֵשׁ לְהִשְׁתַּדֵּל ג"כ לְבַטֵּל הַמִּנְהָג (בְּלִי מַחֲלֹקֶת), שֶׁהֲרֵי מְבֹאָר בְּתוֹס' (בְּרָכוֹת מו. וּפְסָחִים קד:) שֶׁבִּרְכַּת בָּרוּךְ שֶׁאָמַר הִיא בְּרָכָה שֶׁנִּתְקְנָה לִפְנֵי פְּסוּקֵי הַזְּמִירוֹת, וְיִשְׁתַּבַּח הִיא בְּרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֵיהֶם, וְשָׁלְכֵן אָסוּר לְהַפְסִיק בֵּינֵתַיִם בְּדִבּוּר, וְכֵן כָּתְבוּ הָרִי"ף וְהָרֹא"ש בְּרָכוֹת (רֵישׁ פֶּרֶק אֵין עוֹמְדִין). וְכֵן פָּסְקוּ הַטּוּר וְהש"ע (סי' נא ס"ד).

וְכָתַב בש"ע הגר"ז (סי' קכד ס"ח), שֶׁלָּכֵן אָסוּר לְהַפְסִיק בִּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה לַאֲמִירַת בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ, הוֹאִיל וְאֵין חִיּוּב לְאָמְרוֹ מִתַּקָּנַת חֲכָמִים וְאֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג. ולפ"ז נִרְאֶה שֶׁמִּכָּל שֶׁכֵּן שֶׁאֵין לְהַפְסִיק בְּפִיּוּטִים לִפְנֵי נִשְׁמַת כָּל חַי הוֹאִיל וְאֵינָם אֶלָּא רְשׁוּת, וְאֶפְשָׁר לְאָמְרָם אַחַר הַתְּפִלָּה.

וּבְשו"ת הָרַמְבַּ"ם (יְרוּשָׁלַיִם תרצ"ד, סי' לב) נִשְׁאַל אוֹדוֹת מַה שֶּׁאוֹמְרִים פִּיּוּטִים בְּאֶמְצַע בִּרְכוֹת ק"ש, בַּמּוֹעֲדִים וּבְשִׁמְחַת חָתָן וּמִילָה, וְהֵשִׁיב, שֶׁמִּן הָרָאוּי שֶׁלֹּא לוֹמַר דָּבָר מֵהֶם, מִשּׁוּם הֶפְסֵק, וְאִם לֹא רָצוּ הֶהָמוֹן לְהִמָּנַע מֵאֲמִירָתָם, יִהְיֶה זֶה קֹדֶם בִּרְכוֹת ק"ש, אֲבָל בְּשׁוּם פָּנִים לֹא יוֹסִיפוּ דָּבָר בְּאֶמְצַע בִּרְכוֹת ק"ש אוֹ בֵּין הַבְּרָכוֹת לק"ש. ע"כ.

וּבְשו"ת הָרַשְׁבָּ"א ח"א (סִימָן תסט) כָּתַב, נָהֲגוּ בְּאַרְצוֹתֵינוּ לוֹמַר פִּיּוּטִים לִכְבוֹד חָתָן וּמִילָה קֹדֶם בָּרוּךְ שֶׁאָמַר וּלְאַחֲרָיו, וּבֵין יוֹצֵר וְאַהֲבַת עוֹלָם, וּבֵין אַהֲבַת עוֹלָם לק"ש. וְהָרַמְבַּ"ם כָּתַב שֶׁאֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְכֵן נִרְאֶה לִי בְּוַדַּאי. אֶלָּא שֶׁמִּנְהָג זֶה פָּשַׁט בְּרֹב הַמְקוֹמוֹת וְהַנַּח לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל. ע"כ. [וְנִמְצָא דְּמַה שֶּׁחֵלֶק מֵהָאַשְׁכְּנַזִים נוֹהֲגִים לוֹמַר הַפִּיּוּטִים בְּנִשְׁמַת, סָמְכוּ עַל פּוֹסְקִים נוֹסָפִים שֶׁכָּתְבוּ לְהָלִיץ עַל מִנְהָגָם, וּרְאֵה בְּשו"ת יְחַוֶּה דַּעַת ח"ב סִימָן ז].

וְהַטּוּר (או"ח סי' סח) כָּתַב, מַה שֶּׁיֵּשׁ נוֹהֲגִים לְהַפְסִיק בִּבְרָכוֹת ק"ש לוֹמַר קְרוֹבָץ, (פֵּירוּשׁ, פִּיּוּטִים. וְרָאשֵׁי תֵּיבוֹת קְרוֹבָץ קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים. ב"י) כָּתַב רַבֵּינוּ מֵאִיר הַלֵּוִי שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן מִשּׁוּם הֶפְסֵק, אַךְ מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִים וְלֹא יִהְיוּ מְזִידִים. וְרַבֵּינוּ תָּם דָּחַק לְקַיֵּם הַמִּנְהָג. וְאֵין דְּבָרָיו נִרְאִים בְּעֵינֵי א"א הָרֹא"ש. וְטוֹב וְיָפֶה הַדָּבָר לְבַטֵּל מִנְהָגָם. ע"כ. וְכָתַב עַל זֶה מָרָן הַב"י, שֶׁדְּבָרִים בְּרוּרִים הֵם, וְכֵן פָּסַק בש"ע שָׁם בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁמַּפְסִיקִים בִּבְרָכוֹת ק"ש לוֹמַר פִּיּוּטִים, וְנָכוֹן לִמְנֹעַ מִלְּאָמְרָם מִשּׁוּם דְּהֶוֵי הֶפְסֵק. ע"כ.

וְאִם לְחָשְׁךְ אָדָם לוֹמַר שֶׁמְּכַוִּין שֶׁבְּבָר פָּשַׁט הַמִּנְהָג אֶצְלָם לְהַתִּיר לוֹמַר פִּיּוּטִים קֹדֶם נִשְׁמַת אֵין לְשַׁנּוֹת מֵהַמִּנְהָג שֶׁנָּהֲגוּ עַד הֲלוֹם, צָא תֹּאמַר לוֹ, שֶׁמַּעֲנֶה וְאַתָּה דַּע לָךְ, מַה שֶּׁכָּתַב בְּשו"ת הָרַא"ם (סִימָן טז), שֶׁדָּוְקָא מִנְהָג שֶׁהְקִבֵּעַ עַל פִּי חֲכָמִים יֵשׁ עָלָיו תּוֹרַת מִנְהָג, וְאֵין לְהִסְתַּפֵּק וְלוֹמַר שֶׁמָּא מִנְהָג זֶה הְקִבֵּעַ עַל פִּי חֲכָמִים שֶׁתִּקְנוּ כָּךְ, זֶה אֵינוֹ, שֶׁאִם כֵּן הָיִינוּ שׁוֹמְעִים דָּבָר זֶה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה וְאָנוּ לֹא שָׁמַעְנוּ וְלֹא קִבַּלְנוּ דָּבָר זֶה מֵאֲבוֹתֵינוּ מֵעוֹלָם וכו'. וֶהֱבִיאוֹ מָהַר"י קָאשְׁטְרוֹ בְּשׁוּ"ת אָהֳלֵי יַעֲקֹב (סִימָן ו). וְהַגָּאוֹן בַּעַל חִקְרֵי לֵב, בְּתִשׁוּבָתוֹ בְּשׁוּ"ת סְמִיכָה לְחַיִּים (חיו"ד סִימָן ד) כָּתַב, שֶׁאֵין מִנְהָג מוֹעִיל בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַחֲלֹקֶת פּוֹסְקִים, אֶלָּא אִם כֵּן יָדַעְנוּ שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג מִזְּמַן רַבּוֹתֵינוּ הַקַּדְמוֹנִים, שֶׁהָיָה בְּיָדָם כֹּחַ לְהַכְרִיעַ בְּמַחֲלֹקֶת הַפּוֹסְקִים, אֲבָל בְּדוֹרוֹתֵינוּ שֶׁנִּתְמַעֲטוּ הַלְּבָבוֹת וְאֵין בָּנוּ כֹּחַ לְהַכְרִיעַ כִּי אִם לִפְסֹק הֲלָכָה עַל פִּי הָרֹב, וּבְסָפֵק שָׁקוֹל עָלֵינוּ לְהַחְמִיר, אִם רָאִינוּ מִנְהָג לְהָקֵל, הֲרֵי זֶה מִנְהָג בְּטָעוּת שֶׁיֵּשׁ לְבַטְּלוֹ. וַאֲפִילוּ אִם בָּאנוּ לוֹמַר שֶׁיָּדְעוּ בּוֹ חַכְמֵי הָעִיר וְלֹא מִחוּ, אע"פ שֶׁרַבּוּ הַפּוֹסְקִים לֶאֱסֹר, אֵין לָנוּ לָדוּן אֶלָּא שֶׁנֹּאמַר שֶׁלֹּא נִגְלוּ לָהֶם כָּל דֵּעוֹת הָאוֹסְרִים, וְחָשְׁבוּ בְּטָעוּת שֶׁרַבּוּ הַמַּתִּירִים וכו'. ע"ש. וּבְשו"ת שְׁבוּת יַעֲקֹב ח"ב (סִימָן ו) כָּתַב, שֶׁכָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רֵיחַ תּוֹרָה יִרְאֶה לְבַטֵּל מִנְהָג שֶׁנָּהֲגוּ בּוֹ בְּטָעוּת. ע"ש.

וְלָכֵן אֵין לוֹמַר פִּיּוּט מִי כָמוֹךָ וכו' בְּשַׁבָּת פָּרָשַׁת זָכוֹר, בְּנִשְׁמַת כָּל חַי, אֶלָּא יֹאמְרוּהוּ אַחַר קַדִּישׁ תִּתְקַבֵּל.

וּרְאֵה בְּשֻׁלְחָן הַמַּעֲרֶכֶת ח"א (עמ' סא) שֶׁכָּתַבְנוּ לְהָשִׁיב עַל מַה שֶׁחכ"א דַּרְכּוֹ לְהָעִיר בְּאֵיזֶה יַרְחוֹן, וּבֵין הַיֶּתֶר הֵעִיר עַל מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שֶׁהָאִבֶּן עֶזְרָא יִסַּד לוֹמַר הַפִּיּוּטִים בְּנִשְׁמַת, בְּגוֹן מִי כָמוֹךָ וְכַדּוֹ', וַהֲרֵי רַבִּי יְהוּדָה הַלֵּוִי הוּא זֶה שֶׁחִבֵּר מִי כָמוֹךָ. אוּלָם הֲרֵי נוֹדַע שֶׁהָאִבֶּן עֶזְרָא חִבֵּר בַּיִת אֶחָד מִפִּיּוּט מִי כָמוֹךָ, וְעַיֵּן בְּסֵדֶר הַדּוֹרוֹת שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם סֵפֶר יוֹחֲסִין, כִּי הַמְשׁוֹרֵר ז"ל [רַבִּי יְהוּדָה הַלֵּוִי] נִתְקַשָּׁה מְאֹד בְּאוֹת רֵי"ש, וַיִּתְאַחֵר לָבוֹא אֶל בֵּיתוֹ, וַיִּשְׁאֲלֵהוּ הָאִבֶּן עֶזְרָא מַדּוּעַ אִחֵר עַד כֹּה, וַיִּתְּנֵל בּוֹ וְלֹא רָצָה לְהָשִׁיבוֹ וכו', וַיָּקָם הָאִבֶּן עֶזְרָא וַיֵּלֶךְ לְבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה וְלָקַח קֶלְמוֹס וְהִתְחִיל לְתַקֵּן בִּשְׁנַיִם וְשָׁלֹשׁ מְקוֹמוֹת בַּפִּזְמוֹן, וּכְשֶׁהִגִּיעַ לְאוֹת רֵי"ש כָּתַב כָּל הֶחָרוּז הַהוּא הַמַּתְחִיל רָצָה הָאֶחָד לִשְׁמֹר כְּפָלַיִם, וּכְשֶׁרָאָה רַבִּי יְהוּדָה הַלֵּוִי אֶת מַעֲשֵׂהוּ שָׂמַח מְאֹד, וַיִּתֵּן לוֹ אֶת בִּתּוֹ וכו'. וְשׁוּב הוֹסִיף אוֹת רֵישׁ מִשֶּׁלּוֹ וכו'. ע"כ.

וְעוֹד, דְּהָא בְּהֶעָרָה בְּעֵין יִצְחָק הַנִּזְ' כָּתַבְנוּ לְהַדְיָא, שֶׁיֵּשׁ פִּיּוּטִים שֶׁל ר' אַבְרָהָם בֶּן עֶזְרָא וְר'

יְהוּדָה הַלֵּוִי וְר״ש אָבֶן גְּבִירוֹל שֶׁמּוֹכִיחִים שֶׁיְּסִדוּם לְאָמְרָם בִּנְשָׁמַת כָּל חַי וְכוּ׳. וְלֹא כָּתַבְנוּ שֶׁהָאָבֶן עֶזְרָא ״חִבֵּר״ מִי כָמוֹךָ. וְגַם בַּהֲלָכָה לְמַעֲלָה כָּתַבְנוּ שֶׁ״יְסֵד״ לְאָמְרוֹ בִּנְשָׁמַת.

ולפ״ז שַׁפִּיר כָּתַבְנוּ שֶׁהָאָבֶן עֶזְרָא יְסֵד לוֹמַר פִּיּוּטִים קֹדֶם נְשָׁמַת, שֶׁהֲרֵי גַּם חֵלֶק מִפִּיּוּט מִי כָמוֹךָ הוּא חִבְּרוֹ.

אִם שָׁכַח לוֹמַר ״נִשְׁמַת כָּל חַי״, וּבֵרַךְ בְּרָכַת יִשְׁתַּבַּח כְּמַעֲשֵׂהוּ בַּחֹל, לֹא יֹאמַר שָׁם ״נִשְׁמַת״

ה. אִם שָׁכַח לוֹמַר ״נִשְׁמַת כָּל חַי״, וּבֵרַךְ בְּרָכַת יִשְׁתַּבַּח כְּמַעֲשֵׂהוּ בַּחֹל, לֹא יֹאמַר שָׁם ״נִשְׁמַת״, אֶלָּא יַמְשִׁיךְ בִּבְרָכַת ״יוֹצֵר״. וְאִם נִזְכַּר אַחַר שֶׁהִתְחִיל ״יִשְׁתַּבַּח״ קֹדֶם שֶׁאָמַר ״בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ מֶלֶךְ גָּדוֹל וּמְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת״, יַחֲזֹר לְ״נִשְׁמַת״ וְיִגְמֹר כַּסֵּדֶר (שָׁם עַמּוּד רפו).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב בְּבָר הִזְכַּרְנוּ לְעֵיל מ״ש בְּבֶן אִישׁ חַי (פַּר׳ תּוֹלְדוֹת אות ב׳), דְּמִי שֶׁשָּׁכַח לוֹמַר נִשְׁמַת כָּל חַי בְּשַׁחֲרִית. וּבֵרַךְ בִּרְכַת יִשְׁתַּבַּח אַחֲרֵי שִׁירַת הַיָּם, כְּמַעֲשֵׂהוּ בַּחֹל, כָּתַב הָרַב מִכְתָּם לְדָוִד (חאו״ח סִי׳ יג) שֶׁאִם נִזְכַּר קֹדֶם בָּרְכוּ, אַכְתֵּי זַמָּנֵיהּ הוּא. [וְכ״כ בְּשׁו״ת שַׁעַר שְׁלֹמֹה סִי׳ נא דַּף לג.]. וּבְסִפְרֵי מְקַבְּצִיאֵל הֶעֱלֵיתִי שֶׁאַף שֶׁשָּׁמַע הַקְּדִישׁ וְעָנָה בָּרוּךְ ה׳ הַמְבֹרָךְ יֹאמַר נִשְׁמַת כְּדֵי לְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת הַנֶּפֶשׁ, וְרַק אִם הִתְחִיל בִּרְכַת יוֹצֵר אוֹר לֹא יַפְסִיק כְּדֵי לוֹמַר נִשְׁמַת, אֶלָּא אוֹמֵר נִשְׁמַת אַחַר הַתְּפִלָּה בְּלִי אֲמִירַת יִשְׁתַּבַּח. עכת״ד. אוּלָם בְּהַלִּיכוֹת עוֹלָם ח״ג כָּתַב עַ״ז, שֶׁהָעִקָּר כְּדַעַת הָרַב מִכְתָּם לְדָוִד וְדַעֲמִיהּ, וְכ״כ בְּסֵפֶר עִקְּרֵי הַד״ט (סִי׳ יב אות יח) וְצִיֹּן, שֶׁבְּסִפְרוֹ שׁוּתָא דִינוּקָא (סִי׳ סב) הָעֶלָה, דְּשַׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה עָדִיף כִּי מְקוֹמוֹ וְשַׁעֲתוֹ קֹדֶם בִּרְכַת יִשְׁתַּבַּח, וְלֹא אַחַ״כ, וְלֹא אַחַר הַתְּפִלָּה. עַ״ש. וּבְסֵפֶר בֵּית מְנוּחָה (דַּף קלג:) כָּתַב, אִם לֹא נִזְכַּר עַד אַחַר בָּרוּךְ ה׳ הַמְבֹרָךְ, אֵינוֹ חוֹזֵר לוֹמַר נִשְׁמַת אַף לְאַחַר הַתְּפִלָּה, דְּנִשְׁמַת לֹא שַׁיָּךְ אֶלָּא קֹדֶם הַבְּרָכוֹת דְּק״ש דַּוְקָא שֶׁהוּא הַכָּנָה שֶׁיּוּכַל לְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת הַנֶּפֶשׁ וְכוּ׳. עַ״ש. וְעַ״ע בְּשַׁלְמֵי צְבוּר (דַּף רג:), בְּשֵׁם הָרַב חֶמְדַּת יָמִים, שֶׁאִם שָׁגַג וְהִתְחִיל בִּישְׁתַּבַּח וְלֹא הִזְכִּיר נִשְׁמַת כָּל חַי אֵין מַחֲזִירִים אוֹתוֹ. ולפ״ז כָּל שֶׁכֵּן שֶׁאִם עָנָה בָּרוּךְ ה׳ הַמְבֹרָךְ, שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר לוֹמַר נִשְׁמַת, וְעַ״ע בְּשַׁלְמֵי צְבוּר (דַּף רח סוֹף ע״ג). עַ״ש. וְעַ׳ בְּשַׁ״ע הגר״ז (סִי׳ רפא סָעִיף ב) שֶׁכָּתַב, וְאוֹמְרִים נִשְׁמַת כָּל חַי אַחַר שִׁירַת הַיָּם, וּמְסַיְּמִים בִּבְרָכַת יִשְׁתַּבַּח, וְאח״כ אוֹמְרִים יוֹצֵר אוֹר וְהַכֹּל יוֹדוּךָ, אֵל אָדוֹן, וְלָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת, וּמ״מ אֵין זֶה חוֹבָה אֶלָּא רְשׁוּת, וְאִם רָצָה אֵינוֹ אוֹמֵר כְּלָל מִלְּבַד לָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת, שֶׁאֲפִלּוּ אִם שָׁכַח לְאָמְרוֹ בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה נָכוֹן לְאָמְרוֹ אַחַר הַתְּפִלָּה, הוֹאִיל וְהוּא מְדַבֵּר בְּשֶׁבַח הַשַּׁבָּת, וּמ״מ אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁסִּיֵּם בִּרְכַת יוֹצֵר לֹא יַחֲזֹר לְרֹאשׁ הַבְּרָכָה בִּשְׁבִילוֹ, הוֹאִיל וְאֵינוֹ אֶלָּא מִנְהָג בְּעָלְמָא. עַ״כ. וְעַ״ע בְּאוֹ״ז הַגָּדוֹל (ר״ס מב אות ד) שֶׁכָּתַב, וְתִקְּנוּ רַבּוֹתֵינוּ וְהוֹסִיפוּ מִזְמוֹרִים לְכָבוֹד הַשַּׁבָּת, כְּגוֹן הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים וְכוּ׳ וּמְדַלֵּג מִזְמוֹר לְתוֹדָה וּמְסַיֵּם פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה כְּשָׁאר יָמִים, וְעוֹד תִּקְּנוּ נִשְׁמַת כָּל חַי, בְּמַקְהֵלוֹת, וְדַעְתִּי נוֹטָה בְּכָל אֵלּוּ שֶׁאִם לֹא הִזְכִּיר אֵינוֹ חוֹזֵר, אֲבָל לָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת אִי אִשְׁתְּלִי וְלֹא אַדְכַּר מְהַדְּרִינַן לֵיהּ וּמְדַכַּר. עַ״ש. מַשְׁמַע שֶׁאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר בִּשְׁבִיל נִשְׁמַת כָּל חַי, ולפ״ז דִּבְרֵי הָעִקְּרֵי הַד״ט הַנַּ״ל שְׁרִירִין וְקַיָּמִין. וּבֶאֱמֶת שֶׁהָרַמָ״א בְּהַגָּ״ה (סִי׳ רפא) כָּתַב, ״וּבְכָל דָּבָר״ אִם לֹא אָמְרוֹ אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, מִלְּבַד אִם לֹא אָמַר לָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת. וְכָתַב הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (שָׁם סק״ב) ״דְּהֵינוּ אֲפִלּוּ נִשְׁמַת״, וְכֵן מוּכָח בְּאוֹר זָרוּעַ הַנַּ״ל. וְכֵן הוּבְאוּ דְּבָרָיו בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה. וְכָתַב בְּבֵאוּר הַלָּכָה, שֶׁאִם נִזְכַּר כְּשֶׁהִתְחִיל יִשְׁתַּבַּח עַד שֶׁלֹּא אָמַר בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ מֶלֶךְ גָּדוֹל וּמְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת וְכוּ׳, יַחֲזֹר לְנִשְׁמַת וְיֹאמַר כַּסֵּדֶר, כְּמוֹ בְּזִכְרֵנוּ לְחַיִּים וּמִי כָמוֹךָ (בְּסִי׳ תקפב ס״ה). וְנָכוֹן.

מִי שֶׁשָּׁכַח לוֹמַר בִּבְרָכַת יוֹצֵר ״הַכֹּל יוֹדוּךָ וְכוּ׳״, וְהִמְשִׁיךְ בִּבְרָכַת יוֹצֵר כְּמַעֲשֵׂהוּ בַּחֹל

ו. מִי שֶׁשָּׁכַח לוֹמַר בִּבְרָכַת יוֹצֵר ״הַכֹּל יוֹדוּךָ וְכוּ׳״, וְהִמְשִׁיךְ בִּבְרָכַת יוֹצֵר כְּמַעֲשֵׂהוּ בַּחֹל, אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁחָתַם יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת, חוֹזֵר וְאוֹמֵר הַכֹּל יוֹדוּךָ וְכוּ׳, וְאִם נִזְכַּר אַחַר שֶׁחָתַם יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת, אֵינוֹ חוֹזֵר (שָׁם עַמּוּד רפז).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב הַגֵּה הָר״י בַּר בְּרַזְלַי זַ״ל אַלְבַּרְצְלוֹנִי בְּסִ׳ הָעִתִּים (עמ׳ רנא) כָּתַב, שֶׁהַנֶּפֶשׁ שֶׁאוֹמֵר בְּיוֹצֵר שֶׁל שַׁבָּת הַכֹּל יוֹדוּךָ וְכוּ׳, הוּא טָעוּת, וְהַאי מִנְהָגָא אֵין לוֹ עִקָּר וְטָעוּתָא הוּא שֶׁמּוֹסִיפִין בַּבְּרָכָה מַה שֶּׁלֹּא תִּקְּנוּ חַז״ל. וְצ״ל כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר בְּיוֹצֵר שֶׁל חֹל, וּמ״מ רָאוּי לוֹמַר כָּל זֶה (מֵהַכֹּל יוֹדוּךָ וְכוּ׳ וְלָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת וְכוּ׳.) אַחַר בָּרְכוּ קֹדֶם יוֹצֵר. עַ״כ. [וְכֵן הֵעִיר בְּסִ׳ הָעִתִּים צַד רמט עַל

הַמִּנְהָג שֶׁאוֹמְרִים שִׁירַת הַיָּם אַחַר פסד"ז קֹדֶם יִשְׁתַּבַּח, וּבְיוֹם שַׁבָּת מוֹסִיפִים גַּ"כ נְשָׁמַת כָּל חַי וְכוּ', דְּהַאי מִנְהָגָא לָאו דַּוְקָא וְכוּ']. אֲבָל הָאֱמֶת שֶׁגַּם זֶה נֹסַח קַדְמוֹן, וְכַמְבאָר בְּזוֹהַ"ק (פַּר' תְּרוּמָה דַּף קלָ"ב. וּבְפַר' וַיַּקְהֵל דר"ה עַ"ב). וְלָכֵן פָּשַׁט הַמִּנְהָג בְּכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל לְאָמְרוֹ. [וְאַף בְּאֶרֶץ תֵּימָן שֶׁנּוֹהֲגִים בְּכַ"ד עַ"פ נֹסַח הָרַמְבַּ"ם, וְכַאן קֹרֶא שְׁמַטָּה לְנֹסַח זֶה, מ"מ נָהֲגוּ לְאָמְרוֹ עַ"פ הַזּוֹהַ"ק. וְכַמ"ש בְּתַכְלַאל עֵץ חַיִּים (דקלָ"ב:). עַ"ש].

וְכָתַב בְּבֶן אִישׁ חַי (פַּר' תּוֹלְדוֹת אות ח'), שֶׁאִם הִתְחִיל הַמֵּאִיר לָאָרֶץ בְּמָקוֹם הַכֹּל יוֹדוּךָ, אִם לֹא נִזְכַּר עַד אַחַר שֶׁהִתְחִיל אֵל בָּרוּךְ גְּדוֹל דֵּעָה, יִגְמֹר כָּל הָאַלְפָּא בֵּיתָא דְּאֵל בָּרוּךְ, וְיַחֲזֹר וְיֹאמַר מִן הַכֹּל יוֹדוּךָ וְכוּ'. וַאֲפִלּוּ אִם לֹא נִזְכַּר אֶלָּא עַד אַחַר שֶׁהִתְחִיל לְאֵל בָּרוּךְ נְעִימוֹת, כָּל שֶׁלֹּא חָתַם עֲדַיִן בָּרוּךְ אַתָּה ה' יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת, צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלוֹמַר מִן הַכֹּל יוֹדוּךָ עַל הַסֵּדֶר, וּדְלֹא כְּמִי שֶׁכָּתַב שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר לוֹמַר אֶלָּא לָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת, אוֹ אֵל אָדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים, יַעַן כִּי בֶּאֱמֶת אֲמִירַת הַכֹּל יוֹדוּךָ הוּא צֹרֶךְ גָּדוֹל בְּשַׁבָּת, דְּבָכַאן נִרְמָזִים שִׁבְעָה הֵיכָלוֹת דִּבְרִיאָה הַנִּפְתָּחִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְכוּ'. עַ"כ. וְשָׁם בְּסָעִיף ט' כָּתַב, הֵיכָא דְּאָמַר יוֹצֵר דְּחוֹל, וְלֹא נִזְכַּר עַד שֶׁחָתַם הַבְּרָכָה דְּיוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת, אֵינוֹ חוֹזֵר לוֹמַר הַסֵּדֶר שֶׁל שַׁבָּת, אֶלָּא גּוֹמֵר בִּרְכַּת אַהֲבַת עוֹלָם. וְעַיֵּין שַׁלְמֵי צִבּוּר. וְנִרְאֶה לִי שֶׁיַּחֲזֹר לוֹמַר כָּל הַסֵּדֶר בְּהִרְהוּר הַלֵּב וְכוּ'. עַ"כ.

שותפים להקים
מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת
ובית מדרש יגדיל תורה
ומקוה טהרה לנשים ולגברים
ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'
מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א
סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46
וקבלה דיגיטלית למייל
בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף
יזכה בספר חדש
יגדיל תורה בהלכה
שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח 371407 ע"ש יגדיל תורה